

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

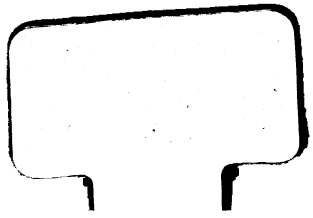
- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

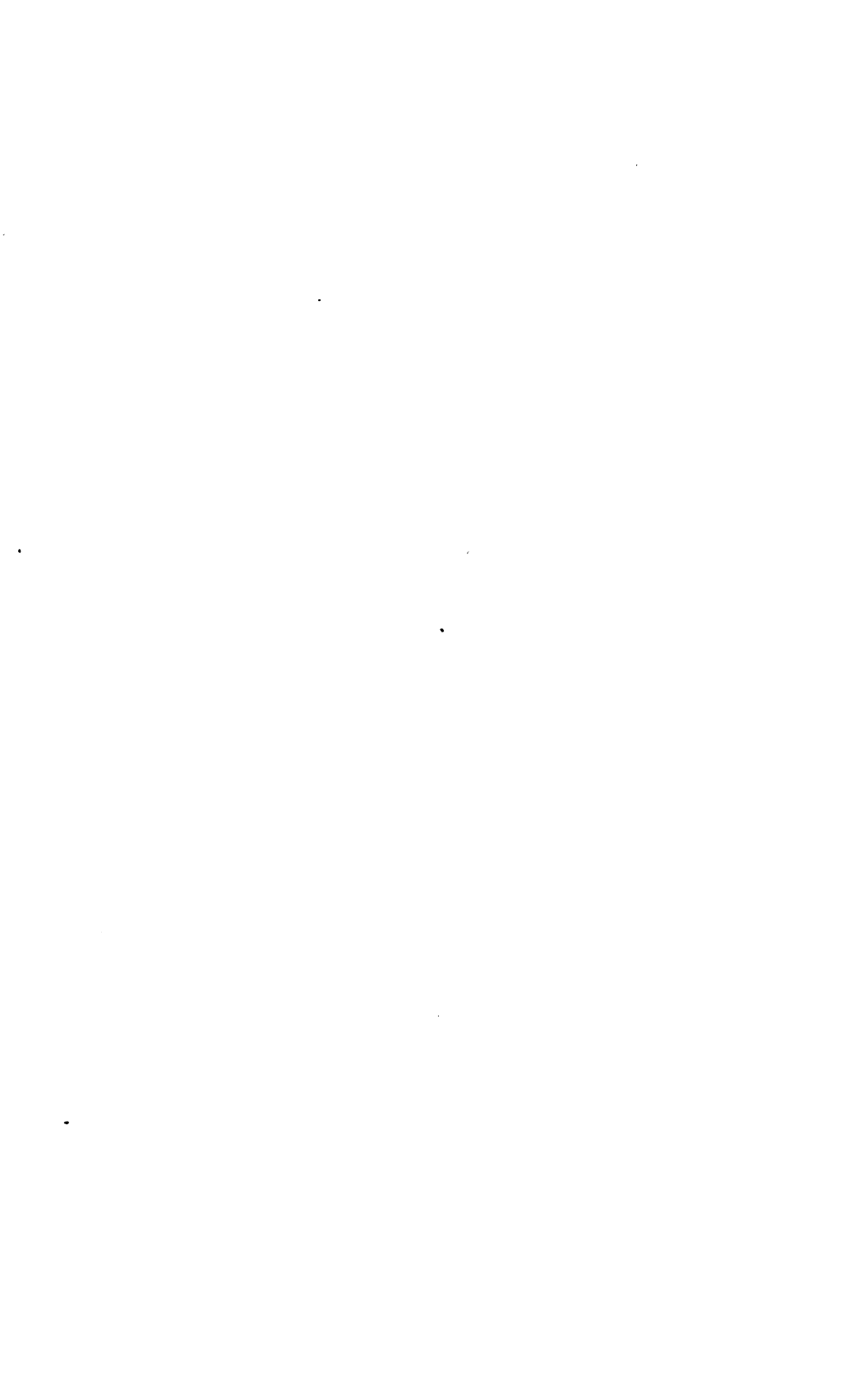
N Stack
i
339r

303318704T

DE
RHIANI CRETENSIS
STVDIIS HOMERICIS

SCRIPSIT

CAROLVS MAYHOFF

COMMENTATIO EX PROGRAMMATE GYMNASII VITZTHVMIANI
DRESDENSIS ANNI MDCCCLXX SEORSVM EXPRESSA

LIPSIAE
IN AEDIBVS B. G. TEVBNERI
MDCCCLXX.

7 AUG 1957

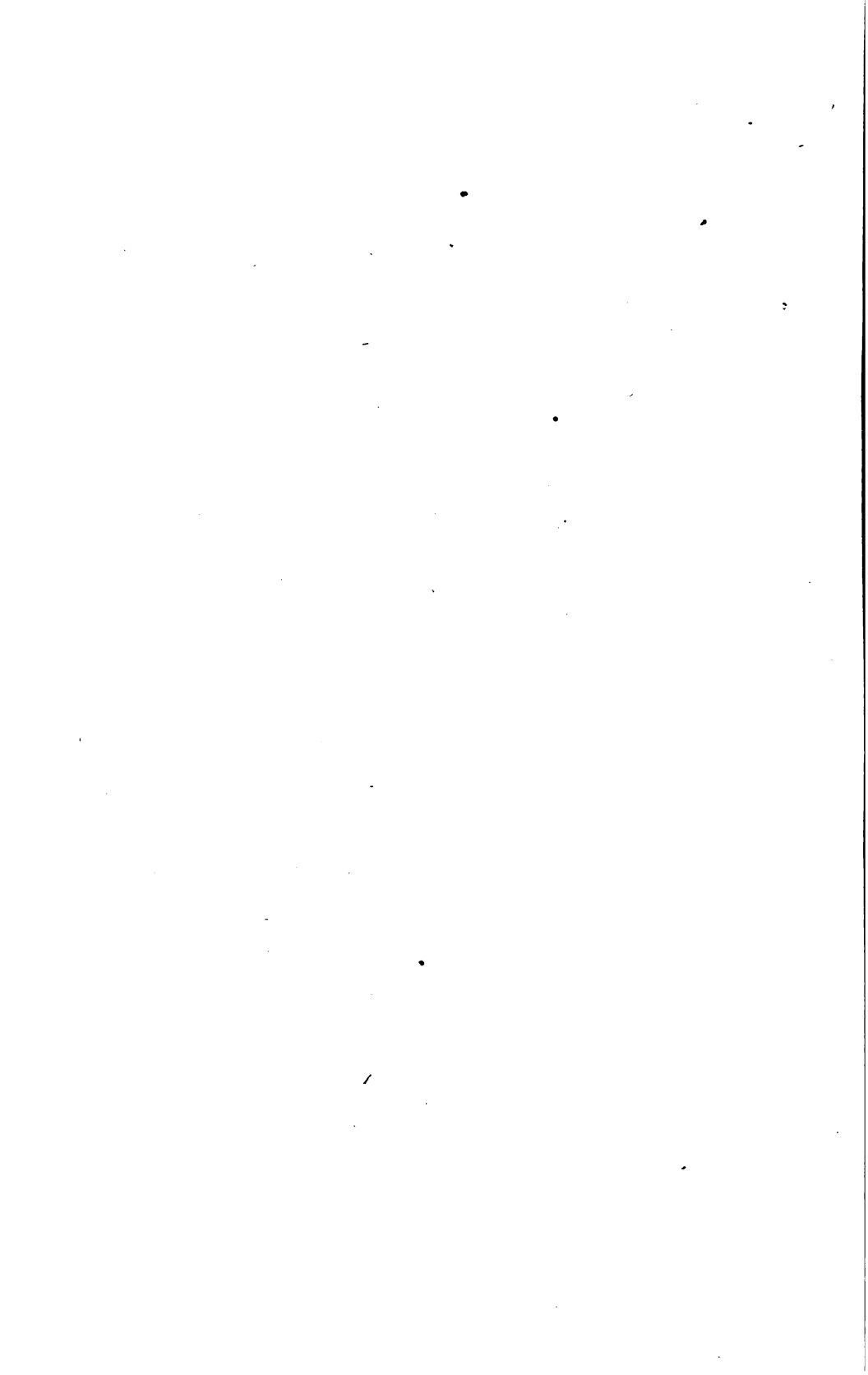
LIPSIÆ: TYPIS B. G. TEVENNERI

MAVRICIÒ SCHMIDTIO

PRAECEPTORI SVO

D · D

AVCTOR

Homeri in studiis procedi recte non posse nisi recognitis et perspectis quaecunque in Homero et emendando et interpretando iam grammatici Alexandrini praestiterint, F. A. Wolfius immortalibus suis ad Homerum prolegomenis tam evidenter demonstravit, ut inter homines doctos hodie vix quisquam, qui infitiri audeat, reperiatur. Quapropter in Alexandrinorum doctrina eruenda et renovanda proxima post Wolfium aetate magnam philologi ostenderunt sedulitatem, cum alii grammaticorum libros ineditos ex bibliothecarum umbra protraherent, alii scholiastarum adnotationes atque Eustathii aliorumque commentarios novis curis emendata ederent, ii denique, qui Homeri editiones ad criticam rationem revocatas pararent, ingentis illius apparatus diligenter pertractandi operosum suscipere laborem, ut inde ad genuina poetae verba restituenda quam plurimum lucrarentur. Sed multo etiam maiora incrementa ceperunt haec studia, ex quo tempore K. Lehrsius libro illo de Aristarchi studiis Homericis, qui omnium laude et admiratione celebratur, quantum novae et frugiferae scientiae ex scholiis curiosissime pervolutatis elici posset, declaravit et viris doctis hoc potissimum proposuit, ut consimili ratione singulorum Alexandrinorum memoriam, quae quasi sepulta iaceret in vasta scholiorum congerie, resuscitarent et in lucem reducerent. Quo in labore perficiendo haud paucos huius aetatis philologos videmus multum laboris et operae consumpsisse, atque iam prodierunt in lucem de Aristophane Byzantio, Callistrato, Zenodoto, Herodiano, Nicanore, Aristonico, Didymo, Porphyrio, Seleuco Homericis, Tryphone, Philoxeno, Apollonio Rhodio, Cratete Mallota, multis aliis grammaticis commentationes doctae et libri laboriosi, quorum tanta est in re publica litteraria celebritas, ut enumerandi opera supersedere possim.

Quamquam autem consociatis tot eruditorum hominum studiis Alexandrinae quam vocant aetati mirum quantum lucis oblatum est,

supersunt tamen nonnulli grammatici, minoris illi quidem et famae et auctoritatis, qui adhuc a philologorum summine et diligentia salutem atque caliginis qua teguntur dissipationem expectent. Inter quos valde mirandum est, quod Rhiani, qui poetica quoque laude ornatus honorificum in Alexandrinis teneat locum, studia Homerica non tam accurate et exquisite, quam par est, tractata sunt. Nam tametsi quae in Homero recensendo elaboravit, magnam partem oblivione obruta sunt, tamen, ut Wolfii verbis¹⁾ utar, suam Homeri recensionem nobis vel paucis fragmentis desiderabiliorem facit, quam quidquid in hoc genere lusit Apollonius Rhodius; cumque tanta Wolfius valeat auctoritate, ut ab eo magni aestimari summae recte laudi ducatur, non opus est hic subicere quae Rhiani in laudem et commendationem afferri possunt iudicia aliorum, praesertim cum aut prorsus pendeant ex Wolfio aut in laudando Rhiano cum eo consentiant.²⁾

Huius igitur critici haud contemnendi Homericis studiis non eam curam, qua digna essent, ab hominibus doctis impertitam esse dixi. Nam qui adhuc de illo peculiare libellos conscripserunt³⁾, cum carminum eius reliquias colligerent, poetam potius quam grammaticum respexerunt atque ab Homericis eius studiis tractandis se abstinerunt uno Saalio excepto, qui quamquam dissertationis partem alteram in hac re consumpsit, solos tamen Rhianearum lectionum indices scholiis ad Homerum ab editoribus adiunctos excrispsit, nullo earum examine instituto. Neque vero quibus M. Sengebuschius industriam in Homero recensendo a Rhiano collocatam adumbravit, ab omni parte idonea sunt, quae veram eius et expressam imaginem referant, neque qui nuper de veterum studiis Homericis satis amplo libro commentatus de Rhiano sum-

1) Prolegg. p. 188.

2) Ex Wolfio pendent Graefenhanius *Gesch. der klass. Philol. im Alterth.* Bonn 1843, vol. I p. 389. II p. 110, Siebelisius, Nicolaus Saalius; cum eo consentiunt Augustus Meinekius, M. Sengebuschius *Hom. diss.* I p. 47.

3) Primus de Rhiano seorsum disputavit eiusque fragmenta collegit Siebelisius *scriptione scholastica Budissae a. 1829 edita*, paucis annis post Nicolaus Saalius *diss. inaug. Bonnae a. 1831 edita*, quem deinde excepit Augustus Meinekius *commentatione*, quae *Analectis Alexandrinis Berolini a. 1843 editis inserta est.*

matim scripsit, Iacobus La Rochius⁴⁾, quamquam ad verum multo propius accessit, eam rem ita absolvisse putandus est, ut aquas, ut aiunt, in mare videatur fundere, qui eandem iterare aggrediatur.

Quam ob causam quod hanc commentationem, quam novem abhinc annos, cum Ienae Mauricii Schmidtii praeceptoris summe venerandi disciplina utebar, adulescentulus conscripsi, nunc denuo retractavi et amplificavi, diutius in scriniorum umbra latere nolui, non defuturam mihi excusationem spero, cum omnes fere versus Homerici, quos Rhianus mutavisse fertur, aut difficultate aliqua laborent aut ii sint, de quibus nostra quoque aetate, quae vel maxime flagret his studiis, uberius disputare operae pretium sit.

I.

Disserendi exordium a vita Rhiani capiamus, quam quidem rem vel obiter attingere post Meinekii curas. egregias supersedere possemus, nisi in ipsis his, quae vir eruditissimus investigasse sibi visus est, nonnulla dubitationem moverent; praeterea si minus paucula addere, at alia magis confirmare licet et inde utilitatis aliquid redundabit ad ea, quae deinceps in quaestionem vocanda sunt.

Atque inter paucos illos scriptores, qui Rhiani vitae mentionem iniecerunt, primum sibi locum vindicat Suidas, qui s. v. tradit haec: 'Ριανός, ὁ καὶ Κρής, ὦν Βηναῖος. Βήνη δὲ πόλις Κρήτης· τινὲς δὲ Κεραϊτην, ἄλλοι δὲ Ἰθάκης τῆς Μεσσήνης αὐτὸν ἱστόρησαν. οὗτος δὲ ἦν τῆς παλαιστρας πρότερον φύλαξ καὶ δοῦλος. ὕστερον δὲ παιδευθεὶς ἐγένετο γραμματικὸς, σύγχρονος Ἐρατοσθένους. ἔγραψεν ἕμμετρα ποιήματα, Ἡρακλειάδα ἐν βιβλίοις τέσσαρις.

Eadem fere apud Eudociam viol. p. 371 leguntur: Περὶ Ἐρατοσθένους τοῦ γραμματικοῦ. Ἐρατοσθένης Κρής, γραμματικὸς ἐκ Βήνης. πόλις δὲ αὕτη Κρήτης· τινὲς δὲ Κεραϊτην, ἄλλοι δὲ Ἰθάκης τῆς Μεσσήνης αὐτὸν ἱστόρησαν cet., ubi Ἰθάκης, quod etiam Suidae codices deteriores occupavit, aperte mendosum est.

4) Die homerische Textkritik im Alterthum (Leipzig. 1866) p. 43. 44.

Accedit denique Stephanus Byzantius p. 167: Βήνη πόλις Κρήτης ὑπὸ Γόρτυν τεταγμένη, τὸ ἔθνικὸν Βηναῖος. Ῥιανὸς γὰρ ὁ ποιητὴς Βηναῖος ἦν ἢ Κερεάτης ἢ Κρής.

Ex iis, quae Stephanus tradit, nihil aliud quam patriam Rhiani ac ne eam quidem accuratius quam e Suidae verbis cognoscimus; Eudociae autem rivulum manifestum est e Suidae fonte derivatum esse, cum nihil ea afferat, quod non melius apud illum legatur; Suidas denique quo auctore usus sit, Curtii Wachsmuthii⁵⁾ diligentia et doctrina patefactum est, qui illum ex Hesychio, Hesychium ex Hermippo Berytio hausisse docuit: is enim peculiarem librum, in quo de servis eruditione illustribus singulari opera disputatum est, confecerat. Ad hunc igitur quae de Rhiani vita ad nos perlata sunt, omnia redeunt, ac vel is tenuissimam hanc notitiam posteritati vix traditurus fuisse videtur, nisi poeta noster infelici sorte inter eos fuisset, qui servitutis onere aliquamdiu premerentur.

Ac primum quidem omnium testium consensu confirmatur, natione Rhianum fuisse Cretensem, quamquam e qua urbe oriundus sit, in ambiguo relinquunt. In varia urbium nomina, quae a Suida et Stephano posita videmus, inquirere non opus est, cum in iis, quae Meinekius, qui aut Benam aut Ceraeam Rhiani patriam fuisse censet, enucleate exposuit in Anal. Alex. p. 171 sq., acquiescendum videatur.

Neque vero accuratius quam eius patriam definire possumus aetatem; nam cum Hermippo auctore Suidas Rhianum dicat aequalem fuisse Eratosthenis, aetatem tam vagis terminis circumscribit, ut tempus, quo natus aut quo mortuus sit, omnino non compertum habeamus. Eratosthenes autem cum Ol. 126 natus per octoginta annos usque ad Ol. 146⁶⁾, h. e. inde ab anno 276 ad annum 196 ante Chr. n. vitam perduxerit, haud perperam collegeris,

5) Cfr. eius commentatio 'de fontibus ex quibus Suidas in scriptorum Graecorum vitis hauserit', quae inserta est Symbolae philologorum Bonnensium pp. 140—143.

6) Hi numeri disertis Suidae testimoniis nituntur; cfr. Ritschelius de Alex. bibl. p. 89 (Opusc. I p. 63 sq.); quare quod Meinekius l. l. Eratosthenem Ol. 149 mortem obiisse dicit, typhotetae errori videtur tribuendum esse.

Rhiani vitam tertii saeculi dimidium alterum ante aeram Christianam sive trium Ptolemaeorum regna complevisse.

Denique comperimus Rhianum, antequam in artium litterarumque studiis elaborare ei liceret, adolescentem eandem quam multos alios inter Graecos et Romanos homines litteratos fortunae invidiam expertum esse, ut in servili condicione versari cogeretur, Ac palaestrae custodis munere eo tempore fungebatur. Siebelisius quidem id munus a servitio prorsus abhorrere arbitratus Rhianum, cum fieret *παλαίτρας φύλαξ*, hominem sui iuris fuisse putandum esse contendit. Sed cum non satis exploratum sit, num palaestrae custodia a servo suscipi non potuerit, neque Hieronymus Mercurialis, cuius auctoritate Siebelisius nititur, accuratius inquisivisse videatur, qualis eius muneris fuerit natura et proprietas⁷⁾, tum vero ipsa verborum collocatio, qua Hermippus vix temere hoc loco usus est, servo Rhiano palaestram custodiendam fuisse manifeste arguit. Quid vero? nonne redarguitur hoc dilucidis verbis Aristotelis, qui pol. II 5 p. 31, 20 (Bekk.) dicit: *ἐκείνοι (Cretenses) γὰρ τὰλλα ταῦτὰ τοῖς δούλοις ἐφέντες μόνον ἀπειρήκασι τὰ γυμνάσια καὶ τὴν τῶν ὄπλων κτῆσιν?* Quo testimonio si quis uti velit, vereor ne non multum proficiat. Etenim dubitari vix potest, quin non tam gymnasiolorum aedificia quam exercitationes illae a philosopho intellegantur, quibus adolescentes corpora firmare solebant, neque constat, cum custodia palaestrae necessario coniunctam fuisse harum exercitationum societatem et administrationem, quae ad moderatores potius et magistros iuventutis pertinebat, quos *παιδονόμους* et *ἀγέλατας* a Cretensibus appellatos esse scimus.⁸⁾ Sed ut verum sit, quod de ceteris civitatibus minime concedendum est, Cretensium servos omnino nihil rationis habuisse cum gymnasiis: in Cretica urbe Rhianum servitutem servivisse quis tandem evincet? Cur non poterat fieri, ut in Creta natus nescio qua calamitate in servitutem redigeretur et in

7) Mercurialis enim de arte gymn. I 12 cum *παλαιτροφύλακα* non solum ipsum luctatum esse, verum etiam palaestrae curam habuisse dicit, ad unum dumtaxat locum Hippocratis respicit, unde hoc in universum colligi non potest, cum palaestrae custodis apud antiquos satis frequentio fiat.

8) Cfr. Strabo X 483. Hoeckius Cretae III p. 100 sqq. Schoemannus antiq. iuris publici Gr. p. 154.

peregrinam terram abductus mancipium veniret? Immo• vero hoc ita fuisse certa argumentandi ratione paene ad liquidum perducipotest. Servi enim Cretensium aut χρουώνητοι i. e. venales aut ἀφαιμῶται sive κλαρώται aut μνωῖται erant. Iam vero cum venales ab hominibus privatis pecunia empti et haud dubie peregre advecti in urbibus domestica officia et munera exsequerentur, a phamiotae autem, qui et ipsi in privatorum hominum potestate erant, rusticam vitam degerent et privatis agris colendis operam darent, ab his duobus servorum generibus palaestrae custodia alienissima erat, ut iis Rhianus ascriptus esse non potuerit. Contra μνωῖται, servi publici, quamquam maxima ex parte ruri circa urbes habitabant et publicis agris colendis intenti pensiones rei publicae persolvebant (cfr. Schoemannus l. l. p. 152), videntur tamen, ut Hoeckius Cretae III p. 33 coniecit, etiam in urbibus interdum humiliora quaedam et sordida ministeria fecisse, quae ad communem rei publicae usum necessaria essent. Itaque cum prorsus incredibile non sit, mnoitis traditam fuisse custodiam illius aedificii, in quo iuvenes publice luctando exerceri solerent, Rhianum in Creta servivisse putantibus nihil aliud nobis relinquitur, quam ut ex mnoitarum genere eum fuisse arbitremur. Cui opinioni id maxime obstat, quod cogitari nequit, qui fieri potuerit, ut unquam ille ex hac servili condicione in libertatem vindicaretur. Hoc enim Suidas liquido testatur, cum dicit: ὕστερον δὲ παιδευθεὶς ἐγένετο γραμματικὸς i. e. Rhianum postquam servitio defunctus esset, litteris se dedisse et artem grammaticam professum esse. Quare nihil mihi probabilius videtur, quam illum non in Creta, sed alia in terra servum fuisse.

Haec quidem sunt omnia, quae a scriptoribus antiquis de Rhiani vita commemorata invenimus; ultra quae nos certi nihil scire aperte confitendum est. Quaecunque alia de hac re statuuntur, historiae fide comprobata non sunt, sed quantumvis arrideant, tamen cum divinando inventa sint, pro exploratis haberi nequeunt. Cadit hoc in nonnulla eorum, quae Meinekianus Anal. Al. p. 174 de vita illius disputavit.

Vir enim ingeniosissimus ex Suidae verbis κύχρονος Ἐρατοθέου coniecturam cepit, Rhianum cum illustri hoc grammatico consuetudinis amicitiaeque vinculo fuisse consociatum. Etenim vix licere ait credere Suidam ita illius aetatem significaturum

fuisse, nisi inter utrumque hominem propior quaedam vitae studiorumque societas fuisset. At vero haecine omnia ex duobus illis verbis consequuntur? Nonne eodem iure, quo Meinekius amicitiam statuere sibi visus est, inimicitiam et similtates quasdam inter utrumque intercessisse existimare licet? Quid? si idem concludere velimus ex eo, quod Suidas in vita Apollonii etiam hunc poetam κύρχρονον Ἐρατοθέου καὶ Εὐφορίωνος fuisse scribit, cum tamen Euphorion Chalcidensis, qui postquam Chalcide et Athenis commoratus est, ultimum aetatis tempus Antiochiae transegit, nec Rhodi nec Alexandriae unquam vixerit? Cavendum est ne nimium quaeramus in ea locutione, quae frequentissima est, ubi hominis alicuius aetas designatur, eademque vi et potestate similes voces ἰσόχρονος, συνήκμας, συνεγγίζων (cfr. Arati vita I p. 3, II p. 442) saepius usurpantur. Ac si quaerimus, quam re Suidas vel potius Hermippus commotus sit, ut Eratosthenis cum maxime aequalem Rhianum nominaret, apparet eum nullam illius vitae rem memorabilem ad certi anni numerum revocare potuisse. Quapropter alterum virum, qui qua aetate vixisset notissimum erat, debebat quaerere, ut huius aequalem illum nuncuparet. Grammaticus autem cum Rhianus esset, nonne sponte ita res tulit, ut Hermippus ad eius aetatem definiendam alterum eumque nobilissimum eligeret grammaticum? Non mihi in animo est negare potuisse fieri, ut Rhianus et Eratosthenes amicitia et studiorum societate continerentur, sed illud maxime adverti velim coniecturam a Meinekio propositam non esse ita comparatam, ut nullus dubitationi locus relinquatur.

Maximam vero probabilitatem habet eiusdem Meinekii coniectura altera, degisse Rhianum aliquamdiu Alexandriae, quae quidem cum ea de qua modo diximus tam arte cohaeret, ut haec sine illa stare non possit. Scilicet si quando pro vero habueris, illum amicum fuisse Eratosthenis, facere vix poteris, quin eum Alexandriae commoratum esse censeas, quoniam Eratosthenes Cyrenis urbe natus, ut litteris studeret, primum Alexandriam, deinde Athenas se contulit, unde a Ptolemaeo Euergeta evocatus perpetuum Alexandriae domicilium collocavit. Iam hanc quidem ob causam non fit, ut assentiamur, at coniectura illa aliis tamque firmis argumentis commendatur, ut ad verum quam proxime accedat.⁹⁾ Nam

⁹⁾ Eandem sententiam protulit etiam Rudolfus Merkelius prolegg.

— ut Meinekii verba afferam — ‘cum eius studia grammatica maxime ad crisin carminum Homericorum pertinerent, non potuit alio facile loco ea sibi comparare subsidia doctrinae studiorumque adminicula, quae nisi eum veteribus exemplis temerario quodam arbitrio in Homero grassatum esse credas, prorsus necessaria sunt’. Neque vero in editione facienda eum soli arbitrio suo indulsisse, nullo adhibito apparatu critico, sed potius sat multas editiones veteres inspexisse videri, infra uberius demonstrabitur. Quam editionem si in Creta fecisset, non Alexandriam ea in manus Aristophanis, Aristarchi, aliorum grammaticorum venisset, sed Homericam eius studia critica nunc non minus in occulto laterent quam sagacitas ludi magistri illius Atheniensis, qui Homerum a se ipso emendatum Alcibiadi obtulit (cfr. Wolfius proleg. p. 169). Ac praeterea quod Rhianus, cum poeticam artem factitaret, ea potissimum genera sectatus est, quae illo tempore fere sola a poetis industrie excolerentur, eruditorum lectorum favore celebrarentur, carmina epica, ethnographica, epigrammata, id argumento est, eum non in illa βιβλίῳ ἐρημῶν Cretensi nec remotum a consuetudine et commercio cum poetis, qui tum maxima laude florent, in studia poetica incumbere potuisse. Cumque carminibus, quae de rebus Achaeorum, Thessalorum, Eleorum composuit, multa tractaret, quae ex harum gentium genealogia fabulosa, geographia, historia petita essent, earum rerum omnium cognitionem nisi multis libris sedulo perlectis aut illis regionibus Graeciae peragratis comparare non poterat; epigrammatum vero argumenta exceptis quae in rebus amatoriis versantur, non eius modi sunt, ut in Creta eum putaveris talia animo concepisse, atque ex dicendi genere apparet, eum non Homeri modo, sed etiam Hesiodi, Pindari, Theognidis, Aeschyli, aliorum poetarum haud inperitum fuisse, utpote quorum cum sententias tum vocabula in usum suum interdum converterit. His autem argumentis peropportune succurrit, quod Rhianus de-

---

ad Apoll. Rhod. p. LXXIII: ‘Nec Rhianum probabile est in Creta aut in Aetolia grammaticum Homericum egisse’, ubi quorsum spectet, quod in Aetoliam Rhianum traduxit, non intellego. Idem p. XV dicit, satis probabile esse, non solum Apollonium et Aristarchum, sed etiam Rhianum ‘Ptolemaeo Philopatore potissimum regnante’ (211—204) Alexandriam venisse.

functus demum servitio, h. e. ea aetate, qua nemini servilem obedi-entiam deberet, sed suae omnino potestatis suique iuris esset, artem grammaticam amplexus est. Quid igitur impediabat, quominus quoquo vellet commigraret? Optanti autem, ut grammaticis studiis operam daret, in Creta patria ei satisfieri non poterat, cum neque praeceptores, qui has litteras profiterentur, neque bibliothecam, quae doctrinae subsidia suppeditaret, ibi fuisse constet atque adeo apud Platonem de leg. III p. 680C Clinias Cretensis hospiti Atheniensi versibus nonnullis Homericis uso respondeat: οὐ γὰρ κφόδρα χρώμεθα οἱ Κρήτες τοῖς ξενικοῖς ποιήμασιν. Itaque migrare eum oportebat aut Athenas aut Alexandriam aut aliam in urbem litterariis studiis affluentem; de Athenis autem vel Antiochia vel alia urbe ne cogitare quidem licet, contra Alexandriam eum se contulisse perquam credibile est: nam cum ipsa urbis vicinitas eum quodam modo invitabat, tum si in ulla urbe alia, sub Ptolemaeis ibi litterarum studia vehementissime vigeabant, exulta a Zenodoto, Callimacho, Eratosthene, Apollonio Rhodio grammaticis summa laude florentibus, sustentata exquisitae bibliothecae copiis amplissimis. Cum igitur tam multa argumenta concurrant, quae fidem faciant, Rhianum aliquantum temporis Alexandriae versatum esse, cumque eum non in Creta, sed in urbe peregrina servum fuisse supra probatum sit, sponte ducimur ad coniecturam, quam nunc quidem proponere non dubito: eum in Creta obscuro fortasse loco natum infelici casu libertate amissa in Aegyptum abductum Alexandriae sub corona venivisse et servile munus palaestrae custodiendae suscipere iussum esse. Qua in condicione non impediabatur, quominus e servitute sese redimeret; poterat etiam accidere, ut cum occasione data fortasse praeclari ingenii documenta expromeret, nobilium vel eruditorum hominum, qui iuvenum exercitationibus interdum intererant, animos in se converteret eorumque beneficio libertatem recuperaret. Cum his optime congruit, quod simulac servitio liberatus est, artem poeticam et grammaticam amplexus est, ut Suidas dicit: ἦν τῆς παλαιῆς τρας πρότερον φύλαξ καὶ δούλος· ὕστερον δὲ παιδευθεὶς ἐγένετο γραμματικός· nec minus commode explicatur abalienatus eius a patria animus, quem produnt ignominiosa illa, quae de Cretensium sagittariorum insigni perfidia in Messeniacis narravit (cfr. Pausanias IV 19, 4 sq.). Qui postquam Aristomenem indutiarum tempore

inermem insidiosè oppresserunt, gaudio elati tam inmoderato potui se dederunt, ut ebrietate sopiti ab Aristomene generosae virginis ope liberato facile interficerentur et suo exemplo comprobarent illud Κρήτες ἀεὶ ψεύδεται, κακὰ θηρία, γακρέες ἀργαί. Certe Rhianus nisi patria mature relicta eius plane oblitus omnique caritate exutus esset, hoc popularium suorum famae dandum putavisset, ut Cretensium in locum alios ex Lacedaemoniorum sociis substitueret. Quod eo veri similis est, cum quod mercennarios Cretenses carmini intexuit, id non ex veteribus Messeniorum fabulis petiit, sed, ut Od. Muellerus de Doriens. I p. 144 observavit, recentioris poesis indicium esse videatur: cfr. etiam Hoeckius Cretae III p. 461. Quae cum ita se habeant, iure Meinekius fecit, quod commentatione sua de Rhiano Analectis Alexandrinis inserta hunc Alexandrinis poetis et grammaticis adnumerandum esse declaravit. Cum autem Rhiani vitae hos terminos constituerimus, ut ab anno 250 fere usque ad annum 200 pertineat, cumque Zenodotum Ol. 133 sive anno 248 mortem obiisse, Aristophanem Byzantium Ol. 144 sive anno 204 floruisse Suidae testimonio evincatur, grammaticorum Alexandrinorum ordini Rhianus ita interponendus erit, ut una cum Eratosthene locum obtineat inter Zenodotum et Aristophanem Byzantium.¹⁰⁾

10) Mira est Rhiani de aetate et artis criticae natura inter homines doctos dissensio. Nam Theod. Beccardus de scholiis in Hom. Iliadem Venetis Berol. 1850 pp. 47. 48 Rhianum iis adnumerat, qui nulla iam arte grammatica adhibita Homericorum carminum ἐκδόσεις, non διορθώσεις fecerint. Quem in errorem eo inductus esse videtur, quod Rhianum ante Zenodotum studia sua Homero dicasse opinatur. Dicit enim: 'Notissimum est, in scholiis nostris has Iliadis nominari editiones: Massiliensem, Chiam, Argolicam, Sinopensem, Cypriam, Creticam, Antimachi, Philetæ, Rhiani, Philemonis, denique Sosigenis. Tum vero existit Zenodotus, qui omnium primus cum audacia atque iudicio ad recensendam Iliadem aggressus est'. Idem sentire videtur Bernhardt Gr. litt. hist. II p. 152. A quibus quantum distat Max. de Karajan, qui in commentatione: 'Ueber die Handschriften der Scholien zur Odyssee Wien 1857' p. 7, ubi temporum ordine observato grammaticos de Odyssea meritos enumerat, dicit: 'Zunächst des Aristophanes von Byzanz, Rhianos und Aristarch ἐκδόσεις'. Etiam ab Aug. Nauckio Aristophanem ante Rhianum poni postea videbimus.

II.

Rhianum, cum in libertatem vindicatus esset, omnia sua literarum et doctrinae studia ex saeculi sui more ad poetarum principem Homerum rettulisse, primum ex epicis eius carminibus et epigrammatis intellegere licet, quorum quamquam perpauca exstant fragmenta, hoc tamen satis manifestum faciunt, eum Homericæ poesis indole penitus animo percepta epicæ dictionis felicissimum exstitisse imitatore et aemulum. Nam, ut audiamus intellegentem poetarum aestimatorem Meinekium l. l. p. 200, in dictionis forma versuumque struendorum arte 'simillimus fuit Apollonio Rhodio. Numerorum quidem eadem mollitudo, oratio autem, sive verborum delectum sive rationem syntacticam spectas, simplex et Homericæ aemula, nulla insolentioris dictionis affectatio, nulla obscuræ doctrinae ostentatio'. Idem de epigrammatis¹¹⁾ l. l. p. 206: 'In plerisque res amatoriae petulanti quadam tractantur lascivia, sed ad unum omnia excellent cum emendatæ dictionis laude, tum inventionis acumine atque haud raro nativa quadam et amabili simplicitate'. Cum his conspirant quæ M. Sengebuschius Hom. diss. I p. 47 de Rhiani arte poetica dixit: 'Transtulisse multa ex Homero in carmina sua Rhianum ita ut simplicitatem maxime Homericæ sermonis aemularetur, fragmenta docent. Qua in re longe recessit ab ostentatione doctrinae, quæ reperitur apud Apollonium Rhodium et Callimachum'.

Haec quidem confirmari videbimus, ubi in singula accuratius inquisiverimus, quamquam parum superest fragmentorum, quam ut largam documentorum copiam proferre liceat.

Primum igitur, ut ab eo studio Homericæ incipiamus, quod cernitur in fabulis ad similitudinem Homericarum conformatis, missa faciendæ sunt Thessalica, Eliaca, Achaica, quæ cum in argumento ethnographico versarentur, vix aliam habebant cum Homeri carminibus affinitatem, quam quod sermone epico et ver-

11) Meleager, qui Rhiani epigrammata in *Κρέφανον* suum recepit, ut 'suavem placidumque versuum cursum et aromaticam quasi carminum naturam' (v. Saalium p. 15) significaret, de eo dixit: τῆ δ' ἄμα καὶ κάμψυχον ἀφ' ἠδυσπνόσιου Πιανοῦ.

sibus heroicis condita erant. In his fortasse magis quam in reliquis indulsit poetarum aequalium studio multiplicem doctrinam poeticis artificiis ornata[m] lectoribus tradendi. De Heraclea autem, ex qua ne unus quidem versus ad nos pervenit, nihil scimus nisi quae ad T 119, ubi narratur qua fraude Iuno effecerit, ut Eurystheus ante Hercule[m] in lucem ederetur, scholiasta adnotavit: unde cognoscimus 'cantasse Rhianum in Heraclea totam illam de nato Hercule fabulam, quam paucis verbis in Iliade expressam legimus, tum notam laborum seriem, quos forti animo perpessus sit Hercules, postremo quomodo inprimis Apollinis et Minervae precibus a dis Olympiis adeptus sit immortalitatem' (v. Saalium p. 33). Quod vero scholiasta in Homeri explicatione Rhiani potissimum Heracleam commemorandam sibi duxit, cum Herculis vita et res gestae haud raro a poetis versibus celebratae essent, id argumento videtur esse, Rhianum fabulas ab Homero de Hercule traditas praeter ceteros diligenter et cum fide secutum esse et elementa illa adumbrati epici carminis, quae variis locis Iliadis et Odysseae dispersa sunt, scite composuisse novisque inventis exornavisse et perfecisse. Cui rei maxime consentaneum est, quod Minervam patronam Herculis et adiutricem finxit, cuius ope in deorum numerum ascitus sit: haec enim iam apud Homerum Θ 362 a se dicit saepe servatum esse Hercule[m] Eurysthei laboribus defatigatum.

Graviora sunt quae Pausaniae opera de Messeniacis cognita habemus, quo carmine bellum Messeniacum secundum et res ab Aristomene fortiter et gloriose gestas persecutus est. De rebus Messeniorum etiam Myron Prienensis rerum scriptor pedestri oratione librum confecit, sed hunc Pausanias reprehendit ut indignum, cui semper fides habeatur (οὐ προορώμενον, εἰ ψευδῆ τε καὶ οὐ πιθανά δόξει λέγειν IV 6, 4) et libro quarto, quo res Messeniacas tractat, in describendo bello altero neglecto Myrone ad solum Rhiani carmen ita accommodavit narrationem, ut fere ubique poetae epici vestigia conspiciantur et inde totius carminis consilium et ratio, rerum dispositio et decursus agnosci possint.¹²⁾

12) Cfr. O. Pfundtneri commentatio 'die histor. Quellen des Paus.' Fleckeiseni annal. tomo 99 a. 1869 p. 441—454 inserta, qua rectissime in pugnavit Mansonem Pausaniae narrationem e Rhiani carmine manasse

Quod igitur Pausanias Rhianum fide digniorem habuit quam Myronem (Ῥιανὸς δὲ μοι ποιῆσαι μᾶλλον ἐφαίνετο εἰκότα ἐς τὴν Ἀριστομένους ἡλικίαν IV 6, 3), id eius poetae nativam simplicitatem, incorruptum veri amorem, modestiam vere Homericam prodit, qua non suae gloriae, sed rerum veritati studuerit, non fabulosae inventionis laudem perversis artificiis captaverit, sed ea quae a Messeniis, qui praeclarum belli ducem avorum heroem colebant, acceperat, fideliter versibus tradiderit. Neque tamen historicum egit, qui bellum a principio exorsus ad finem deduceret, sed verum poetam ac sollertem Homeri imitatore se praebuit, cum non totum bellum describeret, sed a pugna ad Magnam Fossam tertio belli anno commissa exordium caperet (ὀπόσα δὲ χρόνῳ συνέβη τοῖς Μεσσηνίοις ἀποστάειν ἀπὸ Λακεδαιμονίων, ὃ δὲ καὶ ταῦτα μὲν οὐ τὰ πάντα ἔγραψε, τῆς μάχης δὲ τὰ ὕστερα, ἦν ἐμαχέαντο ἐπὶ τῇ Τάφρῳ τῇ καλουμένῃ μεγάλῃ IV 6, 2); cum autem eo tempore magna clade accepta Messenii adversa fortuna uterentur et Iram in urbem munitam confugere coacti essent, hoc exordio carminis sumpto effecit, ut eo magis exsplendesceret singularis virtus, constantia, prudentia Aristomenis, quem tanta laude extulit, ut quemadmodum Achilles in Iliade, sic in Messeniis

negantem; unde hunc locum (p. 449) afferre placet: 'Von einer starken und durchgängigen Benutzung des Dichters zeigen sich uns die deutlichsten Spuren; weniger in poetischen Worten und Wendungen als in der ungewöhnlichen Lebhaftigkeit des Stiles; in der wahrhaft epischen Breite der Darstellung, die selbst kleine dem Historiker unbedeutende Züge nicht unerwähnt lässt und die vom Dichter fingierten Reden und Aeusserungen einzelner Helden, wie des Sehers Theoklos, des Aristomenes, direct anführt; in der Fülle der Sentenzen, die sich namentlich auf die Wechselfälle des Glückes beziehen; in dem Bestreben, die That-sachen und ihren Ursprung auf das göttliche Walten zurückzuführen; in der Idee eines Schicksals, das durch dunkle Sprüche schon verkündet, durch wundersame Ereignisse angedeutet die Messenier unerbittlich er-eilt. Auch den heroenhaften Charakter des Aristomenes hat er Zug für Zug nach dem Dichter geschildert: seine mehr als menschliche Tapferkeit, mit der sich erstaunliche Klugheit und List verbinden, seinen unermüdlichen Eifer für die Sache des Vaterlandes, der auch dann nicht erlischt, als der Seher ihm das den Messeniern drohende Schicksal kund thut, und als die Frucht so herrlicher Sinnesart das ungewöhnliche Glück des Helden, den die Hand der Gottheit aus den grössten Gefahren errettet.'

ille primas partes ageret; hoc enim planis verbis declarat Pausanias IV 6, 3: 'Ριανῶ δὲ ἐν τοῖς ἔπεσιν οὐδὲν Ἄριστομένης ἐστὶν ἀφανέστερος ἢ Ἀχιλλεὺς ἐν Ἰλιάδι Ὀμήρω. Etiam singula multa ad exemplar Homeri finxisse putandus est, ut Saalius p. 24 recte monuit 'narrationem de immolatis ἑκατομφονοιῖς ob occisos hostes prorsus ad imitationem Achillis in funere Patrocli (ll. XXIII) compositam videri' et Pausaniae locum IV 21, 3, ubi Aristomenes et Theoclus vates, quamquam Messeniis perniciem nulla mora interposita instare sciebant, tamen suorum unum quemque adhortati esse narrantur, similem esse Homericō loco Δ 231, ubi Agamemnon Danais verbis suis animum addidisse dicitur.¹³⁾ Ac deos quoque Homericō more finxit rerum humanarum curam gerentes, modo auxilio Aristomeni lato, ut Paus. l. l. 18, 5, 7, modo calamitate missa, ut 21, 7, ubi magni et assidui imbres Messeniis exitio sunt; et fragm. 4 αὐδὴν εἰκάμενος Δωτηρίδι Νικοτέλειη sine dubio ad deum pertinet, qui sumpta specie Nicoteleae, Aristomenis matris, alicui — per somnium fortasse — apparuit et locutus est. Pariter atque Homerus fato et dirae necessitati hominum sortem obnoxiam esse indicavit, nam saepius Pausanias posuit Homericum illud verbum πεπρωμένον ex Rhiano haud dubie ascitum: 18, 6, 20, 1, 21, 6 ibidemque 10 Theoclus vates dicit: ἀλῶναι Μεσσήνην πάντως ἐστὶ πεπρωμένον, quae quidem verba facillime coeunt in hexametrum hunc: Μεσσήνην πάντως πεπρωμένον ἐστὶν ἀλῶναι. Nocturna Aristomenis in castra Lacedaemoniorum irruptio (19, 2), qua duces et milites permultos interfecit et praetorium tabernaculum rapuit, certe habuit simile quid Iliadis libro decimo, quo Vlixes et Diomedes noctu Rhesum oppressisse eiusque equos rapuisse narrantur. Aristomenem lapide percussum et ab hostibus captum Rhianus paene eodem modo quo Homerus Hectorem ab Aiace lapide gravissime vulneratum descripsit: vide quanta sit similitudo verbis Homeri ≡ 409 τὸν μὲν ἔπειτ' ἀπίοντα μέγας

13) Pausanias haec narrat: ἐπίοντες δὲ τὴν πόλιν σπουδῆ καὶ ἐπὶ πάντας ἐρχόμενοι τοῖς τε ἐντυγχάνουσιν, ὅποτε αἰσθάνοιντο ὄντας Μεσσηνίους, παρεκελεύοντο ἀνδρας ἀγαθοὺς εἶναι καὶ ἐκ τῶν οἰκιῶν ἀνεκάλουν τοὺς ἔτι ὑπολειπομένους. Homeri autem verba sunt haec: αὐτὰρ ὁ πεζὸς ἔων ἐπεπωλεῖτο στίχας ἀνδρῶν· καὶ ῥ' ὄς μὲν σπύδοντας ἴδοι Δαναῶν ταχυπάλων, τοὺς μάλα θαρσύνεσκε παριστάμενος ἐπέεσσι.

Τελαμώνιος Αἴας χερμαδίῳ . . στήθος βεβλήκειν, 428 ἔπεσ' Ἔκτορος ὤκα χαμαὶ μένος ἐν κονίησιν, 421 οἱ δὲ μέγα ἰάχοντες ἐπέδραμον ὕψος Ἀχαιῶν ἐλπόμενοι ἐρύεσθαι, 438 τῷ δὲ οἱ ὄσσε νύξ ἐκάλυψε μέλαινα· βέλος δ' ἔτι θυμὸν ἐδάμνα cum his, quae Pausanias brevissime indicat 18, 4: πληγέντι ὑπὸ λίθου τὴν κεφαλὴν αὐτῷ σκοτοδινηῶσιν οἱ ὀφθαλμοὶ καὶ περόντα ἀθρόοι τῶν Λακεδαιμονίων ἐπιδραμόντες Ζῶντα αἰρούσιν. Et haud scio an Pausanias verbis 21, 2 ὡς ἐν δικτύοις εἰσὶν ἐσχήμενοι, quibus Messenii omni spe salutis destituti quasi pisces retibus undique circumventi designantur, imaginem retinuerit a Rhiano uberius exornatam, qua iam Homerus aliqua ex parte χ 384 usus erat.

Et sic sine dubio alia multa ad Homeri similitudinem expressit, sed ea cum scire non possimus, nunc perlustremus verborum imitationem, quantum quidem cognosci potest ex fragmentorum paucitate.

Atque in epicorum quidem carminum¹⁴⁾ reliquiis praeter duas formas doricās ἐφάτιζε, quam Meinekios reposuit pro ἐφάτιζε A. 1¹⁵⁾, et μετεφημίξαντο Th. 1, 5 dialecto semper Ionica ea qua Homerus usus est: id quod satis docent vocabula νηὸν Th. 17, οὔνομα I. 3, Οὔλυμπόνδε I. 1, 15, τρηχύν M. 3, κρείοντι I. 1, 21, δύω M. 2; deinde declinationum formae γαῖαν I. 1, 21, εὐχάων Ph., Ὀξεῖησι Th. 11, ἄκρης ἐν κεφαλῆσιν I. 1, 18, γραιῖσι I. 1, 19, Ἰναχίδαο A. 1, 1; — ἀλόχοιο Th. 1, 2, ἀργενοῖο M. 2, 1, βιότοιο I. 1, 3; — οὔρεος M. 2, 1, ἀφραδέϊ I. 1, 3, τοκήες I. 1, 11, Ἀπιδανῆας A. 1, 3, Ὀμφαλιῆας Th. 3, ἀνέρας A. 1, 3, μακάρεσσι I. 1, 4, ποσσίν I. 1, 11, πόδεσσι I. 1, 17; — tum verborum formae νοέειν I. 1, 6, ἐστρατόωντο M. 2, 1, καλέεσκον Th. 1, 1, ἐρριγῶς I. 1, 7, γείνατο ibid., κλύθι Ph., εἰσάμενος M. 4, ἴσαν Th. 13, ἐών I. 1, 14,

14) Brevitatis causa carminum fragmenta his litteris designavi: Achaia A., Eliaca E., Messeniaca M., Thessalica Th., Φῆμη, cuius unus versus exstat apud Meinekium p. 176, Ph., fragmenta incerti loci I.; numeri adiuncti sunt ii quos Saalius posuit, sed in fragm. incerti loci I. et epigrammatis secutus sum Meinekii ordinem.

15) Similem formam in cantico Soph. Ai. 714 Suidas legit πατρίεσσι ἄν, quam Ald. et Flor. utraque retinuerunt.

itemque hae formae, quae quamquam apud Homerum ipsum non inveniuntur, non pugnant tamen cum eius dialecto πελόμεθα I. 1, 1, παρέωσι I. 1, 7, ἐκγένετο A. 1, 2, pro quo Homerus dicit cum augmento ἐξεγένοντο € 637. Ξ 115. Υ 231. 305. — Particulas habet Homero proprias ἀτάρ Th. 2, αὐτάρ et ἰδέ ibidem, ἡέ I. 1, 15, ἦ ἄρα δὴ I. 1, 1 (cfr. N 446), κέ I. 1, 3. 9. 16, ὄθι τε I. 1, 7, ῥά cum relativo pronomine coniunctum A. 1, 3, Th. 3. 1, — Praepositiones usurpavit Homericam consuetudine ποτί Th. 13, πάρ M. 3; adverbialiter posuit cὺν δέ Th. 3 (cfr. Ψ 879. κ 436) et ἐπί I. 1, 9; collocationem imitatus est I. 1, 18 ἄκρησ ἐν κεφαλῆσιν et I. 2 αὐχένος ἐξ ὑπάτοις; anastrophe admisit Th. 1, 5 τοῦ δ' ἄπο, tmesin I. 1, 4 μακάρεσσιν ἐπὶ ψόγον αἰνὸν ἰάπτει et ibid. 16 μετ' ἀθανάτοισιν ἀριθμῖος. — Articulus semper demonstrativi pronominis locum tenet: τοὶ δ' Th. 17, τοῦ δέ A. 1, 2, τὴν γε Th. 1, 1, ὁ δ' αὖ τέκε Th. 1, 4, τοῦ δ' ἄπο Th. 1, 5, τὴν μὲν M. 5, ἡ δ' Ἄτη I. 1, 17. — Enuntiata conformavit prorsus ad modum Homericum simplicia, minuta, brevissimi ambitus, id quod cum duo exempla Th. 1 et A. 1, tum fragmentum longissimum I. 1 planissime declarant.

Verborum delectus is est, ut omnia fere vocabula ex Homero desumpta sint aut certe ad eius consuetudinem apte efficta exceptis φατίζω et μεταφημίζω, quae iam supra commemorata sunt, αὐχῆεις Th. 4, quod novicium est adiectivum et legitur praeterea Opp. hal. 2, 677, ἀρχαῖος Th. 1, 2, ἀρχήθεν A. 1, 2, πολύδρυμος E. 3, κύβος I. 2, εἰσαῖω I. 3, pro quo Homerus simplex αἴω ponit, ψόγος I. 1, 4; ex Hesiodi Th. 511 et Aeschyli Suppl. 542 assumpsit ἀμαρτίνοος I. 1, 1 (cfr. Homeri ἀμαρτοεπέεσ N 824), ex Hesiodi Op. 479 εὐοχθεῖν ib. 9, ex Pindari Ol. 7, 24, Pyth. 3, 13 et Aeschyli Prom. 563 ἀμπλακίη ib. 20, ex Aeschyli Sept. 483 ὑπέραυχος, quod Meinekius I. 1, 13 reposuit, ex Theognide 325 ἀμαρτωλή ib. 12; ex Euripidis Hipp. 200 εὐπηχὺς ib. 14, ἐπιτεΐβειν ib. 11 ex Sophoclis O. C. 56; ἐχεκτέανος ib. 7 autem videtur primus usurpasse, itemque ἐτερόρροπος ib. 2 et μεταπρωχάω ib. 17, hoc quidem ad analogiam Homericam fictum. 'In verborum quorundam usu ab Homericam dicendi consuetudine recessit, veluti quod I. 1, 12 ὑπεροπλίη singulari numero dixit, et ib. 10 πολυκοιρανίη novo quodam modo de imperii amplitudine usurpavit, nec

κώτερος, quod ib. 5 legitur, Homericum est; cfr. Wolfius prol. Hom. p. 247' (Meinekus p. 200). Similiter ἀργενός M. 2, 1 de montis cacumine nive tecto dicit, cum Homerus de ovibus Z 524, C 529. 588, ρ 472, de candidis linteis Γ 141 usurpavisset, et βρομέω, quod Homerus Π 642 de muscis murmurantibus dixit, I. 1, 13 de hominibus posuit, Salmoneum fortasse innuens. At cetera vocabula, quae apud Rhianum legimus, creberrimi usus sunt apud Homerum, ut λαοί Th. 1, 5, γενεή A. 1, 2, κραδίη I. 1, 3, γραιή I. 1, 19, ἄλοχος Th. 1, 2, βίος I. 1, 3, διζύς I. 1, 8, δρυμόν Λύκοιο M. 3 (cfr. Πομ. Λ 118. κ 150. 197 δρυμά πυκνά), πτύχεσ οὔρεος M. 2, 1 (cfr. Λ 77 κατὰ πτύχας Οὐλύμποιο), φέρτατος Th. 1, 4, ὕπατος I. 2, ὀπλότερος I. 1, 20, ἐπιδευής ib. 3, ἀχνύμενος ib. 5, εἰλαπινάζω ib. 16, ἴσχω ib. 13, ῥέξαι ib. 6, ἐπιλήθεσθαι ib. 10, τεκμαίρεσθαι ib. 15, ἄφαρ Th. 13, ἔξαυτις Th. 1, 3. Paulo rariora sunt vocabula κατηφείη I. 1, 8 (cfr. Γ 51. Π 498. Ρ 556), ἀτίζω ib. 5 (cfr. Υ 166), ἀτραπιτός ib. 15 (cfr. ν 195), ἀνώϊστος ib. 18 (cfr. Φ 39), ἄφαντος ibid. (cfr. Ζ 60. Υ 303), στρωφάομαι ib. 4 (cfr. Ι 459. Υ 422. Ν 557. Ζ 53. 306. η 105. ρ 97). Praeterea reperimus locutiones Homericas has: κλύθι μοι Ph. (cfr. Ε 115. β 262), αὐδὴν εἰκάμενος M. 4 (cfr. Ν 216 εἰκάμενος φθογγήν, ib. 45. Ρ 555), τὴν μὲν ἀνήγετ' ἄκοιτιν M. 5 (cfr. γ 272 τὴν δ' ἐθέλων ἐθέλουσαν ἀνήγαγεν ὄνδε δόμονδε), μάλα πάντες I. 1, 1, θυμόν ἔδουσι I. 1, 8 de tristitia et maerore dictum, ut ι 75 ὁμοῦ καμάτῳ τε καὶ ἄλγεσι θυμόν ἔδοντες, cfr. κ 379 et Ω 129 et adiectivum θυμοβόρος Η 207; ὄλβον ὀπάζειν I. 1, 9 (cfr. c 19 ὄλβον δὲ θεοὶ μέλλουσιν ὀπάζειν), ἴσα cum dativo consociatum I. 1, 13, ut Ε 71. Ο 439 ἴσα φίλοισι τέκεσσι (τοκεῦσι), ἐπίηρα φέρειν ib. 22 (cfr. Α 572. 578. γ 164. π 375. c 56). Denique invenimus epitheta ab Homero saepissime iterata ἀμύμων Th. 3, αἰνός I. 1, 4, ἀπαλός ib. 17 de Atae pedibus (cfr. Τ 91 πρέσβα Διὸς θυγάτηρ Ἄτη . . τῆς μὲν θ' ἀπαλοὶ πόδες), μάκαρ ib. 4 de dis dictum, θαρκαλέος ib. 6, κρείων ib. 21 de Iove deorum rege, ὄτρηρός Th. 2, κλυτός Α. 1, 2, ἐυκνήμις Th. 17, κραναός M. 5, Th. 13, τρηχός M. 3, εὐπατέρεια Ph., de Minerva dictum (cfr. Ζ 292. λ 234. χ 227).

Epigrammatum quamquam argumenta nihil commune habent cum Homeri carminibus, in dictione tamen haud pauca

insunt, quae Homeri non modo legendi diligentiam, sed etiam imitandi studium testatum faciant.

Dialecto quidem Rhianus non integra nec constanti usus est epica, cum saepius doricis formas orationi inmiscuerit, sed Homericam speciem et originem facile animadvertes in horum vocabulorum formis: τόσσον . . ὄσσον 2, 3, ἐν εἶαρι 11, 3, ἄνθεα εἰαρινά 2, 4, στεινῆς 4, 2, τρηχείην 11, 1, ὄσσον 4, 5, τηλόθι *ibid.*, πολλάκι 8, 2; nec minus in declinationum formis his: Ἀσκληπιάδew 9, 1, Λεπτίνew 3, 7, θεῆ 8, 5, ῥοδέρις 4, 3, ἀτραπιτοῖο 4, 1, χέρεσσι 4, 3 et χείρεσσι 6, 3, κατ' ἐμεῦ 11, 1; et in verborum formis χεῦαν 1, 1, χευαμένη 8, 2 (*cf.* C 24. ω 317), κιώντι 4, 1, θῆκεν 8, 5, μόλοιτε 3, 11, ἀμφιτέθηλε 3, 6 (*de* quo verbo composito *cf.* adiectivum Homericum ἀμφιθαλής X 496), ἐσσί 1, 3. 4, 4. Ex praepositionibus affero ποτί 3, 3. 4, 3 et κατά per *imesin* a verbo χέω separatum 1, 1 κατά γλυκὺν χεῦαν ἔλαιον, quod plane Homericum more dictum est, quamquam Ψ 282 ὑγρὸν ἔλαιον χαιτᾶων κατέχευε *imesis* omissa est. Particularum abundantiam hanc ἦ ῥά νύ τοι 4, 1 eandem fere legimus M 162 Ζεῦ πάτερ, ἦ ῥά νυ καὶ cὺ φιλοψευδῆς ἐτέτυξο, et ἄ φίλος 4, 6 ductum est ex Homericum ἄ δειλέ Λ 441. 452, Π 837 *al.*

Vocabula porro ex Homero desumpsit haec: ἀτρεκέως 10, 2, ὑστάτιος 2, 2, ἀμογητί 6, 3 (*cf.* Λ 637), ἀτραπιτός 4, 1 (*cf.* ν 195), γωρυτός 7, 3 (*cf.* φ 54), πλόκαμος 8, 2 (*cf.* Ξ 176), ἀναστενάχω 5, 3 (*cf.* Ψ 211), κνώσσω 1, 2 (*cf.* δ 809), πέμπειν pro ἀποπέμπειν 7, 6 (*cf.* ο 74. Ω 430, quos locos iam Saalius p. 83 indicavit). οὐράνιος, quod *hymn.* Cer. 55 proprie positum est: τίς θεῶν οὐρανίων, translate de venustate usurpavit: οὐρανίη χάρις 3, 6; ἀκηράσιος, quod ι 205 ἠδύν, ἀκηράσιον, θεῖον ποτόν de vino, *hymn.* Merc. 72 βοσκομένοι λειμώνας ἀκηράσιους de *pratis* dicitur, per metaphoram traduxit ad iuventutis florem 3, 4 γυίων ἄνθος ἀκηράσιον, et hoc ipsum γυίων ἄνθος dictum est ad similitudinem Homericum ἦβης ἄνθος N 484. ἄνθεα εἰαρινά 2, 4 reperimus etiam B 89, et ταὶ λιπαραὶ Χάριτες 4, 2 originem ducere videtur ex C 382 Χάρις λιπαροκρήδεμος: prorsus vero Homero debetur ἀγαθὴ κουροτρόφος 2, 1 de Troezenae dictum, *cf.* ι 27; etiam θαλαμηπόλος, qua voce 8, 1 sacerdotem Cybeles significat, repetiit ex η 8. ψ 293, ubi sensu

proprio servam cubiculariam indicat. Vt Homerus O 444, φ 12. 60 φαέτρην ἰοδόκον, sic Rhianus τόξον ἰοβόλον 7, 1 appellavit, et haec salutandi formula 4, 5 τηλόθι μοι μάλα χαίρε ex illo fluxit: cfr. Ψ 19. 179 χαίρέ μοι, ὦ Πάτροκλε, θ 413 καὶ σύ, φίλος, μάλα χαίρε, γ 59. ω 102. Denique δι' ἀτραπιτοῖο κiónτι 4, 1 haud aliter dictum est atque διὰ νῆσου ἰών μ 335, διὰ νηὸς ἰών μ 206.

III.

Hoc quidem studiorum Homericorum genus, quod modo adumbravi, poetam potissimum prodit, qui nihil antiquius habuerit, quam ut suam eloquentiam ad summum auctorem epici dicendi generis conformaret: nunc transeamus ad studia ea, quibus grammaticum et criticum se praestitit. Frequenti enim et accurata Homeri lectione eo adductus est, ut — in hac quoque re aevi sui consuetudinem et rationem secutus — textum vetustis corruptelis vitiatum emendare conaretur, cui negotio tam diligenter operam dedit, ut post Zenodotum¹⁶⁾ primus novam recensionem sive διόρθωσιν conficeret. Sic enim constans scholiastarum dicendi usus explicari iubet lectiones saepius in scholiis Rhiani nomine significatas et locutiones illas ἢ Ῥιανοῦ et ἢ κατὰ Ῥιανόν, quae in scholiis ad A 97. 553 et ad Ω 85. α 95, locis aliis leguntur.

Duo autem extant scholia, ex quibus duas vel etiam plures recensiones a Rhiano paratas esse facile quis efficere potuerit, praesertim cum Aristarchum quoque duplicem recensionem fecisse sciamus.¹⁷⁾ Pluralis enim numerus positus est schol. ad γ 24 οἱ κατὰ Ῥιανόν, ubi Mauricius Schmidtius Didymi p. 189 αἱ pro οἱ reposuit, et schol. ad γ 178 αἱ Ῥιανοῦ γράφουσι. Quamquam de

16) Primum eum dixi post Zenodotum fecisse editionem, quia neque Eratosthenem neque Apollonium Rhodium, qui inter Zenodotum et Rhianum intercedunt, editiones confecisse constat.

17) Hoc evicit Lehrsius Arist. p. 27 (ed. pr.) contra Wölfium, qui proleg. p. 237 negaverat. Cfr. Sengebuschii Hom. diss. I p. 25.

horum locorum integritate addubitare vix licet, tamen ne duplicem Rhiani recensionem statuamus plures obstant causae. Etenim inter quinque et quadraginta versus, in quibus Rhianae lectiones ad nos pervenerunt, duo id prodere videntur, neque aliud est veteris scriptoris testimonium, quod huic opinioni faveat. Praeterea vero, id quod etiam gravioris momenti est, duas recensiones si Rhianus instituisset, posteriorem a priore dissentire aliquot locis necesse erat: aliter enim hanc iteravisset, non novam fecisset. Quodsi utriusque editionis lectiones aliquot versibus inter se discrepabant, nemo non concedet, non eas lectiones, quae utriusque communes essent, sed eas potius, quibus inter se differrent, scholiastis notandas fuisse.

Verum hae difficultates, quae plures Homeri recensiones Rhiano tribuentibus nobis obsistunt, facillima opera remouentur, si formulis αἱ Ῥιανῶν et αἱ κατὰ Ῥιανόν exemplaria indicari principalis editionis Rhianae a librariis multiplicatae intellegimus. Quae interpretatio non inaudita est neque exemplorum auctoritate destituta; in tanta enim multitudine locorum, in quibus scholiastae editionem Aristophanis Byzantii commemorant, bis tantummodo (ad Θ 513 et ad ε 83) plurali numero αἱ Ῥιανῶν legitur. Iam cum una fuerit Aristophanis editio (cfr. Guil. Dindorfii schol. ad Odys. II p. 250), aut librarium aliquem erravisse aut exemplaria intellegi Aristophaneae editionis iudicandum est. Priorem viam Aug. Nauckius Arist. Byz. p. 21 not. 3 ingressus utrobique, violenter id quidem, ἢ pro αἱ correxit, ego alteram interpretationem antepono, quam etiam Sengebuschius Hom. diss. I p. 48 protulit.¹⁸⁾

Haec una igitur Rhiani editio Iliadem et Odysseam continuit, cetera carmina, quae vulgo Homeri nomine ferebantur, non adiuncta erant. Vnde haud scio an recte conicias, accessisse eum ad sententiam Zenodoti, qui quaecumque praeter Iliadem et Odysseam Homero attribuebantur, ab eo abiudicaverat. Hoc autem si recte se habet, in Rhiani quoque editione utrumque carmen in vicanos quaternos libros divisum fuisse veri simile est, quam quidem divisionem a Zenodoto primo institutam esse constat.

18) Suffragatus est etiam La Rochius Hom. Textkritik p. 54 not. 82.

Huc pertinet Wolfii coniectura quaedam, quae non silentio praetermittenda, sed paucis verbis refellenda est. Qui cum proleg. p. 188 dicat: 'ne tantum quidem reliquum habemus ex Arati editione Odysseae, cui ut Iliada adderet, a plurimorum corruptelis liberatam, invitatus fuisse dicitur a rege Syriae, Antiocho Sotere. Quod cum exitum non habuisset, si bene coniecimus, eam operam suscepisse videtur Rhianus' cet., satis aperte indicat idcirco Rhianum ad Iliadis editionem aggressum esse, quia consilio Arati tanquam hereditate suscepto ea, quae is incertum qua de causa perficere non potuisset, ad finem esset perducturus. Sed haec coniectura neque ullo sustinetur indicio et reicitur eo, quod non Iliadis modo, verum etiam Odysseae a Rhiano nova editio curata est, qua profecto omnino opus non fuisset, si nihil ille aliud egisset, quam ut quae Aratus incohata reliquerat perficeret. Neque vero alia de causa Wolfium in hanc coniecturam incidisse puto, nisi quod scholiis in Odysseam ea aetate non iam in lucem editis solam Iliadem a Rhiano ad rationem criticam revocatam esse opinaretur. Ceterum eadem opinio tenuit etiam Siebelisium p. 9. 10, quamquam is quidem scholorum in Odysseam editionem Buttmannianam novisse iam poterat.

Quamdiu recensio Rhianea grammaticorum manibus trita fuerit, etsi numeris definiri nequit, tamen scholiasta duce id certe temporis spatium designare possumus, quo iam interiisse eam compertum habeamus. Nam cum ex ceterorum librorum eius generis sorte veri simile sit¹⁹⁾, eam brevi tempore oblitteratam eiusque memoriam nisi commentariis Aristarchi et Aristarcheorum ad posterum non propagatam esse, tum vero Didymo, qui sub Augusto imperatore fuit, non licuisse eam inspicere, non sine pro-

---

19) Nam ne Zenodoti quidem principis illius grammaticorum editionem ante oculos habuisse Didymum aut Aristonicum demonstravit Beccardus l. l. p. 52, idemque cadit non modo in Aristophanis, sed etiam in omnium grammaticorum editiones, qui ante Aristarchum Homero operam dederunt; nam Aristarchus adeo horum omnium gloriam obscuravit, ut libri eorum brevi tempore ex usu et manibus hominum evanescerent. Cfr. etiam pp. 53. 54 sqq., ubi Beccardus aptissime observavit, in scholiis, ubi de horum lectionibus traderetur, plerumque aut imperfectum aut plusquamperfectum, contra praesens tempus positum esse, ubi Aristarchi lectiones proponerentur. Cfr. La Rochius l. l. p. 50.

habilitate concluditur ex scholio ad Ψ 81, ubi Didymus Rhianae lectionis testem laudat Clearchum quendam glossographum.²⁰⁾ Scholion autem hoc est: εὐηγενέων· Ἀριστοφάνης καὶ Ῥιανὸς εὐηφενέων, εὖ τῷ ἀφένῳ χρωμένων, ὡς Κλέαρχος ἐν ταῖς γλώτταις. Iam facile quispiam crediderit, Clearchi mentionem non ad lectionem illam, sed ad solum interpretamentum, quod adiectum est, pertinere; at cur Didymus, homo suae aetatis longe eruditissimus, in hac re ad Clearchi doctrinam confugere debuerit, non satis intellegitur, cum adiectivi εὐηφενής origo et notio non ea sit, quae difficile perspiciatur: accedit quod hanc vocem, quae solitaria est neque apud alium scriptorem obvia, aliunde Clearchus petere vix poterat quam ex Rhiani Aristophanisque editionibus ideoque hunc locum eius glossae fontem indicari necesse erat.

IV.

Iam disputaturi de subsidiis doctrinae studiorumque adminiculis, quibus in opera critica exercenda Rhianus usus sit aut certe videatur usus esse, tantum abest ut certi quicquam de hac re traditum deprehendamus, ut sola coniectura nitamur oporteat. Sed ne coniectura quidem sperare licet nos tam probabilia assecuturos esse, ut nihil resideat dubitationis, atque eadem in Rhianum cadunt, quae de Aristophane Byzantio, cuius tamen ex lectionibus multo maiorem numerum scholiastae servaverunt, Aug. Nauckius Arist. Byz. p. 20 dicit: 'conquerimur illud, quod scholiastae in nudis lectionibus memorandis solent acquiescere, rationibus aut omissis aut licenter effectis. Quamvis igitur plurimae nobis cognitae sint Aristophaneae editionis lectiones, eae tamen utrum coniecturae sint an vetustiorum exemplarium fide nitantur, proditum fere nusquam legimus, interdum divinando assequimur,

20) De hoc Clearcho vide Maur. Schmidtium ad Hesych. s. v. μήτρα. 'καὶ ὁ κλέρχος. ὑπὸ Κόλεων. ὡς Κλείταρχος. Sed hoc rectius fortasse ex Clitarchi linguis desumptum putes, nisi pro Κλείταρχος rescribendum erit Κλέαρχος, quem Solis urbe Cypri oriundum fuisse et glossemata conscripsisse ex Athenaeo VIII p. 345, XI p. 486 et Schol. Venet. Ψ 81 cognovimus. Cfr. Etym. M. s. v. βροῦχος et p. 221, 32. 111, 9.'

saepius nescimus.' Nam inter quadraginta quinque lectiones Rhiani, quas scholia continent, triginta solius Rhiani nomine significatae sunt. Quas utrum e coniectura posuerit an aliunde susceperit, pro certo affirmari nequitiam potest; eas autem lectiones, quas cum vetustiore aliqua editione communes habuisse traditur, num ex hac ipsa hauserit, facile in dubium vocari possit, quoniam nec planis verbis proditum sit nec cum argumentandi necessitate possit evinci. Nonne enim fieri poterat, ut alius veteris exemplaris auctoritati, cuius scholiasta nescio qua de causa mentionem non fecit, illam lectionem deberet? Et huius modi etiam alia multa excogitari possunt, quae cum lectionum consensu non pugnent.

Sed ut aliquatenus certum fundamentum disputationi substruerem, hanc mihi scripsi legem, ut quae ipsorum scholiorum iudiciis argui viderentur neque aliis rationibus dubitationi obnoxia essent, ea si non pro exploratis haberem, at certe ad veri similitudinem quam proxime accedere existimarem. Quocirca ubicunque scholiasta praeter Rhianum nullius grammatici nomen lectioni apposuit, illum coniectando eam invenisse meliore iure iudicare mihi videor, quam si ex antiqua editione eum hausisse arbitrari velim. Vbi autem Rhianus cum alius grammatici recensione conspirat, pro aetate qua suam quisque recensionem confecit, aut Rhianum illius aut illum Rhiani lectionem approbasse, approbatam recepisse censeo, nisi vetusta documenta, quae dissuadeant, inveniantur. Ita Rhianum Π 559. Ω 85. Ζ 10 alios versus, ubi solum ipsius nomen fertur, coniciendo emendavisse probabile est; A 97 lectionem ex Massiliensi, Φ 607 ex Antimachea editione suscepisse mihi videtur, propterea quod hae editiones ante eum paratae inspici ab eo poterant; sed T 41. Υ 188 aliis in versibus Aristophanem Byzantium Rhiani emendationem secutum esse censeo, quia Rhianum ante illum in Homeri carminibus operam criticam collocavisse ex iis consentaneum est, quae de vita et aetate eius supra disserui.²¹⁾

Hac igitur iudicandi lege ac norma constituta explorare licet, quas editiones Homericas Rhiani apparatus criticus continuerit.

21) Nauckius quidem, ubi de lectionibus Rhiano et Aristophani communibus disputat, videtur existimare, post Aristophanis curas Rhianum Homeri recensionem instituisse, quippe quem suffragatum esse dicat illius emendationibus.

1. Ac fundamentum quidem recensionis eius Zenodoteam editionem fuisse proclive est suspicari, ita quidem, ut ab ea non recederet, nisi cum meliorem lectionem aut in vetustiore exemplari invenisse aut ipse excogitasse sibi videretur. Etenim potuisse Rhianum hanc editionem ante oculos habere negare quis audebit? habuisse vero illam et in usum suum convertisse, ex scholio ad Y 331 patet: καὶ μιν φωνήσας· παρὰ Ζηνοδότῳ καὶ μιν νεικείων, παρὰ Ῥιανῶ τὸν καὶ νεικείων, ubi ex Zenodoto pendere Rhiani emendationem neminem fugere potest. Atque etiamsi hoc testimonio careamus, nonne per se veri simile est et ipsius rei naturae consentaneum, postquam Zenodotus in Homericis carminibus emendandis primus rationem quandam et artem criticam adhibuisset, grammaticos, qui post eum in hoc studiorum genere elaborarent, ab iis profectos esse, quae iam a Zenodoto inventa et in medium prolata essent, et ita in textu emendando se gessisse, ut pro fundamento suarum recensionum illius editione uterentur? Aristarchi quidem recensionis fundum fuisse Aristophaneam si minus certum, at perquam probabile est: cfr. Beccardus l. l. p. 49 n. 12. Sengebuschii Hom. diss. I p. 25. Sed haec quamquam ita se habent, tamen hanc sententiam prorsus veram esse contendere non ausim, quippe cui id potissimum obstat, quod Zenodotus, qui satis audacter egit in versibus damnandis, multos versus in recensione sua omnino neglexit, qui in Rhianea fuisse putandi sunt: itaque tutius erit nihil amplius affirmare, quam Rhianum illius recensionem celeberrimam inspexisse.

2. Alteram editionem, qua Rhianum usum esse credibile est, ea fuit, quae Pisistrati iussu parata et vetustis Ionicis elementis (ἢ ἀρχαϊκὴ κηρακία) scripta erat. Constat enim fuisse eam in apparatu critico, qui Zenodoto praesto esset. Proditur porro certis indiciis, eandem etiam Aristarchum admovisse ad suam recensionem instituendam. Quamobrem cum inde ab eo tempore, quo Zenodoto eam adire licuit, usque ad Aristarchi aetatem in bibliotheca Ptolemaeorum esset, Rhianus quidni ad eam accederet, praesertim cum ob summam vetustatem ad textus Homericus emendationem gravissimi momenti esset et ob raritatem sine dubio etiam maius excitaret grammaticorum desiderium? Sed quid moror in demonstranda probabilitate, cum perspicua exstant indicia, inspexisse Rhianum eandem editionem Pisistrateam, quae Aristarcho

postea ante oculos esset? Hoc enim evidenter admodum ex eo elucet, quod A 553 uterque propter digammi inscientiam in eandem falsam Ionicae scripturae interpretationem inciderunt, de quo loco infra uberius exponemus. Documento sunt aliae quoque lectiones Rhianae, quae quo modo natae sint, commodissime ita explicamus, ut veterum elementorum ductus, scriptos fortasse minus distincte aut temporis decursu laesos variam interpretationem admisisse statuamus. Tres ex hac editione lectiones videtur suscepisse, quae proximo capite tractabuntur.

3. Sequitur editio Antimachi, poetae Colophonii, qui Platonis aequalis plus centum annis ante Rhianum erat; ex ea hausit Φ 607.

4. Chiae editionis exemplari usus est, cum semel (Υ 188) hanc secutum esse eum reperiamus.

5. Massiliensem editionem, ex qua Rhianum lectionem A 97 deprompsisse iam supra commemoratum est, etiam Π 59 ceteris anteposuit.

6. His fortasse subiungere licet urbicam editionem Cretensem (cfr. La Rochius *Textkr.* p. 20): nam cum illis iam temporibus vigente libraria quadam mercatura haud dubie exemplarium copia esset apud litteratum quemque (vide Wolfium prol. p. 169), cur non putemus possedisse Rhianum, ut hominem Cretensem, illius editionis exemplar? Sed cum eam nullo loco secutus esse videatur, nihil attinet hoc suspicari.

Haec fere sunt, quae de critici nostri subsidiis doctrinae ex scholiis eruere possimus. Fortasse licuit ei etiam alia adire, cum bibliotheca Alexandrina Homericis a grammaticis illo tempore administrata procul dubio iis scriptis, quae ad Homerum pertinerent, instructissima esset; sed ultra haec divinando procedere in hac veterum testimoniorum penuria periculosum est.

V.

Accedamus nunc ad caput gravissimum et in quo uberrima nobis sit disputandi materia: nam quo rectius intellegatur, qua ratione Rhianus his in instrumentis criticis adhibendis egerit,

lectiones eius editionis, quae in scholiis exstant, ita in examen vocandae sunt, ut quas causas ille mutandi habuerit et quid recte quidve falso mutaverit, investigare conemur. Sunt autem non plus quadraginta quinque, quas paucis exceptis²²⁾ omnes debemus Didymi libris de Aristarchi recensione Homerica et commentariis Homericis.²³⁾

Atque hic quidem ordo servabitur, ut primum ἀθετήσεις i. e. versus a Rhiano eiecti, deinde lectiones ex vetustis exemplaribus susceptae, denique Rhiani coniecturae percenseantur.

1.

Notum est²⁴⁾ Zenodotum primum obeli signo critico usum esse, ut versus spurios sive subditicios (ἀθετούμενα, νενοθευμένα, ὑποβεβλημένα) videri declararet; alios tam indignos habuit Homeri ingenio vel tam alienos a sententiarum nexu, ut ne reciperet quidem in recensionem suam, de quibus scholiastae adnotare solent οὐδὲ ἔγραφεν. Iam Rhiani nisi tres atheteses non traditae sunt, cumque in scholiis his versibus ascriptum sit ἐν τῇ Ῥιανοῦ οὐκ ἦσαν vel οὐκ ἐφέροντο, abstinuisse videtur ab obeli usu.

1 C 10. 11. Occiso Patroclo Antilochus ad Achillem missus, cui luctuosum nuntium afferat, hunc maestitia afflictum, mala animo praesagientem invenit: nam cum Achivos a Troianis repulsos viderit et in fugam coniectos, subito ei in mentem venit eorum,

22) Maur. Schmidtius Didymi p. 116—211 omnes lectiones ad Didymum refert praeter α 124. 297. δ 12. 158. 702, quae cum a Dindorfio demum publici iuris factae sint, ei nondum innotuisse videntur.

23) Haec paucitas lectionum explicatur his verbis La Rochii l. l. p. 58 sq.: 'Didymus kannte diese Ausgaben nur aus den Schriften des Aristarch und der übrigen älteren Alexandriner, daher er sich auch oft sehr unbestimmt ausdrückt, wie ἔνιοι, τινές, ἄλλοι, χαριέστεροι u. s. w., wenn bei diesen die Quellen nicht bestimmt angegeben waren. Wäre Aristarch mit der Genauigkeit zu Werke gegangen, mit der man heut zu Tage zu verfahren pflegt, so wüssten wir gewiss, was an jeder einzelnen Stelle in den Ausgaben von Massilia, Chios oder in denen des Rhianus, Zenodot und Aristophanes gestanden hat, so aber gibt er mit seltenen Ausnahmen blos da genau die Quellen an, wo er mit einem Theil der Ausgaben nicht übereinstimmt.'

24) Cfr. Beccardus l. l. p. 49. La Rochius l. l. p. 50.

quae Thetis quondam ei vaticinata est, fortissimum Myrmidonum, dum ipse vivat, periturum esse, et Patroclum fato abreptum esse suspicatur:

μη δὴ μοι τελέσῃ θεοὶ κακὰ κήδεα θυμῷ,
 ὥς ποτέ μοι μήτηρ διεπέφραδε καὶ μοι ξείπεν,
 10 Μυρμιδόνων τὸν ἄριστον, ἔτι ζῶντος ἐμεῖο,
 χερσὶν ὑπο Τρώων λείψειν φάος ἡλίοιο.
 ἢ μάλα δὴ τέθνηκε Μενoitίου ἄλκιμος υἱός.

In his Rhianum et Aristophanem ²⁵⁾ versus 10 et 11 eiecisse cod. A testatur, cumque ceteri quoque codices largam scholiorum copiam exhibent, quae omnia versentur in horum versuum difficultatibus enodandis, et magnam de iis inter nonnullos grammaticos controversiam olim fuisse patet et quibus illi causis ad athe-tesin commoti fuerint, satis perspicuum est. Cum autem omnem scholiorum seriem hic subicere longum sit, ea tantum eligam, quae potissimum in iis veteres reprehenderint quaeque iam antiquitas ad eos defendendos prolata sint. Schol. A: Ἐν τῇ Ῥιανοῦ καὶ Ἀριστοφάνους οὐκ ἦσαν οἱ β', ἵσως ἐπεὶ οὐκ ἦν Μυρμιδῶν ὁ Πάτροκλος· Λοκρὸς γὰρ ἦν ἐξ Ὀποῦντος. δεῖν δέ φησιν ὁ Ἀρίσταρχος οὕτως αὐτὸν παραδέχεσθαι, τὸν μετὰ τὸν ἄριστον ²⁶⁾ τῶν Μυρμιδόνων. καὶ κατὰ τινὰς δὲ τῶν μεθ' Ὅμηρον Ἄκτωρ ὁ πατὴρ τοῦ Μενoitίου λέγεται λαβεῖν Αἴγινα, ἐκ ταύτης δὲ γενέσθαι Μενoitιον καὶ οἰκῆσαι ἐν Ὀποῦντι· οὕτως οὖν γίνεται τὸ ἀνέκαθεν Μυρμιδῶν ὁ Πάτροκλος. δύναται δὲ καὶ ἐτέρως Μυρμιδῶν ὁ Πάτροκλος λέγεσθαι διὰ τὸ μετὰ τὸν Ἀχιλλέα ἡγήσασθαι τῶν Μυρμιδόνων cet. Similia praebet cod. B, praeterquam quod de diverso comparativi et superlativi usu nonnulla exposita sunt, quae non operae pretium est ascribere. Praeterea habet A, quae ad Aristarchum revocanda sunt: ἡ διπλὴ πρὸς τὸ ἀμφίβολον, πῶς Μυρμιδόνων ἄριστον λέγει τὸν Πάτροκλον

25) Duentzero Zenodoti p. 176 not. 41 si credimus, Zenodotus in his versibus reseccandis iam praeiverat.

26) Haec verba Mauricius Schmidtus mihi significavit optime emendari hunc in modum: δεῖν δέ φησιν ὁ Ἀρίσταρχος οὕτως παραδέχεσθαι τὸν μετ' αὐτὸν ἄριστον τῶν Μυρμιδόνων. Primum enim aegre invenies, quo illud αὐτὸν referas; deinde vero satis dura offendimur constructione, cum ad τὸν supplendum sit ἄριστον, ut plene sic legas: τὸν μετὰ τὸν ἄριστον τῶν Μυρμιδόνων ἄριστον.

Λοκρόν ὄντα. Denique scholion codicis V: τὸν ἐν Μυρμιδόειν ἄρι-
 στον. ἐνηριθμητο γὰρ αὐτοῖς, εἰ καὶ Λοκρὸς ἦν, ibidemque:
 δύναται δὲ Μυρμιδόνων λέγειν τὸν ἄριστον οἶον τῆς Μυρμιδό-
 νων στρατιᾶς. διὸ καὶ ἄριστον, οὐ κρείττω εἶπεν. Ex his in-
 tellegimus, duplicem veteribus fuisse offensionem in versibus istis:
 alteram quod Patroclus, e Locride Opuntia oriundus, Myrmidonum
 genti adnumeraretur, alteram quod ab ipso Achille, qui solus ea
 appellatione videretur dignus esse, Myrmidonum fortissimus appel-
 laretur. At haec argumenta iam in scholiis recte iustificata sunt.
 Nam Patroclus, cum inde a primis pueritiae annis non solum edu-
 cationis communione, verum etiam intima familiaritate et fraterno
 quodam amore cum Achille coniunctus esset et una cum amico
 eiusque exercitu pugnaret et in extremo certamine ducis munere
 fungeretur, quidni Myrmidonum esse dici posset? Deinde vero
 cum Thetis ad Achillem locuta verbis αἰὸ Ζῶοντος hunc exce-
 perit, consentaneum est, Achillem cogitari non posse, sed eum,
 qui ipso excepto inter reliquos Myrmidones fortissimus sit, ut
 aptissime Aristarchus observavit τὸν ἄριστον hoc loco esse id quod
 τὸν μετ' αὐτὸν ἄριστον. Denique peropportune meditata est haec
 orationis ambiguitas et apposita ad vaticinationis obscuritatem, ut
 adnotatur in cod. B: πιθανὸν δὲ τὸ μὴ ὀνομαστὶ περὶ Πατρόκλου
 προειρηκέναι τὴν Θέτιν· καὶ γὰρ ὁ τῶν χρησμῶν χαρακτήρ
 τοιοῦτος, ἐχόμενος τοῦ ἀμφιβόλου, et in cod. A: χαρίεν τούτῳ
 τῷ τρόπῳ προειπεῖν τὴν Θέτιν· οὐ γὰρ ἐβούλετο τὸ μέλλον
 ἐπιτελεσθῆναι πάντως ἐκ πολλοῦ προειπούσα λυπεῖν τὸν υἱόν.
 ἐπίτηδες δὲ εἶπειν τὸ Μυρμιδόνων τὸν ἄριστον, ἵνα μὴ φανε-
 ρῶς εἶπη τὸν Πάτροκλον. Quare Rhianus si nullis aliis causis
 nixus est, satis temere et inconsiderate egit, praesertim cum ne
 antecedentia quidem verba intacta reliquisse putandus sit: nam
 cum salva orationis continuatione hi duo versus exterminari non
 possent, clausulam versus 9 ita mutare necessario coactus erat,
 ut mutilatae orationis species plane evanesceret; ac forsitan mu-
 tationis eius vestigia indagari possint in scholio ad v. 9: διεπέ-
 φραδε καὶ μοι ξείπεν· ὁμοίον ἐστι τῷ «ἔπος τ' ἔφατ' ἐκ τ'
 ὀνόμαζεν» (B), quae verba dicta esse videri possunt ad refellen-
 dum editorem aliquem, qui hanc locutionem mutaverat. Verum
 mihi etiam aliam eamque graviorem athetesis causam Rhianus
 habuisse videtur, quam Duentzerus in edit. ad h. l. paucis indicavit:

refragantur enim illi versus loco P 408 sqq., ubi Thetis aperte negatur filio mortem Patrocli praedixisse: πολλάκι γὰρ τότε (scil. se ante interitum Troiae periturum esse) μητρός ἐπεύθετο νόσφιν ἀκούων, ἣ οἱ ἀπαγγέλλεσκε Διὸς μέγαλοιο νόημα. δὴ τότε γ' οὐ οἱ εἶπε κακὸν τόσον, ὅσων ἐτύχθη, μήτηρ, ὅτι ῥά οἱ πολὺ φίλτατος ὤλεθ' ἑταῖρος. Hac igitur repugnantia si poëtam liberare voluit, facere non potuit, quin alterutro loco complures versus eiceret: eiecit autem C 10 et 11, quia mirum esse debuit, quod Achilles, cum amicum suis armis instructum cum Myrmi-donibus in pugnam ire pateretur, eorum quae Thetis quondam praedixerat, non recordatus erat. Sed tum eodem iudicio damnavit etiam v. 409, quo matris vaticinatio indicatur, ut in scholio pro οὐκ ἦσαν οἱ β' corrigendum sit οἱ γ'; quamquam hanc rem ut parum certam in suspenso relinquere tutius erit.

δ 158—160. Helena Telemachus, qui Sparta cum Pisistrato² hospitio acceptus est, conspicata statim propter miram eius cum patre similitudinem eum Vlixis filium esse conicit; cui coniecturae Menelaus plane assentitur, quia ipse Vlixis mentione facta hospitem lacrimas fundentem vidit. Tum vero Pisistratus Telemachi suumque nomen non amplius tacendum esse ratus haec dicit:

156 Ἀτρεΐδῃ Μενέλαε διοτρεφέε, ὄρχαμε λαῶν,
 κείνου μὲν τοι ὄδ' υἱὸς ἐτήτυμον, ὡς ἀγορεύεις·
 ἀλλὰ καὶ ἀσφρων ἐστὶ, νεμεσσᾶται δ' ἐνὶ θυμῷ
 ὡδ' ἐλθῶν τὸ πρῶτον ἐπεσβολίας ἀναφαίνειν

160 ἄντα σέθεν, τοῦ νῶϊ θεοῦ ὡς τερπόμεθ' αὐδῆ.
 αὐτὰρ ἐμὲ προέηκε Γερήνιος ἵπποτα Νέστωρ
 τῷ ἅμα πομπὸν ἔπεσθαι· ἐέλδετο γὰρ σε ἰδέσθαι σεί.

Ad haec adnotata sunt: οὐκ ἐφέροντο ἐν τῇ Ῥιανού οἱ τρεῖς στίχοι (H), eiusque athetesis causae sine dubio declarantur hoc scholio altero: ἀλλὰ καὶ ἀσφρων· παρὰ τὰ πάτρια καὶ οὐχ ἀρμόττοντα τῷ Πεισιστράτου προσώπῳ· καὶ τὸ νεμεσσᾶται ἀντὶ τοῦ αἰδεῖται οὐχ Ὀμηρικῶς. καὶ αἱ ἐπεσβολίαι γελοῖαι. ὅθεν Ζηνόδοτος μεταποιεῖ· ἐπιστομίας ἀναφαίνειν (Q). Cum autem ex tertio scholio eisdem his versibus ascripto: ἀθετοῦνται πέντε στίχοι ὡς περιττοὶ καὶ ὑπὸ νέου παντάπασι λέγεσθαι ἀπρεπεῖς. (H Q). ἄλλως τε οὐδὲ συμβουλευόμενος τῷ Μενελάῳ πάρεστιν, ἀλλ' εἴ τινα κληροδοῦντα πατρὸς ἐνίσχοι (Q) cognoscamus, alios quoque grammaticos, in his Aristarchum, cuius obeli his verbis ab

Aristonico explicantur, hoc loco offensos quinque versus pro subditiciis habuisse, videntur praeter tres illos versus a Rhiano damnatos etiam 161 et 162 eiecisse. Sed hanc rationem iam Nitzschius Anm. zu Hom. Od. I p. 247, qui huius loci integritatem sagaciter defendit, inprobavit, et quamquam ei primum de Rhiano scholion incognitum erat, non quinque sed tres versus eiectos esse coniecit, cui sententiae accessit Guil. Dindorfius, qui in schol. ed. γ' reposuit. Contra oblocuti sunt Rumpfius de γαμοποιῶν Menelai p. 4 not. 5 et Henningsius Telem. p. 184, qui iisdem fere argumentis ac Nitzschius usi, cum scholion tertium ad versus 158—162 pertinere negarent, potius versus 163—167 ab Aristarcho amotos esse putaverunt. De Rhiano autem tace-runt, nisi quod Henningsius ut grammaticum et poetam Cretensem parum cognitum obiter eum commemoravit. Sed haec utcumque se habent — nam mihi quidem horum sententia non tam certa est quam Ameisio, qui in appendice ad Odys. δ 158 eam prorsus comprobavit²⁷⁾ — non est, cur traditae codicum memoriae diffusi a Rhiano alios versus quam 158—160 exterminatos esse statuamus. Nam primum facile e sententiarum ordine et nexu amoveri possunt, nec quicquam ad integritatem orationis deest, cum κείνου μέν τοι ὄδ' υἷος ἐτήτυμον, ὡς ἀγορεύεις et αὐτὰρ ἐμὲ προέηκε Γερήνιος ἱππότα Νέκτωρ satis apte inter se conectantur: frequentia enim sunt exempla particularum μέν τοι (vel μέν) et αὐτὰρ inter se oppositarum, ut δ 411 φύκας μέν τοι πρῶτον ἀριθμή-σαι καὶ ἔπειτα αὐτὰρ ἐπὶν πεμπάσσεια cet., A 51. 127. 331 et 333. B 48 et 50. 102. 405. Γ 16. 68 aliis locis. Praeterea vero causas in scholio altero prolatas perspicuum est nisi ad hos versus omnino non quadrare, id quod etiam Henningsius con-

27) Nam quod Rumpfius primum argumentum proponit, versus 158—162 ex oratione amoveri non posse, quia versus 157 et 163 coniungi nequeant, hoc per se quidem concedi debet, at infringitur, ubi Aristarchum eosdem tres versus quos Rhianum eiecisse putamus. Deinde quod dicit causas suspicionis in scholio tertio adiectas in versus 163—167, non in versus 158—162 quadrare, obicere licet, verba ὑπὸ νέου παντά-πασι λέγεσθαι ἀπρεπεῖς spectare ad Pisistrati verba ἀλλὰ κάθαρων ἐστὶ, quae iuvenem de iuvene loquentem videri possunt vix decere, et idem fere esse atque οὐχ ἀρόττωντα τῷ Πεισιπτόου προκόπῳ, quae in altero scholio leguntur.

cessit; denique cum iam Zenodoto, qui ἐπιτομίας scripsit, displicuerint ἐπεσβολίαι, quae a scholiasta γελοῖαι appellantur, illius auctoritate et exemplo Rhianus impulsus esse videtur, ut nisi versibus plane resectis toti loco medellam adhiberi non posse arbitretur. De causis autem ipsis non opus est pluribus disputare, cum lectores remississe sufficiat ad ea, quae Nitzschius l. l. verissime monuit.

α 279. In longiore oratione, qua Minerva sub Mentae per-3
sona Telemachum adhortatur, ut de patris reditu sciscitatum Py-
lum Spartamque iter faciat, cum alia tum haec suadet:

- 275 μνηστῆρας μὲν ἐπὶ σφέτερα κίδνασθαι ἄνωχθι,
μητέρα δ', εἴ οἱ θυμὸς ἐφορμᾶται, γαμέεσθαι·
ἄψ ἴτω ἐς μέγαρον πατρὸς μέγα δυναμένοιο·
οἱ δὲ γάμον τεύξουσι καὶ ἀρτυνέουσιν ἕδνα
πολλὰ μάλ', ὅσσα ἔοικε φίλης ἐπὶ παιδὸς ἔπεσθαι.
κοὶ δ' αὐτῷ πυκινῶς ὑποθήσομαι, αἶ κε πίθηαι.
- 280 νῆ' ἄρσας ἐρέτησιν ἐείκοσιν, ἧ τις ἀρίστη εἶ.

Schol. ad 279: οὗτος δὲ ὁ στίχος ἐν τῇ κατὰ Ῥιανὸν οὐκ ἦν.
H M. Vnus quisque non admonitus errorem in his intellegit esse
et verum vidisse Cobetium, cum adnotaret: 'Non videtur omitti
posse hic versus. Fortasse igitur loco mota est Rhiani mentio
pertinebatque ad v. 283.' Nam aberrasse hoc scholion a recto
loco, eo quoque confirmatur, quod ex Dindorfii testimonio in cod.
H haec verba versui superscripta sunt a manu secunda, quae
spatii rationem habere debebat; sed quod Cobetius de versu 283
cogitat, id mihi parum credibile est, cum multo praestet scholion
ad v. 278 referre, quippe qui versum 279 proxime antecedit et
sine sententiae incommodo exsulare possit, id quod praeter Imm.
Bekkerum etiam Lud. Friedlaendero visum est, qui in Anal.
Hom. (Jahrb. f. class. Philol. Suppl. III p. 478) de universo hoc
loco prolixius disputavit et in tota Minervae oratione tres diversas
recensiones contaminatas esse contendit. Voluit autem Rhianus
sine dubio 'molestam illam iterationem' tollere, qua factum est,
ut paulo post versus legatur similiter cadens et qui ab eo, quem
damnavit, postremis tantum verbis distinguatur: v. 292 πολλὰ
μάλ', ὅσσα ἔοικε, καὶ ἀνέρι μητέρα δοῦναι.

2.

Transeamus ad eas lectiones, quas Rhianus ex veteribus libris suscepit. Ac primum quidem locum teneant eae, in quibus haud obscura Pisistrateae editionis vestigia deprehenduntur.

- 4 ξ 295. In narratione, qua Vlixes, ut Eumaeum de origine sua celet, Cretensem se esse simulat longis erroribus iactatum, dicit se totum annum in Phoenicia moratum et postea ab hospite Phoenicio navi inpositum esse, ut in Libyam proficisceretur:

ἐς Λιβύην μ' ἐπὶ νηὸς ἑέσσατο ποντοπόροιο.

Schol. Ῥιανός φησιν ἐφέσσατο, Ζηνόδοτος ἐφείσατο. H. De structura huius loci non est, quod disputemus, cum ab interpretibus satis explicata neque a Rhiano mutata sit; de vulgata autem lectione animadvertendum est, formam ἑέσσατο, de cuius augmento insolito vide Ameisii append., praeter hunc versum nusquam apud Homerum inveniri, id quod in causa fuisse videtur, cur Zenodotus et Rhianus ea offenderentur. Neque vero inprobabile est, et utriusque emendationem et vulgarem lectionem, quam Aristarchus recepit, a Pisistrateae editionis scriptura ΕΦΕCΑΤΟ profectas esse, in qua litteram Φ parum distincte scriptam aut vetustate oblitteratam illi recte interpretati sunt, ceteri perperam pro digammo habuerunt. Rhiani autem lectionem et vulgata ἑέσσατο et Zenodotea potiolem esse concedit, opinor, quisquis consideraverit versus l 455 μήποτε γούνασιν οἴσιν ἐφέσσεσθαι φίλον υἰόν, π 443 ἐπεὶ ἦ καὶ ἐμὲ πτολίπορθος Ὀδυσσεὺς πολλάκι γούνασιν οἴσιν ἐφεσκάμενος cet., o 277 ἀλλά με νηὸς ἔφεσσαι et Hesychii interpretationem ἐφέσσατο· ἐπεβάλλετο et ἐφέσσαι· ἐπικαθίαι τῇ νηϊ, quacum conspirat schol. ad v 274 in cod. V, ubi ἐφέσσαι simili modo explicatur ἰδρῦσαι εἰς τὴν ναῦν. Discimus ex his locis, non solum Zenodoti illud ἐφείσατο et quae huic sunt formae similes praeter εἶcov η 163 abhorrere ab usu Homericō, verum etiam, ubi de notione inponendi maximeque de conscendenda nave agitur, compositum verbum ἐφέσσαι, non simplex ἔσσαι Homero fuisse familiare. Quare probantes cum Imm. Bekkero emendationem Rhianeam delemus formam ἑέσσατο, quamquam Duentzerus Zenod. p. 62 patronus ac defensor existit; nam vereor, ne vir doctissimus, cum ἔcco Γ 57 et π 199 conferri iuberet, in errorem induci se passus sit, cum ἔcco, quod Γ 57 perfecti

imperativus, π 199 plusquamperfectum est, a verbo έννυμι descendat.

ξ 522. In fine eiusdem libri, ubi Vlixes apud Eumaeum de-5 cubuisse narratur, legimus:

520 ἐπι δὲ χλαῖναν βάλεν αὐτῷ
 πυκνήν καὶ μεγάλην, ἣ οἱ παρεκέκετ' ἀμοιβάς,
 έννυσθαι, ὅτε τις χειμῶν ἔκπαγλος ὄροίτο.

Schol. Ἄριστοφάνης καὶ Ῥιανὸς εἵνυσθαι, ὡς τὸ «θριζὶ δὲ πάντα νέκυν καταεῖνυον» (Ψ 135). II. Inde si concludere licet, Rhianum hanc formam pro genuina et Homeri propria habuisse, etiam paulo antea v. 514 ceterisque in versibus, in quibus eadem vel similes formae reperiuntur (ζ 28 έννυσθαι, ε 229. 230. κ 543 έννυτο) eandem mutationem adhibuisse censendus est; aliter enim non intellegitur, cur hoc potissimum loco ei poni quam v geminari maluerit. Qua in re temeritatis eum insimulare vetamur et consensu Aristophanis²⁸⁾ et exemplo a scholiasta allato καταεῖνυον, quod imperfectum verbi καθεννύουσι est, cui addi potest ἐπέινυσθαι forma Ionica pro ἐφέννυσθαι apud Herod. IV 64. Sed haec ipsa exempla mihi dubitationem movent, num εἵνυσθαι recte sit cum spiritu leni scriptum; hoc enim neque ex καταεῖνυον neque ex ἐπέινυσθαι iure colligi potest, cum έννύουσι apud Homerum digammo instructum sit (cfr. G. Curtii etym. gr. ed. II p. 338), in recentiore autem dialecto Ionica, qua Herodotus utitur, praepositiones cum verbis compositas carere aspiratione constet. Immo vero scimus Iones dixisse εἵνύουσι: quid igitur causae reperias, cur Homerus aspirationem omiserit? Potuit autem Rhianus etiam huius lectionis confirmationem quaerere ex Pisistratea: nam cum antiquo illo tempore neque litterae geminari et ε pro ei scribi soleret, ΕΝΥCΘΑΙ pro εἵνυσθαι accipere nemini non licebat.

Ex eodem fonte fortasse repetendum, quod Rhianus ζ 46 6 scribi voluit, ubi Olympus his versibus describitur:

(Οὐλυμπος) οὐτ' ἀνέμοισι τινάσεται οὔτε ποτ' ὄμβρω
 δεύεται οὔτε χιῶν ἐπιπίλνεται, ἀλλὰ μάλ' αἶθρη
 45 πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἶγλη.
 τῷ ἔνι τέρπονται μάκαρες θεοὶ ἤματα πάντα.

28) Aug. Nauckius l. l. p. 47 not. 55 probat hanc formam coll. εἵνύω Eustath. p. 1292, 24. 1871, 37. Etym. M. p. 494 f.

Schol. τῷ ἔνι· τῆ ἔνι, πρὸς τὴν αἴγλην. P H. Dubium esse non potest, quin illud τῷ, quod aut ad Οὔλυμπόνδ' (v. 42) respicit aut neutri generis est et haec omnia, quae in Olympo praeclara sunt, complectitur, Rhiano apto intellectu carere visum sit: Olympi enim mentionem, quae quattuor versibus ante facta est, nimis remotam putabat, quam quae intellegi posset. Praeterea superiorum deorum vitae beatae et divinae maiestati magis convenire videri poterat, cum in ipso sereno et candido splendore vitam degere dicerentur. Itaque femininum genus eo minus dubitabat pro vulgata scriptura substituere, quo magis sibi favere videbat vetusta elementa TOI, quae si non satis perspicue exarata aut laesa erant, facillime pro TEI legi poterant.

- 7 Massiliensis editionis auctoritatem secutus est A 97, ubi scholion est hoc: λοιμοῖο βαρείας χεῖρας ἀφέξει· Δαναοῖσιν ἀεικέα λοιγὸν ἀπώκει. οὕτως αἱ Ἀριτάρχου. καὶ ἡ Μασσιλιωτικὴ δὲ καὶ ἡ Ῥιανοῦ τὸν αὐτὸν ἔχει τρόπον. ἔοικεν οὖν ἡ ἑτέρα Ζηνοδότου εἶναι, ἡ «οὐδ' ὃ γε πρὶν λοιμοῖο βαρείας χεῖρας ἀφέξει». A. Hoc loco Calchas vates Achille auctore Apollinis iram motam esse dicit Agamemnonis pertinacia, qua Chrysaee sacerdotis filiam liberari nollet; deinde pergit:

τοῦνεκ' ἄρ' ἄλλγε' ἔδωκεν ἐκηβόλος ἡδ' ἔτι δώσει·

97 οὐδ' ὃ γε πρὶν λοιμοῖο βαρείας χεῖρας ἀφέξει,

πρὶν γ' ἀπὸ πατρὶ φίλῳ δόμεναι ἐλικώπιδα κούρην cet.

Sic plurimis, quibus olim utebamur, editionibus vulgatum erat; aliis editoribus Marklandi ratio magis placuit, qui insuper etiam concinendo Κῆρας pro χεῖρας maiorem gratiam lectioni Zenodoteae conciliare studuerat. Zenodotus autem, ut Duentzero Zenod. p. 143 videtur, et in significatione verbi ἀπωθεῖν, quae tamen satis munitur versibus Θ 96 ἀπώκομεν ἄγριον ἄνδρα et O 503 ἀπώκασθαι κακὰ νηῶν, et in κακοφωνία, quae versibus 96 et 97 similiter (δώκει — ἀπώκει) exeuntibus efficeretur, haesit ideoque hunc versum peculiari conatu male emendavit ex Φ 548 θανάτοιο βαρείας χεῖρας ἀλάλκοι, unde verbum ἀλαλκεῖν desumere non poterat, quia hoc loco futuro tempore opus erat. Rhianus autem Zenodoti auctoritate non impeditus est, quin genuinam et vetustam Massiliensis editionis lectionem in suum locum restitueret, quae neque per se quicquam habet quo iure offendaris, et versu simillimo A 456 ἤδη νῦν Δαναοῖσιν ἀεικέα λοιγὸν ἄμυνον haud

mediocriter commendatur; nam quae sit dativi ratio cum verbo ἄπω-
θεῖν coniuncti, quod ceteris locis cum genetivo construatur, hic ipse
versus luculenter demonstrat. Qua in re quam recte Rhianus egerit,
pluribus exponere necesse non est, cum iam Aristarchi assensum
nactus sit et multi iique gravissimi inter nostrates philologos²⁹⁾
lectionem a principe Alexandrinorum comprobata unice veram
esse edocuerint.

Ex eadem editione Massiliensi repetiit quam Π 59 dedit 8
lectionem, quam dolendum est quod codices non incorruptam ad
nos propagaverunt. Sententiarum conexus hic est. Patroclo enixe
roganti, ne amplius pugnam detrectet, Achilles respondet, se in-
digniora passum esse superbia Agamemnonis, quam ut iram depo-
neret: hunc enim ausum esse Briseida sibi eripere, quam a prin-
cipibus Achivorum praemium accepisset:

τὴν δ' ἄψ ἐκ χειρῶν ἔλετο κρείων Ἀγαμέμνων
Ἀτρεΐδης, ὡσεὶ τιν' ἀτίμητον μετανάστην.

Idem versus est etiam I 648 μνήσομαι, ὡς μ' ἀκύφηλον ἐν Ἀρ-
γείοισιν ἔρεξεν Ἀτρεΐδης, ὡσεὶ τιν' ἀτίμητον μετανάστην³⁰⁾,
quae verba nihil exhibent negotii, nam cum με praegrediatur,
dubium non est, quin ad Achillem, qui haec loquitur, additamen-

29) Displicuit Zenodoti lectio praeter Lachmannum Duentzero
Zenod. p. 143 et Zeitschr. f. d. Gymnasialwesen XIV 334, Lehrsio in
Diurnis antiquariis a. 1834 p. 139, qui Spitznerum vituperavit, quod Ari-
starchi rationem repudiavisset, Bergkio, qui ibid. 1846 p. 498 illam
ne graecam quidem dici posse contendit, Ameisio in append. ad Iliadis
edit. p. 7. Recepta est Aristarchi et Rhiani lectio ab Imm. Bekkero
in ed. alt., Ameisio, Duentzero, aliis. — In transcursu commemorare
iuvat, in scholiis ad Hom. II. Lipsiensibus, quae Ludov. Bachmannus
a. 1835 edidit, vol. I p. 15 scholion οὐδ' ὄγε καὶ ἡ Μασσιλιωτικὴ, ἢ
Ῥιανοῦ καὶ χρεδὸν πάσαι οὐδ' ὄγε πρὶν Δαναοῖσιν ἀεικέα λοιγὸν ἀπώσει.
ἔοικε δὲ ἡ ἑτέρα Ζηνοδότου εἶναι a recto loco aberrasse et versui 291
ascriptum esse, id quod mirum est fugisse Bachmannum editorem.
Praeterea autem scholii initium, ut nunc legitur, absurdum hoc modo
correxerim: οὐδ' ὄγε· ἡ Μασσιλιωτικὴ καὶ ἡ Ῥιανοῦ καὶ χρεδὸν πάσαι·
οὐδ' ὄγε πρὶν cet., ut verbis οὐδ' ὄγε initium versus 97 significetur, ad
quem quae sequuntur adnotata sunt.

30) Duentzerus in ed. II. ad h. l. adnotavit, hinc versum, de quo
agitur, perperam inventum esse Π 59, quam sententiam, cum argumenta
non protulerit, in medio relinquo.

tum ὡςείτιν' ἀτίμητον μετανάστην pertineat. Sed priore loco, in quo cum Achilles persona non designetur pronomine, μετανάστην necessario ad Briseida (τήν) videtur referendum esse, veteres grammatici varia tentaverunt, id quod elucet ex scholiis, quae hic omnia subiciam necesse est:

μετανάστην· ἐν τῇ Μασσιλιωτικῇ καὶ τῇ Ῥιανοῦ μεταναστειν, καὶ ἀκούουσι τὴν Βρισηίδα. ἐδόκουν δὲ ἀτιμότεροι εἶναι οἱ μέτοικοι ὡς διὰ μοχθηρίαν τρόπων τὰς ἰδίας καταλιπόντες. «κατὰ Ξένου μετοίκου» ὁ κωμικός. V.

ὁ μὲν Ἀρίσταρχος γράφει μεταναστὴν, καὶ πρὸς τὴν Βρισηίδα ἀκούει· ὁ δὲ Ἡρωδιανὸς αἰτιατικὴν ἀντὶ γενικῆς φησίν, ἴν' ἦ, ὡς ἐκ χειρὸς ἀτιμήτου μετανάστου ἀφείλετο. B L.

ἡ διπλῆ, ὅτι ἀντὶ τοῦ ἀτιμήτου μετανάστου, ὡς τὸ «ἐπεὶ μ' ἀφέλεσθέ γε δόντες» (A 299) ἀντὶ τοῦ ἐμοῦ. A.

Quod Rhianus Massiliensem secutus posuisse traditur, μεταναστειν non potest esse non depravatum. Iam emendationem quamvis causis non additis proposuit Lobeckius paral. p. 433 n. 52: «μεταναστειν, quod Aristarchus (!) ex Chia (!) recepisse dicitur, nihil aliud esse potest quam μετανάστιν», quae emendatio quamquam in lexica multosque libros alios transit, mihi non probatur, sed aliam puto in promptu esse medellam, quae diversis scholiastarum adnotamentis accuratius perlustratis haud sine probabilitate nostro loco possit adhiberi.

Ac scholio A quidem Aristarchus, quem loqui ἡ διπλῆ docet, qua erat iudicii sanitate, μετανάστην ad Achillem fertur rettulisse, pro genetivo ab ἐκ χειρῶν suspensio accusativum positum esse ratus ad similitudinem pervulgatae structurae verbi ἀφαιρείσθαι cum duplici accusativo coniuncti. Vnde efficitur, ut tralaticiam servaverit scripturam μετανάστην. Quod cum ita sit, fieri non potest quin scholion BL, ubi eundem μεταναστὴν scripsisse intellecta Briseide legimus, vitio laboret; sed remedium quaerere difficile non est, quia, cum quae Herodiano tribuuntur prorsus congruant cum scholio A, nomina ita commutanda esse patet, ut pro Herodiano Aristarchum, pro Aristarcho Herodianum reponamus.³¹⁾ Sic haec optime inter se consentanea. Deinde vero

31) Sic igitur legendum: ὁ μὲν Ἡρωδιανὸς γράφει μεταναστὴν, καὶ πρὸς τὴν Βρισηίδα ἀκούει· ὁ δὲ Ἀρίσταρχος αἰτιατικὴν ἀντὶ γενικῆς

scholion V contententes cum scholio BL facile perspicimus, in utroque plane eandem esse versus Homericæ interpretationem: quare non incredibile est, lectionem quoque eandem in utroque scholio exhiberi, cumque quod BL habent μεταναστήν solum conveniat illi interpretationi communi, hoc pro μεταναστειν in V restituendum erit.

Quae si recte emendata sunt, μεταναστήν Rhianus deduxit ab adiectivo verbali μεταναστής, quod parasyntheton haberi sine dubio voluit, ut non pugnet cum regula Herodiani a Goettlingio de accentibus p. 313 exposita. Femininae autem formae usus munitur adiectivis Homericis δουρικτητή I 343, ἀμαιμακότη Z 179, quae Goettlingius l. l. attulit, ἀπριάτη (vide lect. 41), ἀδμήτη K 293, ἀβέστη Π 123 nonnullis aliis a Lobeckio paral. p. 458 sq. collectis. Nobis Aristarchi rationem potiore esse iam supra indicavimus.

Ex Chia editione Rhianus hausit βωὼν ἔπι Υ 188, ubi Achilles, antequam cum Aenea confligit, minaciter eum compellat verbis his:

ἦ οὐ μέμνη, ὅτε πέρ σε βωὼν ἄπο μῶνον ἐόντα
 ceυα κατ' Ἰδαίων ὀρέων ταχέεσσι πόδεσσι cet.

Schol. ἀναστρεπτόν τὴν πρόθεσιν· ἔστι γὰρ τὸ ἐξῆς ἀπὸ βωὼν. ἔνιοι δὲ συντάσσουσι τὴν ἀπὸ τῷ ceυα, ἐν τῇ Χία δὲ βωὼν ἔπι. A B. — Ἄλλω. ἢ Ῥιανοῦ καὶ Ἀριστοφάνους βωὼν ἔπι, οὐκ ἀχαρίτω. A. Priore scholio, cuius auctorem Herodianum esse veri simile est, docemur iam veteres grammaticos inter se dissensisse, utrum ἀπὸ per tmesin a verbo ceυα seiunctum an arte cum genetivo βωὼν coniungendum esset. Atque Herodianus Aristarchum secutus simplex ceυα positum esse et ἄπο ad βωὼν referri voluit. Cui sententiae Rhianus accessit, sed idem hanc

φησὶν, ἴν' ἢ ὡς ἐκ χειρὸς ἀτιμῆτου μετανάστου ἀφείλετο. B L. Potest etiam Rhiani nomen saepissime illud depravatum latere in Ἡρωδιανός, praesertim si in hoc nomine ἦρω litteras compendio parum distincto exaratas putemus. Ac Lehrsus profecto in reliquiis libri περὶ Ἰλιακῆς προσώδιας (v. Herodiani tria scripta emend. p. 193—336) hunc locum Herodianό non vindicavit, sed hoc propterea, puto, fecit, quod codicibus V et L et iis quae B cum his communia habet 'nullum unum verbum credendum esse' Arist. p. 31 dixit. Ceterum tacere non debeo Maur. Schmidtium mihi hanc emendandi viam benigne significasse.

controversiam omnino inutilem esse putavit; re vera enim nihili interest nec quicquam in re narrata variatur, sive ἀπὸ βοῶν κεῦα sive βοῶν ἀπέκκευα dicis. Quid quod ipsius praepositionis ἀπὸ usus hoc loco non caret iusta offensione? Primum enim per se consentaneum est, Aeneam, quem Achilles incrimem aggressus esset et fugientem persequeretur, non cum grege suo fugisse, sed gregem deseruisse, ut suam certe vitam fuga quam celerrima servaret: supervacaneum igitur est dici eum ἀπὸ βοῶν fugatum esse. Deinde autem si Homerus indicare voluit locum, unde Aeneas ab hoste fugatus esset, hoc satis significatum est verbis κατ' Ἰδαίων ὄρεων. Denique molesta est verborum collocatio, qua μούνον ἔοντα interiectum est inter βοῶν ἄπο et κεῦα, quae artissime cohaerent. Hanc offensionem triplicem facillime et aptissime Rhianus eo sustulit, quod suffragante Aristophane cum Chia-ἐπι pro ἄπο reposuit. Nam cum βοῶν ἐπι μούνον ἔοντα inter se coniuncta sint, suavius fluit oratio — id quod scholiasta significasse videtur verbis οὐκ ἀχαρίτως — et sententia, quae nascitur, ad rem ipsam magis accommodata est; neque enim Achilles timorem eum indicare voluit, quo perterritus Aeneas solus fugeret, sed terrorem potius ei iniectum, cum solus et ad pugnam inparatus in monte Ida boves pasceret et inproviso Achillis inpetu opprimeretur. Accedit quod ἐπί ea praepositio est, quae de pastoribus greges custodientibus proprie dici solet: qua de re commemorasse sufficiet locutionem frequentissimam ἐπιβουκόλος ἀνὴρ h. e. pastor qui est ἐπὶ τῶν βοῶν γ 422. υ 235. φ 199. χ 268. 292. 285 et ἐπιποιμήν μ 31; cfr. etiam Ameisii append. ad γ 422 et α 273.

- 10 Cum Antimacho consensit Rhianus Φ 607. Troianis ubique pulsus multisque occisis Achilles saeva bellandi cupiditate inflammatus cum Achivis ad urbem proxime accessit, et Troianis de salute desperandum fuit, nisi Apollo Agenorem cohortatus esset, ut hostis furorem si minus refrenare, at remorari auderet, et Achillem Agenoris specie indutus fefellisset. Quo divino auxilio factum est, ut maxima pars Troianorum in moenium refugia pervenirent:

τόφρ' ἄλλοι Τρῶες πεφοβημένοι ἦλθον δμίψ
ἀσπᾶσιοι προτὶ ἄκτυ· πόλις δ' ἔμπλητο ἀλέντων.

Schol. πόλις δ' ἔμπλητο· παρὰ Ἀντιμάχῃ καὶ Ῥιανῷ πύλαι δ'

ἐμπληντο. A. De huius emendationis praestantia dissensio est inter homines doctos; Imm. Bekkerus quidem, peritissimus ille Homericorum carminum existimator, probato Rhiani iudicio πύλαι δ' ἐμπληντο recepit, sed neque ceteri editores eius exemplum secuti sunt et Duentzerus in ed. ad h. l. adnotavit: 'Statt des dem ἄκτυ synonymen πόλις lasen Andere das bei ἀλέντων unpassende πύλαι.' Ego cum Bekkero facio. Nam ut a Duentzeri argumento exordiar, cur ἀλέντων cum πύλαι apte coniungi nequeat, non intellego. Quid quod tantum abest, ut mihi non convenire videatur, ut id hoc cummaxime loco aptissimum esse dicam? Verbo ἀλῆναι enim Troianorum fugientium turba in angustias compressa et quasi conferta describitur, quam significationem vix opus est exemplorum copia tueri, ut € 823 ἄλλους Ἀργείους ἐκέλευσα ἀλῆμεναι ἐνθάδε πάντας, C 76 πάντας ἐπὶ πρύμνησιν ἀλῆμεναι υἴας Ἀχαιῶν, ibid. 447 Ἀχαιοὺς Τρῶες ἐπὶ πρύμνησιν ἐείλεον, οὐδὲ θύραζε εἴων ἐξιέναι, ib. 286 ὅς κέλεαι κατὰ ἄκτυ ἀλῆμεναι αὐτίς ἰόντας et 287 ἧ οὐπω κεκόρησθε ἐελεμένοι ἐνδοθὶ πύργων; Φ 295 πρὶν κατὰ Ἰλιόφι κλυτὰ τείχεα λαὸν ἐέλαι Τρωϊκόν, ὅς κε φύγησιν, Ω 662 οἶσθα γάρ, ὡς κατὰ ἄκτυ ἐέλμεθα, Φ 8 ἡμίσεες δὲ ἐς ποταμόν εἰλεῦντο, μ 210 Κύκλωψ (ἡμᾶς) εἶλει ἐνὶ κπηὶ γλαφυρῷ, quibus alia multa facili opera addi possunt. Iam cum homines in aliquem locum (ἐνθάδε), cum apud navium puppes, cum ad muros, cum in antro comprimi recte dicantur, cur non etiam ἐν πύλαις ἀλῆμεναι dici possunt? Immo vero cum Troes effusa fuga urbem peterent, tanto terrore percussi, ut extra muros non auderent circumspicere nec tutos se esse opinarentur priusquam urbem introissent³²), portarum angustias conferta fugientium turba repletas fuisse consentaneum est. Cuius hominum concursus, quem praeviderat, ut vehementiam infringeret, Priamus portas apertas teneri, donec copiae in urbem intrassent, iusserat (v. 531 sq.). Cum autem poetae virtus, ubi res describit, in hoc cernatur, ut ea potissimum eligat, quae

32) Dilucide poeta hanc trepidationem fugamque describit verbis gravissimis:

608 οὐδ' ἄρα τοί γ' ἔτλαν πόλιος καὶ τείχεος ἐκτὸς
 μέναι ἔτ' ἀλλήλους καὶ γινώμεναι, ὅς κε πεφεύγοι
 ὅς τ' ἔθαν' ἐν πολέμῳ· ἀλλ' ἐκκυμένως ἐσέχυντο
 ἐς πόλιν, ὄντινα τῶν γε πόδες καὶ γοῦνα κάωσαν.

cuiusque rei propria sint praecipueque in conspectum veniant et audientium animos ad expressam rerum imaginem cogitatione fingendam quam maxime excitent, fugientium militum et densam multitudinem et timidam trepidationem melius breviusque poeta hoc loco describere non poterat, quam ita ut ingentem fugatorum concursum, qui ad portas fiebat, cum vi et gravitate significaret. Quibus de causis illud πόλις poeta multo dignius et longe praefendum est vulgatae lectioni. Quid vero? dico πόλις ne ferri quidem posse. An est πόλις δ' ἔμπληρο ἀλέντων aliud quam si dicas ἐν τῇ πόλει ἄλλεν vel εἰλεῦντο? Ita ut postquam in urbem introissent, ibi ipsorum multitudine premerentur? At hoc nego apte quadrare in notionem urbis maximeque Troiae amplissimae, cuius sollemnia sunt epitheta εὐρεία et εὐρυάγυια. Vbicunque enim ἀλῆναι cum praepositione quietem indicante, velut ἐνί et ἐπί sequente dativo iungitur, locus angustus significatur, in quo multi homines compressi ipsa multitudine sese impediunt et perturbant, ut ἐπὶ πρύμνησιν, ἐνδοθι πύργων, ἐνὶ σπηί, at de ceteris locis, quae angusta non sunt, praepositiones motum indicantes usurpantur, ut sit εἰλεῖν id quod compellere hominum multitudinem in aliquem locum: sic in exemplis supra allatis dicitur εἰς ποταμόν, κατὰ τείχεα, κατὰ ἄκτυ, sic in narratione huius fugae ipsius, de qua hoc loco agitur, initio insequentis libri X 12 legimus: οἱ δὴ τοι εἰς ἄκτυ ἄλλεν h. e. iam in urbem compulsi sunt (sic sind schon in die Stadt hinein-, zurückgedrängt), non quo urbs tam angusta sit, ut hominum copiam capere non possit, sed quia Troianorum conferta multitudo ab Achivis in fugam coniecta et per portas in urbem compulsata est. Ac praeterea quis iure dixerit, vastam illam urbem post pugnam iisdem militibus, quos ante pugnam intra moenia continuisset, tam refertam fuisse, ut ipsorum multitudo iis impedimento esset? Praesertim cum ne omnes quidem, qui ad proelium committendum exierant, in urbem redirent, quandoquidem permultis occisis numerus eorum vehementer deminutus erat.

3.

Sequitur deinceps lectionum copia, quas utrum Rhianus suo Marte et coniectando inventas posuerit an vetustioris alicuius editionis, quae enotata non est, fide ductus, alto scholiastarum silentio

neutram in partem certo decerni potest. Quarum ordinem ducant eae, quae Aristophanis Byzantii assensu comprobatae sunt.

A 553. οὐτ' εἶρομαι οὔτε μεταλλῶ· οὕτως αἱ Ἀριστάρ-11
 χου καὶ ἡ Ῥιανοῦ καὶ ἡ Ἀριστοφάνους· καὶ ἔστιν ἐμφατικὸν δις
 λεγόμενον τὸ οὔτε. οἱ γράφοντες οὐδὲ μεταλλῶ κακῶς γρά-
 φουσιν. A. — ἄμφω διὰ τοῦ τ, ἴν' ἡ ἐμφατικὸν δις λεγόμε-
 νον. καὶ ἐν τῇ ἀπολογίᾳ δὲ μέμφεται ὡς αἰεὶ ἰδιάζοντος αὐτοῦ.
 ἔθος δὲ γυναιξὶν ἀρνεῖσθαι ὅτι ποτὲ παρηνώχλησαν τοῖς ἀνδρά-
 σιν. B L. Ex his luculenter apparet, ab omnibus ante Rhianum
 editoribus vulgatum esse οὐδὲ μεταλλῶ, hunc vero, cum in illa
 particularum οὔτε et οὐδέ societate haud iniuria offenderet, con-
 sentientibus Aristophane et Aristarcho eam reposuisse lectionem,
 quam etiam nunc omnes exhibent editiones. Iam apud Homerum
 quidem nullo praeterea loco hae particulae sic consociatae repe-
 riuntur et apud ceteros quoque scriptores tanta est paucitas exem-
 plorum fide praestantium codicum confirmatorum, ut merito du-
 bitari possit, num usquam post οὔτε semel positum inlatum sit
 οὐδέ, sed si quaeras, qui factum sit, ut ceteri editores veteres,
 quos insolentior haec dicendi ratio plane fugisse vix putanda est,
 οὐδέ mutare non auderent, nihil aliud videtur in causa fuisse,
 quam quod οὐδέ vetustissimorum librorum auctoritate nitebatur.
 Quod si teneamus, facile in rectam emendandi viam ducimur.
 Rhianus enim corruptionem quaerebat, ubi quaerenda non erat,
 cum non οὐδέ, sed οὐτ', quod omnes editores veteres antiquis
 elementis Ionicis decepti retinuerunt, emendatione egeret. Nam
 Pisistratea editio haud dubie hanc praebat scripturam OFEPOMAI
 h. e. οὐ Φείρομαι, in qua Rhianus cum propter digammi inscien-
 tiam T pro F legisset, aliter litteras dispescere non poterat, quam
 ita ut οὐτ' εἶρομαι legeret. Hoc ex errore, in quem post eum
 etiam Aristophanes et Aristarchus inciderunt, nata est coniectura
 οὐτ' εἶρομαι οὔτε μεταλλῶ, ad quam defendendam excogitatum
 est argumentum speciosius illud quidem quam verius: καὶ ἔστιν
 ἐμφατικὸν δις λεγόμενον τὸ οὔτε. Quod quantopere claudicet et
 vacillet, eum fugere non poterit, qui in totum huius loci contex-
 tum mentem intenderit. Est enim versus, de quo disputamus, in
 pulcherrima illa narratione domesticae altercationis inter Iovem et
 Iunonem coniugem exortae. Atque Iuno patrem hominum deorum-
 que obiurgaverat, quod clandestina semper moliretur consilia nec

quicquam eorum, quae facturus esset, cum ipsa communicaret. Cui Iupiter: noli sperare, te omnia consilia mea scituram esse; quae audire te decet, ea nemo aut deorum aut hominum prius quam tu cognoscet; at quae ego deos celata volo, μή τι cὺ ταῦτα ἕκαστα διείρεο μηδὲ μετάλλα (v. 550). Iam vero qui observaverit, si qui apud tragicos poetas altercantes inducantur, eos quo magis sit aculeata oratio, eadem dicendi forma, qua alter usus sit, respondere³³⁾, intellet Iunonem indignabundam alio modo non posse respondere, quam ut Iovis verba cum acerbitate accuratissime repetita in eum retorqueat. Dicat igitur oportet: καὶ λίην ce πάρος γ' οὐκ εἶρομαι οὐδὲ μεταλλῶ.

12 T 41. Thetis postquam filio arma a Vulcano facta dedit et promisit se effecturam, ut ne Patrocli corpus putrescat, adhortatur Achillem, ut Achivorum contione convocata iram se deponere fateatur: ἀλλὰ cὺ γ' εἰς ἀγορὴν καλέσας ἦρωας Ἀχαιοὺς, μῆνιν ἀποιπῶν Ἀγαμέμνονι ... ἐς πόλεμον θωρήσσειο. Achilles statim matri obsequitur:

40 αὐτὰρ ὁ βῆ παρὰ θῖνα θαλάσσης δῖος Ἀχιλλεὺς
 μερδαλέα ἰάχων, ὤρσεν δ' ἦρωας Ἀχαιοὺς.

Schol. ἦρωας παρ' Ἀριστοφάνει καὶ Ῥιανῶ ἐρίηρας. A. τινὲς τοὺς βασιλεῖς νῦν. V. Qui deinceps sequuntur versus non principes modo, sed cunctos Achivos intellegendos esse declarant, nam etiam κυβερνήται et ταμίαι in contionem eunt. A quibus cum alienam esse putaret honorificam ἡρώων appellationem, Rhianus hunc locum mutavit, ut videatur Istri Callimachei opinionem secutus esse, quem postea Aristarchus rectissime refutavit versibus his B 110. M 165. N 629. O 230, in quibus omnibus hoc epitheton non tantum principibus, sed omnibus Achivis tribuitur: cfr. Lehrsius Arist. p. 101. Hoc autem si ita est, Rhianus aut hos versus omnes, quos non poterat non probe novisse, maximeque verba Thetidis supra allata (v. 34) simili modo mutavisse censendus est aut intellegi omnino nequit, cur solum hunc versum atrectaverit, ceteros non item. Sed utut haec se habent et quamquam mutatio eius explodenda est, id tamen neminem fugiet, in eo quod sub-

33) Vide God. Hermannum ad Eurip. Alc. 576. Huius rei exempla satis crebra sunt, ut Soph. O. R. 547 et 548. Ant. 442 et 443. 522 et 523 al.

stituit ἐρίηρα cerni elegantiae sensum eum, qui verum poetam deceat; nam hoc potissimum epitheton non tam casu aut metri causa, ut numerorum cursum suaviter acceleraret, elegisse videtur, quam ut conversum et mitigatum Achillis erga Achivos animum voluntatemque apte indicaret. Achivi enim, quos ante Patrocli mortem inplacabili odio persecutus in tot funestis procliis suo auxilio privaverat, iidem cum interfecto Patroclo pristinam iram deposuisset, ei rursus commilitones erant carissimi.

Ψ 81. Patrocli mortui umbra dormientem Achillem, ut cor-13
pus suum celeriter sepeliat, adhortatur et haec addit:

80 καὶ δέ σοι αὐτῷ μοῖρα, θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ,
τείχει ὑπο Τρώων εὐηγενέων ἀπολέσθαι.

Schol. εὐηγενέων· ἐν τῇ Ῥιανοῦ καὶ Ἀριστοφάνους εὐηγενέων διὰ τοῦ φ, εὖ τῷ ἀφένῳ χρωμένων, ὡς Κλέαρχος ἐν ταῖς γλώτταις. Α. τῶν καλοῦς ἀγροῦς ἐχόντων ἢ γένῃ. οἱ δὲ εὐηγενέων, παρὰ τὸ ἀφενος, τῶν καλῶς χρωμένων τῷ ἀφένῳ. Β. Similiterque Hesychius εὐηγενέων interpretatur εὖ πλουτούντων. De hoc loco Rhianus singulariter meritis est, cum inter omnes primus perspiceret, adiectivum εὐηγενής, quod ut eo tempore vulgatum erat, sic etiam hodie in multis exstat editionibus, prorsus repugnare legibus, quibus recta verborum conformatio in graeca lingua astricta est. Idem cum legatur etiam Λ 427 αὐτοκακίγητον εὐηγενέος Κύκοιο, in hoc quoque versu εὐηγενέος ab eo substitutum esse pro certo habendum est. Quod quam recte fecerit, postquam diu homines doctos fugit³⁴), nostra aetate magis magisque intellectum est: nam cum Aug. Nauckius Aristoph. p. 50 not. 64 verissime Rhianum et Aristophanem ita scripsisse dixisset³⁵), Imm. Bekkerus in editione altera (a. 1858)

34) Mirum est, quod Heynius, quamquam damnavit εὐηγενής, repudiavit tamen quod dudum ante eum rectissime excogitatum erat, et ἡυγενής maluit poni, de quo Imm. Bekkerus in censura illa notissima (anni 1806) satis acerbe dixit (Homer. Blätter p. 21): 'Doch haben wir bei sorgfältiger Durchlesung des ganzen Werkes zwei Conjecturen gefunden, freilich solche die einen nicht schon berühmten schwerlich berühmt machen dürften: nehmlich für εὐηγενέων Ψ 81 und Λ 427 ἡυγενέων, was in einem misslichen Streite mit der Prosodie zu liegen scheint.'

35) Haec sunt Nauckii verba: 'Nam εὐηγενής quamvis et Theo-

lectionem Rhianeam recepit, quem secutus est Duentzerus in ed. Iliadis a. 1866, et I. La Rochius Hom. Textkr. p. 262 (117) et G. Curtius etym. gr. p. 448 reiecto adiectivo εὐγενής probaverunt inventum Rhiani. Quamquam fuerunt etiam, qui legitimam illius formationem tueri conarentur: Doederlinus enim gloss. I p. 178 n. 271 cum inauditam epenthesis vocalis η idoneis exemplis firmari non posse Nauckio concessisset ac vel εὐπέλης, quo is unico exemplo usus erat, idoneum esse negasset, non tamen impetrare a se potuit, ut adiectivum εὐγενής ex Homeri carminibus exterminari pateretur, nam: 'Gleichwohl, inquit, hat in εὐγενής das η wenigstens eine Quasi-berechtigung, wenn man es als Metathese des Anlauts ἠυγενής betrachtet. Auch sollte michs wundern, wenn Homer gar keine Form für den ächtheroischen Begriff εὐγενής gehabt hätte!' Cui interpretationi quantum ipse diffideret, cum verbis suis, quae haesitantem eius et incertum animum satis testatum faciunt, tum interrogationis signo in indice huic voci dubitationis causa apposito aperte declaravit. Ac miranti, quod si εὐγενής damnaretur, nullo apud Homerum vocabulo alio significaretur *generositalis* notio aetati heroicae convenientissima, iure ei obicere licet, non minus, sed etiam multo magis mirum esse, quod hoc epitheton in Odyssea nusquam, in Iliade non saepius quam duobus locis inveniatur, cum quotquot heroes nominatim ab Homero commemorentur, ii fere omnes nobili loco nati sint et hac generis nobilitate haud raro gloriantur. Sed id ipsum videtur in causa esse, cur Homerus hanc notionem non significet adiectivo illo εὐγενής, quod satis leve et languidum ei in hac re videri debuit: nam ubi generis nobilitatem peculiari locutione designat, epithetis διογενής et διοτρεφής

---

crit. 27, 41 [adde etiam A 427. hymn. Ven. 230. Marcell. anth. Pal. app. 51, 29] propagarit et grammatici identidem offerant (Apoll. Lex. H. p. 309, Hesych., Et. Magn. p. 390, 34. 422, 15. Eustath. p. 854, 61. 1288, 62), dubito tamen, num recte formata sit; siquidem insolens vocalis η παρέμπτωσις exemplis Lobeckii in Phryn. p. 699 non munitur, unum autem, quod genuinum foret, εὐπελής destitutum videtur auctoritate idonea. Contra εὐγενής ab εὐ et ἀγενος descendens stabilitur vv. εὐήνωρ et εὐήκης. Commentum Lebasii, qui in titulo Lesbio Εὐαγένης nomen reponi volebat (Ahrens de Dial. Graec. II p. 498 sq.) verbo memorasse sufficet.'

vel etiam ἀναξ, multo illis quidem gravioribus et sollemnioribus, uti solet. Quare minime assentior Doederlino dicenti deleto εὐηγενής deleri notionem Homero vel maxime propriam, et si quid in hac re mirandum est, illud potius est, quod Doederlinum hoc fugit.

Sed praeter hunc nuper etiam Richardus Roedigerus. nova ratione inexplicabili huic et multum tentatae vocali η lucem salutemque afferre studuit, qui commentatione Lipsiae a. 1866 edita doctissime disputavit 'de priorum membrorum in nominibus graecis compositis conformatione finali'. Is quidem p. 25 sqq. in vocali η in commissura compositorum posita reliquias quasdam latere putat priscae praepositionis in graeco sermone pridem obliteratae, quae si non eadem, at cognata sit sanscriticae praepositioni *d*, ad quam interpretationem omnia eius modi nomina composita revocat, sive priora membra indeclinabilia sunt sive declinabilia. Atque cum ea praepositio vim et potestatem habeat latissime patentem (v. p. 29), fieri sane non potest, quin nonnulla nomina commode explicentur; alia tamen torqueri necesse est, ut aptus sensus prodeat; in iis autem nominibus, quae desinunt in -γενής, illud η vult idem esse ac *pro* sive *in lucem*, ut sit εὐηγενής 'bono loco in lucem editus', non simpliciter 'bono loco natus' (v. p. 32). Iam vero non audeo equidem, cum parum peritus sim comparativae linguarum scientiae, de universa hac sententia iudicium facere, sed nonnulla, ut ingenue fatear, non ea sunt, ut mihi facile persuadeatur. Mihi enim in his quidem nominibus η praepositio prorsus redundare et supervacanea esse videtur, cum quae notio ei tribuitur, ea iam ipsa radice γεν perspicue exprimitur, et scire profecto velim, num quid discriminis intercedat inter νεηγενής (δ 336) et νεογενής (Aesch. Cho. 530), inter Πυληγενής (h. Ap. 398) et Πυλοισγενής (B 54. Ψ 303), scire velim, cur non etiam pro διογενής dicatur διηγενής aut νεήγονος pro νεόγονος, cum illa ratione radix γεν in compositis pro se stare non posse videatur. Donec igitur haec sententia magis confirmata erit, licebit interim Rhiani emendationem commendare, quam splendidam esse et summa laude dignam maximo est documento, quod non modo sententiae optime convenit (vide Duentzeri adn. ad h. l.), verum etiam lenissima mutatione nata est, cum praeter unam litteram nihil mutandum esset. *Αφενος autem non alienum esse a nominibus compositis probatur his locis: Callim. hymn. in Iov. 84

έν δὲ ῥυηφενίην ἔβαλέσ αφικιν, έν δ' ἄλις ὄλβου et Dion. Perieg. 337 ῥυηφενέων πέδον ἀνδρῶν. Doederlinus gloss. III p. 166 n. 2192 huc trahit etiam ὑπεράφανος apud Pindarum Pyth. II, 52, unde ὑπερηφανεῖν derivatum est, quamquam hoc vocabulum alii aliter explicant: cfr. G. Curtius etym. gr. p. 261. Roedigerus l. I. p. 27. 32.

14 δ 12. Narrantur Menelai et filii et filiae nuptiae duplices:

10 υἱεί δὲ Σπάρτηθεν Ἀλέκτορος ἤγετο κούρην,
ὅς οἱ τηλύγετος γένετο κρατερὸς Μεγαπένθος
ἐκ δούλης· Ἑλένη δὲ θεοὶ γόνον οὐκέτ' ἔφαινον,
ἐπεὶ δὴ τὸ πρῶτον ἐγείνατο παῖδ' ἔρατεινήν,
Ἑρμιόνην, ἣ εἶδος ἔχε χρυσεῆς Ἀφροδίτης.

Schol. Ἑλένη· έν τῇ κατὰ Ῥιανὸν καὶ Ἀριστοφάνην Ἑλένης cὺν τῷ c. M. Vt structurae verborum plus concinnitatis vindicaret et opposita inter se sententiae membra magis efferret, Rhianus dativo videtur genetiivum praetulisse, qui aut ἐκ παραλλήλου cum ἐκ δούλης positum praepositionem ἐκ requirit cogitatione repetitam aut a γόνον pendere cogitandus est. Mihi prior interpretatio magis arridet, qua fit, ut utrumque membrum simillimam verborum conformationem habeat. Praeterea vero verbi φαίνειν vis ac potestas non est 'dare' sive 'donare', sed 'in lucem edere', ut sententia prodeat aptissima haec: 'Menelao dei ex Helena prolem non amplius in lucem ediderunt', nam in veterum hominum moribus situm erat, ut patris potissimum liberi esse patrique a deis dati esse dicerentur.³⁶⁾ Ceterum ne quid praetermittatur quod Rhiano faveat, ex editione La Rochii adnotamus, codices IHL, qui optimis adnumerantur, exhibere ἑλένης et in cod. Harl. H, qui olim omnium praestantissimus censebatur, ἑλένη legi supra scripta c littera, unde praeter Aristophanem etiam aliis postea placuisse lectionem Rhianeam apparet.

15 ε 296 καὶ Βορέης αἰθρηγενέτης, μέγα κύμα κυλίνδων.
Ad hunc versum pertinet scholion: τὸ δ' αἰθρηγενέτης Ῥιανὸς

36) Ad hanc sententiam, quam exemplis probare vix opus est, cfr. Wexius prol. ad Soph. Ant. p. 74: 'Liberorum quoque minor fuisse videtur in feminis graecis amor, quia pater hos, sua vi ex femina progenitos, tanquam proprios sibi vindicabat, ut femina quasi serva emancipata viro illi hoc procreandi officium praestare debere videretur.'

καὶ Ἀριστοφάνης αἰθρηγενεῆς λέγουσιν, quod in codd. ΠΡΟ versui 394 falso ascriptum Dindorfius suo loco restituere omisit.³⁷⁾ Memoratu dignum est ἅπαξ εἰρημένον esse id nomen, in quo Rhianus haeserit, nam O 171 et T 358 legimus ὑπὸ ῥιπῆς αἰθρηγενέος Βορέαιο itemque apud Apoll. Rhod. IV 765 ἀνέμοις αἰθρηγενέεσσιν. Cuius adiectivi nominativus αἰθρηγενεῆς cum versui hexametro includi non posset, Homerus, ut metro satisfaceret, auxiliarem quam vocant formam αἰθρηγενέτης sinit, quam Rhianus et Aristophanes hanc ob causam damnasse videntur, quia hoc nomen sensu passivo praeditum esse negabant. Omnia enim nomina in -έτης exeuntia, quae apud Homerum inveniuntur, αἰθρηγενέτης, αἰθρηγενέτης, αἰναρέτης, ἑκατηβελέτης, ἐριβρεμέτης, ὑπιβρεμέτης, εὐμενέτης, ἰκέτης, μητιέτα, νεφεληγερέτα, στεροπηγερέτα, περιναϊέτης (cfr. Aem. Woerner's index subst. Hom. cet. in progr. Misen. a. 1869 p. 21) actionem significant praeter αἰθρηγενέτης et αἰθρηγενέτης, idque sine dubio in causa fuit, cur inter veteres grammaticos³⁸⁾ essent qui αἰθρηγενέτης non eum, qui *in aëre genitus* esset, sed qui *frigus progeneraret* aut qui *serenaret caelum* designare contenderent. Quorum sententiam amplexus Rhianus hoc adiectivum reiecit, cum parum apte Boream O 171 et T 358 in aëre genitum eundemque ε 296 epitheto simillimo frigus gignere dici arbitraretur. Hac quidem ratione etiam αἰθρηγενέτης, de quo deorum epitheto v. Ameisii append. ad ω 373, mutare debebat, quippe quod ab activa significatione plane abhorreret. At obstat constans posteriorum scriptorum usus, qui non modo αἰθρηγενέτης Homericō more usurpaverunt, ut Eustathius de Hysm. p. 172 (ed. Hercher): διὰ γάρ τοι παρθενικῆς ἀπαλόχροοσ οὐ διάησιν αἰθρηγενέτης βορράς, sed etiam simplex γενέτης sensu passivo dicere et composita nomina alia fingere haud dubitaverunt; cfr. quae Meinekius Anal. Alex. p. 86 composuit exempla: Soph.

37) Accentum Dindorfius recte constituit; antea apud Buttmannum legebatur αἰθρηγενεῆς, quod cur La Rochius in adnot. ad h. l. retinuerit nescio.

38) Eustathius 1538, 34 re in ambiguo relicta satis habet diversas interpretationes commemorasse: αἰθρηγενέτης Βορέας ὁ αἶθρον, ὃ ἐστὶ ψυχός, ποιῶν ἢ ὁ αἰθρίας, ὃ ἐστὶν εὐδίας, αἴτιος ἢ ὁ ζε αἰθέρος γενόμενος, ὃ ἐστὶν ὑψόθεν πνέων. Heyniius ad Il. O 171 αἰθρηγενέτης dixit esse eum 'qui progeneraret frigus.'

Oed. Tyr. 471 ὁ Διὸς γενέτας (Ἀπόλλων), Eurip. Ion. 916 (Nauck.) ὁ δ' ἔμοδς γενέτας καὶ κός, in epigr. Cyclic. 3 anthol. Pal. I p. 58 Phoenix appellatur γενέτης Amyntoris; composita similia habes apud Timotheum lyricum (Plutarch. de Alex. fort. et virt. p. 334 b) τὸν γαγενέταν ἄργυρον, anth. Pal. IX 524, 19 Σεμεληγενέτην de Baccho, ibid. 525, 19 σελαηγενέτην de Apolline dictum, ibid. XII 195 Strato εὐγενέτης dixit pro εὐγενής. Quare non est, quod cum Rhiano αἰθρηγενέτης respuamus; quod autem ipse substituit αἰθρηγενεής, quamquam praeter Aristophanem etiam Nauckio placuit, tamen cum prorsus insolenti ratione formatum nullius fere exempli subnitatur auctoritate³⁹), explodendum esse existimo.

16 ε 393. Vlixes postquam biduum in turbulento mari natavit, tertio tandem die tempestate sedata terram haud procul abesse cognovit, quam ipsam conspexit magna unda in altum sublatus:

ὁ δ' ἄρα σχεδὸν εἶσιδε γαίαν,

ὄξυ μάλα προΐδων, μεγάλου ὑπὸ κύματος ἄρθείς.

Manifestum est ultima verba exegesis efficere participii προΐδων, et causam indicare, qua factum sit, ut tam acute prospiceret. Neque vero aliam sententiam intellegi voluit Rhianus, qui ἐπὶ pro ὑπὸ posuit; v. schol. ὑπὸ κύματος ἐν τῇ Ἀριστοφάνους καὶ Ῥιανοῦ ἐπὶ κύματος. H. Sed ut rem dilucidius describeret et ipsius Vlixis prospectantis imaginem quasi sub aspectum subiceret, maluit ἐπὶ scribi, quo Vlixes fluctu correptus et in altum sublatus in summo vertice undae sedere diceretur. Verba igitur μεγάλου ἐπὶ κύματος arte coniunxit cum προΐδων, ut ἄρθείς explicationis causa adiectum esset, id quod nihil habet offensionis, cum undae vi eum levatum esse per se consentaneum sit. Qua mutatione et Aristophanis assensum nactus est et eius, qui Aristophanis reliquias collegit et recensuit, A. Nauckii, qui rationibus quidem omissis l. l. p. 43 ut ἐπὶ in textum reciperetur postulavit. Equidem vix ausim ἐπὶ tantopere commendare, cum etsi satis poetico colore tinctum sit hoc dicendi genus et accommodatum

39) Sola quae afferre potueris exempla sunt apud Hesych. s. v. ἀπλήτος· ἀπροπέλατος, ubi Maur. Schmidtius adnotavit: ἀπλήτον ἀπροπέλατον. C. 171. Nisi laesus ordo glossam in suspitionem adduceret, insolentior formam tuerer Archilocheo Κρηίτη (fr. 175).'

ad epicam in rebus describendis perspicuitatem, tamen non videam, cur vulgata lectio ferri nequeat.

His igitur in versibus Rhianus Aristophanem habuit astipulatorem. Nunc perlustremus multo maiorem numerum eorum, quos solus commutavisse videtur aut quibus certe solum eius nomen in scholiis ascriptum est.

Π 559. Sarpedone occiso Patroclus Aiaces adhortatur, ut 17 Troianos socii corpus defendentes propulsent. Iacet quidem, inquit, Sarpedon, mea manu prostratus, sed utinam arma ei possimus auferre.

ἀλλ' εἴ μιν ἀεικισαίμεθ' ἔλόντες
τεύχεά τ' ὤμοιν ἀφελοίμεθα καί τιν' ἑταίρων
αὐτοῦ ἀμυνομένων δαμακαίμεθα νηλεῖ χαλκῷ.

Hic quod optandi forma sic usurpata est, ut adhortationis vim et significationem accipiat, non deest exemplorum auctoritas: nam ad eandem rationem revocanda sunt verba Menelai O 571 Ἀντίλοχον δ' ὤτρυνε βοήν ἀγαθὸς Μενέλαος Ἀντίλοχ' . . . εἴ τινά που Τρώων ἐξάλλμενος ἄνδρα βάλοισθα, et K 111 Nestor Aiacem et Idomeneum arcessi iubet: ἀλλ' εἴ τις καὶ τοῦδε μετοιχόμενος καλέσειεν, neque aliter Iupiter dicit Ω 74 ἀλλ' εἴ τις καλέσειε θεῶν θέτιν ἄσπον ἐμεῖο. Optime igitur verba se habent et vix quicquam reperias quod vituperes. Nihilominus tamen Rhianus εὖ pro εἰ scripsit: v. schol. ἀλλ' εἴ μιν· ἐν τῇ Ῥιανοῦ ἀλλ' εὖ μιν. A. Cum in ceteris verbis Rhianus nihil mutaverit, videtur his versibus remota εἰ particula nudo optativo idem optatum pronuntiari voluisse, quod supra indicavimus; id quod non pugnat cum usu Homérico: cfr. δ 735, ubi Penelope optat haec: ἀλλὰ τις ὀτρυνῶς Δολίον καλέσειε γέροντα. εὖ autem adverbium aut sic intellexit, ut in locutione εὖ κατὰ κόσμον ponitur, et ut A 368 dictum est: καὶ τὰ μὲν εὖ δάσσαντο μετὰ σφίσις υἱεὶς Ἀχαιῶν h. e. ut par et aequum est, aut, quo magis inclino, ut χ 190, ubi Melanthius vinculis colligatur, σὺν δὲ πόδας χεῖρας τε δέον θυμαλγεί δεσμῷ, εὖ μάλ' ἀποστρέψαντε διαμπερέεσθαι et θ 37 δησάμενοι δ' ἐν πάντες ἐπὶ κληῖσιν ἐρετμὰ ἔκβητε. Iam si quaeras, cur Rhianus vulgatam lectionem mutaverit, offensus puto eum in εἰ particula ad optationem significandam posita; Homerus enim aut nudum optativum aut εἴθε sive αἴθε aut εἰ γάρ sive αἶ γάρ et alia ponere solet, sed solius εἰ particulae sat rarus

usus est, cum praeter exempla tria modo allata nulla inveniantur. Hanc fuisse Rhiani offensionem etiam hoc est gravissimum argumentum, quod Aristarchus huic versui diplen⁴⁰⁾ ascripsit et apodosin καλῶς ἂν ἔχοι subaudiendam esse dixit; cumque grammaticus hic sagacissimus rectissime iam eam protulerit explicationem, quae enuntiationibus, quae optatum significant, plerisque omnibus adhibenda sit, non est cur Rhianae lectionis hoc loco patrocinium suscipiamus.

- 18 Υ 331. Aeneas cum Achille congressus sine dubio interfectus esset, nisi Neptunus Achillis oculorum acie occaecata illum celestiter in altum sublatum abegisset. Deinde deus audaciam illius vituperat eique dissuadet, ne umquam cum Achille invicto deisque carissimo conflare animum inducat. Hanc orationem exorditur versus ille frequentissimus:

καί μιν φωνήσας ἔπεα πτερόεντα προσηύδα.

Schol. καί μιν φωνήσας· παρὰ Ζηνοδότῳ καί μιν νεικείων, παρὰ Ῥιανῶ τὸν καί νεικείων. A. Cfr. etiam Cram. Anecd. Paris. III 291 Ζηνόδοτος καί μιν νεικείων ρεῖα νόστον (sic falso⁴¹⁾ pro Ῥιανός τὸν) καί νεικίων προσέφη cod. Townl. De hoc versu, qui quater et quadragies apud Homerum legitur, cfr. Classeni libellum pulcherrimum 'Beobachtungen über d. Hom. Sprachgebrauch', ubi p. 117 sqq. exempla omnia collecta et φωνήσας participii significationem luculenter expositam invenies. Nihil autem evidentius, quam Rhianum praegresso Zenodoto, qui lectionem

40) Schol. ἡ διπλή, ὅτι ἔξωθεν προσυπακουστέον τὸ καλῶς ἂν ἔχοι· εἰ αὐτὸν ἀνελόντες ἀεικισαίμεθα, καλῶς ἂν ἔχοι. καὶ ἐν Ὀδυσσεΐα «ἀτὰρ πελέκεός γε καὶ εἴ κ' εἰώμεν ἅπαντας ἐστάμεν.» A. (Versus est φ 260, quem Aristonicus suo Marte videtur addidisse; sed paulo diversi generis est). Alterum scholion est: εἰ ἀντὶ τοῦ εἶθε. Ἀρίσταρχός φησι λείπειν τὸ καλῶς ἂν γένοιτο. V. Veri simile igitur Aristarchum contra Rhianum hoc loco diplen posuisse.

41) Rhiani nomen in codd. veterum scriptorum saepius depravatum esse Saalius l. l. p. 10 et Meinekius l. l. p. 205 et 206 nonnullis exemplis demonstraverunt. Eius modi corruptiones etiam in scholiis Homericis non raro deprehendimus, nam in editione Dindorfiana, quae codicum variantes scripturas in margine adnotatas exhibet, haec nomina inveni, in quae Ῥιανός perperam transformatum est: ἀριανός α 95. 124. 279. γ 24. δ 12. ι 491; ἀρειανός γ 178. δ 158. ε 393; ἡριανός ε 296; ἀρινοσ α 95.

suam ex c 9 sumpsit, pro vaga illa formula, quam oratio cuiuslibet argumenti sequi potest, substituere maluisse locutionem, qua quo sensu Neptuni verba dicta essent, statim indicaretur; ipse vero hausit ex Ψ 438 τὸν καὶ νεικείων προσέφη Ξανθὸς Μενέλαος, quem versum etiam magis imitatus est, si codici Townleiano fidem habere licet, secundum quem legisse videtur τὸν καὶ νεικείων προσέφη ἔπεα πτερόεντα. Simile est versus initium ρ 74 τὸν καὶ Πείραιος πρότερος πρὸς μῦθον ἔειπεν. Particula autem καί quid his locis valeat, recte indicavit Duentzerus, qui ad Ψ 438 inter se opponi dixit et adlocutionem et verbum quod antecessit μεθέηκεν ἐλάυνειν (v. 434): consimili modo nostro loco Neptunus Aeneam non tantum servavisse, sed etiam obiurgavisse dicitur. Ceterum Duentzerus, quamquam Zenod. p. 132 Zenodoto assentiendum esse contendit, id quod probavit postea etiam Maur. Schmidtus 'Aristarchisch-Homerische Excurse' in Fleckeiseni annal. 1856 p. 89, tamen in editionem suam recipere eius lectionem dubitavit.

Ω 85. Iris a Iove ad Thetidem missa in frequenti dearum¹⁹ maritimarum coetu eam Achillis filii fatum desilentem invenit:

ἡ δ' ἐνὶ μέσση

κλαίει μόρον οὐ παιδὸς ἀμύμονος, ὅς οἱ ἔμελλεν
φθίσεσθ' ἐν Τροίῃ ἐριβώλακι, τηλόθι πάτρης.

Schol. ἐν τῇ κατὰ Ῥιανὸν ὅς τάχ' ἔμελλεν. A. Primo aspectu fortasse credideris Rhianum ut a scriptura tralaticia recederet, hiatu adductum esse, qui est inter οἱ et ἔμελλε — de qua re cfr. I. La Rochii libellus 'über den Hiatus und die Elision cet. bei Homer, Wien 1860' p. 24 —, sed mihi quidem magis probatur, eum sententiae huius loci succurrere eamque melius et aptius exprimere posse sibi visum esse. Neque enim ideo Thetis lacrimat, quod filium suum ad Troiam procul a patria peritulum esse sentit; quod cum iam multo ante sciret, quam hoc bellum susciperetur, iam dudum deplorare poterat praematuram mortem, quam Achilles subiturus erat; sed cum decimo anno belli Hectore occiso Troiam mox extinctum iri haud ignoret et supremum diem filio prope instare animo praesagiat, tanta maestitia afflicta est, ut funestum illud tempus lamentetur, quo Achilli e vita discedendum erit. Hanc igitur ob causam τάχα (mox) scripsit, utpote quo aptissime explicaretur, cur hoc

potissimum tempore Thetis id conquereretur, quod eventurum esse dudum cognovit.⁴²⁾

20 Ω 584. Achilles Priami adventum exspectans ancillas Hectoris corpus turpatum lavare et ungere et e patris conspectu amovere iubet, ne is filii specie permotus ira exardescat:

μη ὁ μὲν ἀχνομένη κραδίη χόλον οὐκ ἐρύσαιτο
παῖδα ἰδών, Ἀχιλῆϊ δ' ὀρινθείη φίλον ἦτορ
καί ἐ κατακτείνειε, Διὸς δ' ἀλίτηται ἐφετμάς.

Schol. Ῥιανὸς κόλον, οἱ δὲ κόπον. ἄμεινον δὲ γόον, ἵνα μὴ ὑπερπαθήσας καταράσθαι Ἀχιλλεῖ. V. Quod hic Rhiano tribuitur κόλον cum commodo intellectu prorsus destitutum sit, ab eo profectum esse putari nequit, praesertim cum codicem V etiam aliis locis multis vitiatum esse constet; praeterea etiam κόπον, quod alii dedisse feruntur, idoneum est, quod suspectum habeas, nam cum apud Homerum non legatur, tum vero plerumque sensu passivo lassitudinem indicat, uno in versu, qui huc pertinere videtur, Aesch. Suppl. v. 209 numero plurali de plangore illo dictum est, quo antiqui homines maerorem suum designare solebant. Sed ut ex hac iudicii difficultate nos expediamus, reliqua quae ad hunc versum tradita sunt scholia in auxilium vocemus. Et Didymus quidem adnotavit: ἐν τισὶ κότον οὐ κατερούκοι· ἄμεινον δὲ χόλον. A; ad Herodianum referuntur haec: χόλον· Ἡρωδιανὸς γόον γράφει. ποῖον γὰρ οὗτος εἶχε χόλον, εἰ μὴ μάλλον γόον; B. Ex his patet, Aristarchi auctoritate vulgatam esse lectionem χόλον, cum alii κότον, quod iram etiam graviolem significat, scribi mallent, Herodianum vero reiectis his lectionibus duabus γόον accommodatissimum esse statuisset. Iam cum is qui scholion codicis V scripsit, et ipse reiectis lectionibus duabus, quas commemoravit, Herodiano suffragetur et vix aliis iisque uberioribus fontibus uti potuerit, facile nascitur suspitio, ΚΟΛΟΝ et ΚΟΠΟΝ depravata esse ex ΧΟΛΟΝ et ΚΟΤΟΝ, quae leguntur apud Didymum, cui quidem suspitioni favere etiam rationem palaeographicam quis est quin videat? Haec vero si recte coniecta sunt, ad

42) Ceterum Maur. Schmidtus suspicatur, Rhianum veteres libros secutum esse, Philol. IX p. 433: 'wenn Rhianus τάχ' ἔμελλε las, so fand er es eben in MSS., und Aristarch, der es eben so gut finden konnte, rüttelte nicht daran.'

Rhianum revocandum est *χόλον*, quod postea Aristarchi assensu comprobatum et plerisque editionibus propagatum est; quod quantopere praestet lectioni Herodianeae vix opus est demonstrare: qualem enim barbarum et humani sensus expertem fingeremus Achillem, si timuisse eum opinaremur, ne Priami flebili lamentatione (*γρόν*) ad iram et caedem senis infelicissimi abriperetur? Praeter haec quae modo exposui licet etiam conicere, pro *κόλον* in cod. V *κότον* legendum esse, ut Rhianus fuerit in eorum numero, quos Aristarchus sic scripsisse tradidit: *ἐν τισι κότον*, sed tum non habemus, unde *κότον* depravatum esse dicamus; itaque illa mihi maiorem veri speciem prae se ferre videntur.

α 95. In deorum concilio Minerva suadet, ut Telemachus²¹ Pylum et Spartam mittatur sciscitaturus de patris reditu:

πέμψω δ' ἐς Σπάρτην τε καὶ ἐς Πύλον ἡμαθόεντα,
νόστον πευσόμενον πατρὸς φίλου, ἦν που ἀκούσῃ
ἦδ' ἵνα μιν κλέος ἐσθλὸν ἐν ἀνθρώποισιν ἔχησιν.

Schol. *ἔχησιν* ἐν τῇ κατὰ Ῥιανὸν γράφεται λάβῃσι. H. Huius emendationis rationem reddere perdifficile est, cum quid Rhiano in verbo *ἔχησιν* displicuerit, neque ex scholio neque ex versu ipso certo cognosci possit. Nam quod rei inanimae, cum existimatio bona (*κλέος ἐσθλόν*) Telemachum tenere dicatur, quasi personae conscientia et quaedam agendi potestas tribuitur, hoc illum male habere non potuit, cum quia aliis in versibus, ut P 143 ἦ c' αὐτως κλέος ἐσθλὸν ἔχει, φύξῃσιν ἐόντα, eadem fere verba leguntur, tum quia verbo eo, quod substituit, λάβῃσι hac in re nihil mutatur. Equidem nihil invenio aliud, quam Rhianum putavisse, Telemacho non tam id agendum esse, ut bonam famam haberet, quam ut adipisceretur. Etenim cum eo quidem tempore neque procorum insolentiam coercere conatus neque ut de patris sorte certi quid comperiret, in exteras terras peregrinatus esset, sed sine nomine et a procis contemptus obscuram pueritiam degisset, gloriam sibi non iam comparaverat neque quid de eo exspectandum esset sciri poterat. Sed factis iis quae Minerva fieri voluit, si minus necesse, at veri simile erat futurum esse, ut Telemachus strenui et fortis adolescentis laudem adipisceretur et filius patre dignus haberetur.

α 124. Minerva, Mentae forma induta, ubi domum Vlixis se²² contulit, a Telemacho hisce verbis salutatur:

χαίρε, ξεῖνε, παρ' ἄμμι φιλήσει· αὐτὰρ ἔπειτα
δείπνου πασσάμενος μυθήσει ὅττεό σε χρή·

Schol. ἐν τῇ κατὰ Ῥιανὸν ἄμεινον ἐγέγραπτο ὅττευ σε χρή, ὡς ἀλλαχοῦ (ρ 121) «ὅττευ χρηζῶν.» Η (a m. sec.) M. Quo rectius assequamur Rhiani mentem et sententiam, perlustremus pronominis ὅστις genetivi usum Homericum. Atque cum quinquies genetivum scriptum legamus, nusquam οὔτινος aut ὅτου formas reperimus, sed bis καὶ ὅτευ κεχρημένον ἔλθοι ρ 421 et τ 77, ubi aliter legi non posse metrum docet, et ρ 121 ὅττευ χρηζῶν ἰκόμην Λακεδαιμόνα διαν, ubi propter metricam necessitatem τ littera geminanda erat; — ac fortasse etiam C 192 huc referendum est, ubi pro ἄλλου δ' οὐ τευ οἶδα τεῦ ἂν κλυτὰ τεύχεα δύω coniectatum est οἶδ' ὅτευ — duobus reliquis α 124 et χ 377 ὅττεό με χρή vulgo ὅττεο traditum est. Cum igitur praeter hunc versum de quo disceptamus semel tantum ὅττεο feratur idque in versu simillimo, facere non possumus, quin Rhianum etiam χ 377 ὅττευ correxisse pro ὅττεο et hanc genetivi formam ab Homero plane abiudicavisse censeamus. Cuius quidem sententiae haec Rhiano in promptu erant argumenta. Primum enim non nullius momenti est, quod in recentiore dialecto Ionica apud Herodotum ὄτεο nusquam, ὄτου semel II 173 usurpatur — nam I 145 et III 63 in editionibus novissimis correctum est in ὄτευ —, ceteris locis omnibus ὄτευ constanti usu receptum est. Praeterea vocis οὔστις genetivus est οὔτευ: C 192. Indefiniti vero pronominis τίς genetivus decies septies est τεῦ B 388. 390. E 897. N 252. 559. T 262. Ψ 331. γ 348. δ 264. ζ 68. 192. ι 497. ξ 510. ρ 115. τ 109. φ 210. 306, uno in versu τέο scriptum invenimus π 305 καὶ κέ τεο δμῶων ἀνδρῶων ἔτι πειρηθεῖμεν, ubi propter metrum de genuina scriptura dubitare vix licet, quamquam non praetermittendum, quod in scholiis proditur: ὁ δὲ Ἀσκαλωνίτης ἐτεοδμῶων, τῶν ἀγαθῶν θεραπόντων ἢ τῶν ὄντων ἡμετέρων δούλων (schol. HMQ Vind. 56, 133) et ἐτεοδμῶων habet etiam Hesych. II 212: quae quidem coniectura vix facta esset, nisi insolens genetivi forma suspicionem movisset. Quibuscum convenit usus Herodoti, qui uno excepto loco I 58 ἀπό κυκροῦ τεο semper τεῦ praetulit. Ex his rebus quamquam non audeo concludere Rhiano obtemperandum et ὄττεο genetivum ut ab Homero alienum exterminandum esse, hoc tamen concessum

velim, illum non temere id statuisse, sed emendationem eius ex accurata et attenta manavisse dialecti epicae observatione. Atque hanc ob causam illud ἀμεινον ἐγγράπτο, quod scholion exhibet, haud scio an ad Aristarchi auctoritatem revocandum sit.

β 152. In contione Ithacensium, dum Telemachus et pro-23
corum principes inter se altercantur, Iupiter, ut Telemachi ora-
tioni fausto omine annuat procisque perniciem portendat, duas
aquilas mittit, quae super contionem paulisper versatae dextror-
sum avolant:

ἐς δ' ἰδέτην πάντων κεφαλὰς, ὄσσοντο δ' ἄλεθρον
δρυσαμένω δ' ὀνύχεσσι παρειὰς ἀμφί τε δειρὰς
δεξιῶ ἦξαν διὰ τ' οἰκία καὶ πόλιν αὐτῶν.

Schol. ὄσσοντο· ἐν τῇ Ῥιανοῦ ἔσκατο, ἀντὶ τοῦ ὄσσαν καὶ κληδόνα ἐποίουν. H. De verbi ὄσσεσθαι origine et vera significa-
tione non opus est disputare, cum iam ab Aristarcho recte per-
spectum sit id non ducendum esse ab ὄσσα, ut significaret
dicere vel *augurari*, sed ab oculis (ὄσσε) potius et indicare *oculis*
videre et per translationem *animo videre*: v. Lehrsium Arist. ed. II
p. 87; praeterea cfr. Buttmannus lexil. I p. 21, Lobeckius
rhemat. p. 257, qui tamen utriusque vocabuli principia non di-
versa fuisse putat, G. Curtius etym. graec. pp. 407. 607. Hoc
loco maxime interest eruere, quid Rhianum offenderit, ut inde
quid scripserit coniciamus: nam quod traditum est ἔσκατο labem
contraxisse et per se patet et dudum intellectum est. Iam vero
scimus fuisse qui ὄσσεσθαι ab ὄσσα derivarent eoque errore effice-
rent, ut Aristarchus genuinam originem eius verbi patefaceret:
quo in numero potest Rhianus fuisse videri, cum lectio ab eo
substituta Didymo interprete idem valeat atque ὄσσαν καὶ κληδόνα
ἐποίουν. Sed cum verbi ὄσσεσθαι, cuius praeter participium
praesentis (A 105. Ξ 17. Ω 172. α 115. υ 81) et imperfecti
formas (ὄσσετο κ 374. c 153 et ὄσσοντο C 224. β 152) tempora
reliqua ab Homero non usurpata sunt, aliam formam, quae et
sententiae et metro satisfaceret, eligere non posset, simile ver-
bum aliud, quod suam cum ὄσσα affinitatem et significationem a
Didymo explicatam aperte declararet, ab eo positum esse proba-
bile est. Atque hoc quidem Porson coniecit ὄσσαντο esse, suffra-
gante Maur. Schmidtio, qui in Fleckeiseni anal. 1856 p. 95
Porsonis emendationem probavit et ad hanc Rhianeam scripturam

Hesychii glossam ὀσκάσθαι· κληδονίασθαι recte revocare sibi visus est. Et profecto κληδονίασθαι illud egregie congruit cum Didymi interpretatione, sed frustra quaeras, qui fieri possit, ut ὀσσαντο descendat ab ὀσκάσθαι. Nihil aliud, si quid video, relinquitur, quam ut mutato accentu apud Hesychium ὀσκασθαι corrigamus: tum Rhianus novum verbum ὀσκαμαι proculdit, cuius imperfectum legitimum est ὀσσαντο. Quamquam si nolumus Hesychii glossam mutare, ut Porsonis coniecturam retineamus, etiam alia emendandi via patet: dum modo enim ὀσκάσθαι ab Hesychio recte traditum sit⁴³⁾, potest pro ἔσσαντο imperfecti singularis ὀσκάστω reponi sensu passivo, ut ὄλεθρος subiecti locum teneat. Sed cum tantis huic rei tenebris offusis verum dispicere non liceat, in ambiguo eam relinquere consultius arbitror.

24 β 241. In eadem contione postquam Halitherses procis exitium auguratus et Ithacenses adhortatus est, ut quo modo procorum superbiam coerceant deliberent, postremo etiam Mentor, Vlixis amicus, contionatur et gravibus verbis cives reprehendit, quod otiosi se deant, nec quicquam agant, ut paucos procos compescant:

239 νῦν δ' ἄλλω δήμῳ νεμεσίζομαι, οἷον ἅπαντες
ἦσθ' ἄνευ, ἀτὰρ οὐ τι καθαπτόμενοι ἐπέεσσιν
παύρους μνηστῆρας κατερύκετε πολλοὶ ἐόντες.

Cui statim respondet Leocritus:

243 Μέντορ ἀταρτηρέ, φρένας ἠλεέ, ποῖον εἶπες,
ἡμέας ὀτρύνων καταπαυέμεν.

Sic olim vulgatum erat editionibus omnibus et hodie quoque in nonnullis, ut in Dindorfiana, legitur, quamquam emendatione certissima iam pridem hunc versum Rhiani perspicacitas ad integritatem reduxit: is enim καταπαύετε pro κατερύκετε v. 241 scripsit verissime, id quod fugisse tam diu homines doctos eo excusatur, quod in codicibus scholiorum ea forma in καὶ παύεται depravata et totum scholion perverse ad καταπαυέμεν in v. 244 relatum erat. Hac demum aetate detexit errorem Imm. Bekkerus et scholion ingeniose in hunc modum restituit: 241. κατερύκετε· Ῥιανὸς γράφει καταπαύετε. καὶ λόγον ἔχει διὰ τὸ καὶ

42) De hac tamen re nunc dubitandum videtur, cum M. Schmidtius in edit. Hesychii abiecerit ὀσκάσθαι et receperit: ὀσκάσθαι· κληδονίασθαι. cum adnot. 'sic codex et Vossius, ὀσκάσθαι Mus.'

τὸν μάντιν εἰπεῖν «φραζώμεθ' ὡς κεν καταπαύσομεν, οἱ δὲ καὶ αὐτοὶ παυέσθων» (v. 168) καὶ τὸ «ἡμέας ὀτρύνων καταπαυέμεν» (v. 244). HMQS. Quae emendatio cur omni laude digna sit, cum ex causis in scholio ipso a Didymo allatis evidentiter pateat, mitto argumentis demonstrare; satis est addidisse eam non solum a Nitzschio erkl. Anm. zur Od. I p. 100 approbatam, sed praeter Bekkerum nunc etiam a Faesio, Ameisio, Duentzero, La Rochio receptam esse.

β 311. Telemachus Antinoo, qui eum adhortatus est, ut²⁵ missis curis omnibus cum procis edat et bibat, respondet:

Ἄντινο', οὐ πως ἔστιν ὑπερφιάλοισι μεθ' ὑμῖν
δαίνυσθαι τ' ἀκέοντα καὶ εὐφραίνεσθαι ἔκηλον.

Hic lectionem, quam hodie omnes fere exhibent editiones, ἀκέοντα a Rhiano primo propositam esse nunc demonstrat scholion a Cobeto emendatum, quod antea sic corruptum erat, ut plane contrarium doceret futillemque lectionem ἀέκοντα Rhiano tribueret. Quam quidem rem omittere potuissem, nisi La Rochius in Odysseae editione emendationem Rhianeam in controversiam adduxisset et de ea satis constare negasset; quare necesse est huc ascribam scholion cum Dindorfii adnotatione: «ἀκέοντα· οὕτω γράφει Ῥιανός· γράφεται δὲ καὶ ἀέκοντα. — Ἄέκοντα: Sic M in textu. Ex quo sequitur, quod in scholio scriptum est γράφεται δὲ καὶ ἀέκοντα mutandum esse in γράφεται δὲ καὶ ἀέκοντα, ut ego feci cum Cobeto. Eadem in H annotatio esse videtur, de quo sic refert Porsonus: 'ἀέκοντα Ῥιανός γράφει ἀέκοντα, sed ἀκέοντα citatur etiam in scholiis (320).» Idem censuerunt Bekkerus et Maur. Schmidtus, qui Didymi p. 189 scholion ex H desumptum verbis commate distinctis hoc modo scripsit: ἀκέοντα Ῥιανός γράφει, ἀέκοντα. Iam hoc quidem primo aspectu elucet, si praeter H testimonium nullum exstaret, scholion sic intellegendum esse, ut ante Cobetum a Buttmano intellectum est; porro La Rochio concedendum est, quoniam in M ἀέκοντα falso bis scriptum sit et in alterutro a librario necesse sit peccatum esse, posse etiam iudicari prius ἀέκοντα vitiatum esse, alterum recte se habere. At sic hanc rem diiudicare vetamur, cum non modo M in textu habeat ἀέκοντα, sed etiam — si recte interpretor lectiones varias ab illo enotatas — HLQ in textu ἀέκοντα praebeant: inde enim consequitur, ut scholii M lemma sit ἀέκοντα

eademque lectio in scholio II Rhiano tribuatur; hoc autem scholion codicis H fortasse mutilatum est et intercidit mentio aliorum, qui ἀέκοντα praeoptaverunt. Itaque Rhiano debetur lectio illa aptissima, quam nullo contradicente tueri et commendare nunc supersedere possum.

26 γ 24, ubi Minerva Telemachum commonet, ut strenuum se praestet et confidenter ad Nestorem accedat, ille cum iuvenili pudore se infacundum esse ait nec scire, quo modo senem venerandum adloquatur:

αἰδῶς δ' αὖ νέον ἄνδρα γεραίτερον ἐξερέεσθαι.

Schol. αἰδῶς δ' αὖ νέω ἀνδρί· οὕτω γράφουσιν οἱ κατὰ 'Ριανόν. II M. Pro οἱ Maur. Schmidtus Did. p. 189 αἰ maluit, de qua locutione vide p. 23, sed haud scio an οἱ κατὰ 'Ριανόν significare possit Rhianeam lectionem ab aliis quoque grammaticis approbatam esse, quae quidem interpretatio fortasse praesidii aliquid habet ex ultimis verbis scholii ad O 119 ascripti: τινὲς ἔγραψαν νέω ἀνδρί. Eodem scholio⁴⁴⁾ simul aperte indicatur, quae Rhiano mutandi causa fuerit: voluit enim dativo posito impedire, ne quis falso γεραίτερον pro subiecto acciperet. Haec autem eius ratio scholiastae vehementer displicuit, qui Rhiano crimini dedit, quod illam ambiguitatem dicendi apud Homerum non inauditam esse nesciret, idemque statuit Nitzschius adnot. ad Od. I p. 140. Ac recte illi quidem Rhiani mutationem supervacaneam esse dixerunt, nam qui in totius loci rationem et sententiarum conexum probe intenderit, structurae ambiguitate ita decipi non poterit, ut in illum interpretandi errorem incidat; at hoc tamen concessum velim, Rhianum non tam temere egisse, quam utrique visum est: haud iniuria enim provocare poterat ad γ 312, qui versus est inter ipsa documenta ea, quae Nitzschius l. l. attulit: ἀργαλέον ε, θεά, γνῶναι βροτῶ ἀντιάσαντι, ubi Homerus, quamquam

44) Versus est O 119: ὡς φάτο· καὶ β' ἵππους κέλετο Δεῖμόν τε Φόβον τε Ζευγνύμεν. Scholion: Δεῖμόν τε Φόβον τε· ἡ διπλή ἐστὶ ἀντὶ τοῦ Δεῖμου καὶ Φόβου, καὶ ἐστὶ ἐντεῦθεν ἡ πλάνη γέγονε τοῖς δεξαμένοις Δεῖμον καὶ Φόβον ἵππων ὀνόματα. εἰς δὲ Ἄρεος υἱοί. τὸ δὲ γένος τῆς ἀμφιβολίας ἔστιν εὔρειν καὶ ἀλλαγῆ· «τὸν δὲ τ' [protius dōc δὲ τέ μ'] ἄνδρα ἐλεῖν καὶ ἐς ὄρμην ἔγχεος ἐλθεῖν» (E 118) καὶ ἐν Ὀδ. (γ 24) «αἰδῶς δ' αὖ νέον ἄνδρα γεραίτερον ἐξερέεσθαι», ὅπερ ἀγνοήσαντές τινες ἔγραψαν νέω ἀνδρί. L.

accusativum ponere licebat, dativum tamen posuit, ne orationis ambiguitatem admitteret. Ac Rhianeam lectionem si non coniciendo posita, sed genuina esset, non abiciendam esse cum versu modo significato tum exemplis his a Nitzschio l. l. prolatis M 412 ἀργαλέον δέ μοί ἐστι, καὶ ἰφθίμω περ ἔοντι, μούνω ῥηξαμένω θέσθαι παρὰ νηυσὶ κέλευθον (cfr. Υ 356) et P 252 ἀργαλέον δέ μοί ἐστι διασκοπιᾶσθαι ἕκαστον ἡγεμόνων et iis, quae Classenus Beob. cet. p. 141 collegit, planissime evincitur.

γ 178. Nestor de Achivorum in Graeciam reditu narrans²⁷ secundo vento iter acceleratum esse dicit:

ὤρτο δ' ἐπὶ λιγύς οὖρος ἀήμεναι· αἱ δὲ μάλ' ὤκα
ἰχθυόεντα κέλευθα διέδραμον· ἐς δὲ Γεραϊτὸν

· 178 ἐννύχιαι κατάγοντο· Ποσειδάωνι δὲ ταύρων
πόλλ' ἐπὶ μῆρ' ἔθεμεν, πέλαγος μέγα μετρήσαντες.

Schol. ἐννύχιαι· αἱ Ῥιανοῦ γράφουσιν ἐννύχιοι. H. Nitzschius l. l. I p. 167 Rhianum ita scripsisse suspicatur, non quo ἐννύχιοι formam communem esse arbitraretur, sed quia versuum meminisset, in quibus nautae, ut γ 10 οἱ δ' ἰθὺς κατάγοντο, τ 202 τοὶ δ' ἀνάγοντο, non naves, ut π 322 ἡ δ' ἄρ' ἔπειτ' Ἰθάκηνδε κατήγετο νηὺς εὐεργής, appellere dicerentur. At haec quo modo homo doctissimus pronuntiare potuerit, difficile est ad intellegendum. Nam ἐννύχιοι hoc loco aut masculini aut feminini generis esse statuere debuit Rhianus. Tertium non datur. Pro masculino autem accipere nullo modo potuit, cum κατάγοντο nisi ad naves (αἱ δὲ μάλ' ὤκα cet.) referri non posse ex eo apparet, quod Nestor in ipsius fati enarrandis ubique prima persona utitur, veluti in versu insequenti ἔθεμεν dicit, ita ut si nautae cogitarentur, καταγόμεθα dicendum fuerit. Ergo quid restat aliud, quam ut Rhianum putemus reiecisisse insolentem formam femininam ἐννυχίη? Quae nullo praeterea apud Homerum loco invenitur, nam Λ 683 ἡλακάμεθα . . ἐννύχιοι προτὶ ἄττυ et Φ 37 ἐννύχιος προμολών (de Achille agitur) masculinum genus positum est. Noluit igitur hac forma amplificari numerum adiectivorum compositorum, quae apud Homerum peculiarem habent feminini generis terminationem: de quibus vide Kruegeri gramm. gr. II § 22, 3, 2. Quod num recte fecerit, ambigi potest: hoc certum est iam primis post Homerum temporibus veteres non putavisse hoc femininum respuendum esse, cuius rei exempla exstant satis

crebra, ut Hesiodi Theog. 10 (de Musis) ἐννύχιαι στείχον, Pind. Pyth. 3, 79 κούραι . . μέλπονται . . ἐννύχιαι, Soph. Ai. 1203 ἐννυχίαν τέρψιν, quamquam in eadem fabula 179 ἐννυχίοις μηχαναίς traditum est, Aristoph. Eq. 1290 ἐννυχίαισι φροντίσι. Nec alienum est ex Homero afferre quae simillima sunt β 434 παννυχίη μὲν ῥ' ἢ γε καὶ ἠὼ πείρε κέλευθον et δ 356 ὄσσον τε πανημερίη γλαφυρὴ νηὺς ἤνυεν. Attamen exstitisse videntur, qui Rhiani sententiam amplecterentur, cum codd. ABDL ἐννύχιοι praebeant et in N οι syllaba supra scripta sit.

28 δ 702. Pylum epitheto ἡγαθέη parum apte ornari putavit Rhianus hoc versu:

ἐς Πύλον ἡγαθέην ἦδ' ἐς Λακεδαίμονα δίαν.

Schol. ἡγαθέην· Ῥιανὸς Ἡμαθίην γράφει. H P. Adiectivum ἡγάθεος idem valere ac Ζάθεος notum est et inter omnes constat interpretes: cfr. Buttmanus lex. I p. 48, Doederlinus gloss. I p. 57 n. 74, Hartungius part. I p. 350. Itaque constanti usu de urbibus vel locis praedicatur, quae a deis habitari vel eis praeter cetera grata et in singulari eorum tutela ac praesidio esse dicuntur, ut Lemnus insula, quae Vulcano sacrata erat, B 722. Φ 58 et 79 et Pytho, oraculi sedes, θ 80. hymn. Ven. 2 et Nyseium, Thraciae mons Bacchi sacer, Z 133 κατ' ἡγάθεον Νυκῆιον, itemque Cyllene, in quo monte Mercurius natus dicebatur, hymn. Merc. 231. Saepius Pylo Nestoris urbi hoc epitheton inditur, in Iliade semel A 252, in Odyssea quinquies ἐν Πύλῳ ἡγαθέη δ 599, ἐς Πύλον ἡγαθέην β 308. δ 702. ε 20. ξ 180; accedit etiam hymn. Merc. 216. Ceteris locis Pylus appellatur ἱερὴ φ 108, μήτηρ μήλων ο 226, Νηλήϊος Λ 681. δ 639, longe vero frequentissime ἡμαθόεις B 77. ι 153. 295. Λ 712. α 93. β 214. 326. 359. δ 633. λ 257. 459. ω 152. Nusquam igitur, si excipias φ 108 Πύλου ἱερῆς, deorum cuiusquam sacra esse dicitur: quare veri simile est, hac causa Rhianum motum esse, ut eam ἡγαθέην recte nominari negaret et novum vocabulum fingeret Ἡμάθιος sive ἡμάθιος, quod duplici ratione explicari licet: nam aut a nomine fluvii Ἡμαθος descendit Pylum urbem praeterfluentis, a quo Strabo⁴⁵⁾ etiam ἡμαθόεις adiectivum deduci vult, aut

45) Strabo VIII p. 344: Πύλος . . δν καλεῖ ὁ ποιητὴς ἡμαθόεντα . . εἶτε τοῦ παραρρέοντος ποταμοῦ πρὸς ἄρκτον Ἡμάθου καλουμένου πρότερον,

derivatum est ex nomine ἄμαθος, ut idem significet atque ἡμαθῆς et poeta in his epithetis variaverit, prout ferebat metri condicio. Ceterum consentaneum est Rhianum non solum in hoc versu, unde exorsi sumus, δ 702, sed in omnibus, quos supra significavimus, ἡμαθῆς vel ἡμαθῆν substituisse, id quod La Rochius in adnotatione critica editionis Odysseae recte indicavit.

δ 788. De Penelopa curis et timore vexata narrantur haec: 29

κεῖτ' ἄρ' ἄσιτος, ἄπατος ἐδητύος ἠδὲ ποτήτος.

Schol. κεῖτ' ἄρ' ἄσιτος· Ῥιανὸς κεῖτ' ἄρ' ἄναυδος, καὶ ἔστιν αὕτη χαριετέρα ἢ γραφή. H P. Manifesta est causa, qua ductus Rhianus a tralaticia huius versus scriptura recesserit: tollere enim voluit tautologiam, quae molestior ei visa est, quam quae tolerari posset. Ceteri editores secus existimaverunt, et ad defendendam lectionem vulgarem iam Eustathius protulit explanationem eam, ad quam excogitandam haud ita magno opus erat acumine: τὸ ἄπατος ἐδητύος ἠδὲ ποτήτος διασαφητικόν ἐστι τοῦ ἄσιτος, id quod Nitzschius probavit et Ameisius in suum usum convertit. Quod num re vera idoneum sit, quo tautologia illa ab omni dubitatione vindicetur, equidem diiudicare nolo, sed penes eos iudicium sit, qui Homericæ elocutionis me peritiores sunt; neque vero tantum Didymi auctoritati tribuo, ut in eius commendatione — χαριετέραν enim dicit lectionem Rhianeam — prorsus acquiescendum esse arbitrer; at hoc certe animadverti volo, sine dubio non casu factum aut fortuitum esse, quod vocabulum ἄσιτος repudiatum illud quidem a Rhiano, quamquam apud scriptores posteros saepius legitur, apud Homerum ἄπαξ εἰρημένον est. Accedit vero, quod ἄναυδος huius loci conditioni mirum quantum convenit. Etenim Penelopa audito procos navem adornasse et nocte proficisci velle, ut Telemachum reducem per nocturnas insidias opprimerent et interficerent, anxietate summa cruciata est et sollicita fuit nec timorem potuit abicere, ne filius in procorum manus incideret; remotis ancillis iacuit in lectulo nec

δς νὸν Μάμαος καὶ Ἀρκαδιακὸς καλεῖται, ὡςτ' ἐντεῦθεν ἡμαθῆοντα κεκλήσθαι· εἶτε τούτου μὲν Παμίου καλουμένου ὀμωνύμως τοῖς ἐν τῇ Μεσσηνίᾳ δυσί, τῆς δὲ πόλεως ἄδηλον ἔχουσας τὴν ἐτυμολογίαν τοῦ ἐπιθέτου· καὶ γὰρ τὸ ἀμαθῶν τὸν ποταμὸν ἢ τὴν χώραν εἶναι περὶ δὸς φασιν.

famem aut sitim sensit, donec defessam dulcis somnus invasit. In pulcherrima hac descriptione animi materni gravissimis curis sollicitati unum illud desideras, quod Rhianus addidit: an potuit aptius poeta, potuit significantius illum describere, quam cum Penelopam non modo cibo et potu, sed omni etiam lamentatione abstinuisse narraret?⁴⁶⁾ Scilicet hoc est insitum naturae humanae, ut in summa tristitia obmutescamus, ut acerbissimus dolor ac luctus quasi linguam teneat et in alta mente repositus delitescat. Et sic Penelopa, ut primum a Medonte praecone tristem nuntium accepit, prae dolore diu loqui non poterat: δὴν δέ μιν ἀμφακὴ ἐπέων λάβε (v. 704); deinde vero multo cum gemitu et flebili lamentatione ancillis, quid rei esset, narravit et sacrificio facto precibus auxilium Minervae imploravit. Postremo cum fletu satiata esset et divinae opis confidentia mens paullulum placata et confirmata, in solitudine matris dolorem mutum esse convenit. Neque hoc fugisse Homerum, qui humanos sensus et affectus penitus perspexisset, documenta sunt versus duo, in quibus ἀναυδός usurpatum esse videmus: ε 456, ubi Vlixes e naufragio aegre natando ad Phaeacum insulam pervenisse et viribus exhaustis somno captus esse narratur: ὁ δ' ἄρ' ἄπνευστος καὶ ἀναυδός κεῖτ' ὀλιγηπελέων, κάματος δέ μιν αἰνός ἴκανεν. Multo propius vero ad nostri loci similitudinem accedit κ 378, ubi Vlixes a Circe ad cenandum invitatus nec cibum nec potum gustat, gravi maerore afflictus ob infelicem transmutatorum sociorum sortem; quem Circe adloquitur: τίφθ' οὕτως, Ὀδυσεῦ, κατ' ἄρ' ἔζειαι ἴκος ἀναύδω, θυμὸν ἔδων, βρώμης δ' οὐχ ἄπτεαι οὐδὲ ποτήτος; Quos versus si respexeris, nonne fatendum erit, Rhiani coniecturam cum ad rem accommodatissimam tum ab intima Homericæ artis cognitione profectam esse?

46) Nemo, puto, mihi obiciet, cum Penelopa sola esset, fieri non potuisse, ut loqueretur; nam ut consentaneum est humanae naturae, sic etiam apud Homerum legimus, homines ubi in summo discrimine versentur, deos invocare aut voces lamentabiles effundere vel alia secum ipsis loqui, quamquam nemo qui audiat adsit. Ut ex multis unum afferam exemplum, legas orationem Vlixis cum maris aestu luctantis, quam his versibus poeta exorditur: ε 293 καὶ τότε Ὀδυσσεύς αὐτὸ γούνατα καὶ φίλον ἦτορ, ὀχθήσας δ' ἄρα εἶπε πρὸς δὴν μεγάλητορα θυμόν.

ε 253. Describitur ratis confectio, qua Vlixes Ogygiam in-30
sulam relicturus est, et singulae eius partes accurate deinceps
enumerantur:

ἴκρια δὲ στήσας, ἀραρῶν θαμέσι σταμίνεσσιν,
ποίει· ἀτὰρ μακρῆσιν ἐπηγκενίδεσσι τελεῦτα.

Schol. ἐπηγκενίδεσσι· οὕτως Ἀρίσταρχος. Ῥιανὸς δὲ ἐπιτα-
νίδες· ἤγουν ταῖς μακραῖς καὶ ἐπεκτεταμέναις. Sic codex P,
Buttmannus voluit ἐπεκτανίδες, quod maxime congruere videtur
cum Didymi interpretatione, Lobeckius path. elem. I p. 508 ἐπη-
τανίδες, unde Dindorfius ἐπητανίδεσσι in scholiorum textum rece-
pit. De his quid statuam, dubius haereo, atque ingenue fateor,
mihi non videri ad liquidum perduci posse, quid Rhianus scrip-
serit quibusque causis adductus sit. Veterum grammaticorum
adnotationes copiosas composuit Dindorfius in scholiorum editione,
praeterea vide Nitzschium ad h. l. II p. 38. 39, Doederlinum
gloss. III p. 284 n. 2397, G. Curtium etym. gr. p. 277, Gras-
hofium d. hom. Schiff p. 10.

ε 315. Tempestate saeva coorta Vlixes fluctibus iactatus et 31
obrutus e rate fracta eicitur:

ὡς ἄρα μιν εἰπόντ' ἔλασεν μέγα κύμα κατ' ἄκρης,
δεινὸν ἐπεσσύμενον, περὶ δὲ σχεδίην ἐλέλιξεν.

315 τῆλε δ' ἀπὸ σχεδῆς αὐτὸς πέσε· πηδάλιον δὲ
ἐκ χειρῶν προέηκε· μέσον δέ οἱ ἴστων ἔαξεν
δεινὴ μισγομένων ἀνέμων ἐλθοῦσα θύελλα.

Schol. αὐτὸς πέσε· Ῥιανὸς αὐτὸν βάλε. τὸ κύμα δηλονότι.
δ καὶ ἄμεινον.⁴⁷⁾ ἀντιτρόφως δὲ ἡρμήνευσεν. οὐ γὰρ πρότερον

47) Haec scholii verba in codice Mediolanensi, ut Buttmannus ad-
notavit, a v. 315 ad v. 313 aberraverunt et scholio ibi ascripto adhae-
rent; praeterea post αὐτὸν insertum est δέ et mox verba καὶ ἄμεινον
omissa sunt, ut totius scholii, quod ad v. 313 ὡς ἄρα μιν εἰπόντ' ἔλασεν
μέγα κύμα κατ' ἄκρης appositum est, verba hunc in modum perperam
continuari putanda sint: μέγα κύμα κατ' ἄκρης· ὡς φαμέν κατάκρας
πόλιν ελεῖν. Ῥιανὸς αὐτὸν δὲ βάλε, τὸ κύμα δηλονότι. Cuius rei men-
tionem nullam fecissem, nisi Polakio observ. ad scholia in Hom.
Odys. (Lugd. Bat. 1869) p. 41 lubitum esset inde suspicari, Rhianum
fuisse inter eos, quos Buttmannus arbitratur formulam κατ' ἄκρης ita
divisisse: κατὰ κράς vel κρής. Nam qui fieri potuerit, ut istud suspica-
retur, id confiteor me non posse expiscari, cum praeterea nihil invenia-

ἔπεσεν, εἶτα ἀφῆκε τὸ πηδάλιον. B H P Q. Huius coniecturae duplex cogitari potest causa. Ac primum quidem αὐτός, quod *ipse* significat, male affectit Rhiani iudicium, quia desiderabat quod ei apte opponeretur; at aptissima est et Homeri maxime propria ratio ea, qua inter se opponuntur αὐτός πέτε et μέγον δέ οἱ ἰκτόν ἔαξε θύελλα, ut Nitzschius II p. 49 sententiarum conexu recte perspecto indicavit; nec vero quicquam proficitur Rhiani medella, quoniam αὐτόν apud Homerum non idem est ac μίν, sed plerumque *ipse* valet. Altera causa ex verbis in scholio additis cognoscitur. Posito enim αὐτός πέτε prius Vlixes procul a navi in mare incidere, tum gubernaculum e manibus dimittere dicitur, cum rerum ordo postulet, ut dimisso demum gubernaculo in mare incidere narretur. Qua repugnantia offensus Rhianus ad coniecturam confugit, sed quam in verbis inesse opinabatur difficultatem haudquaquam sustulit, cum etiamsi audieris τῆλε δ' ἀπὸ χηδείης αὐτόν βάλε (τὸ κύμα), Vlixem procul a navi in mare incidendum cogitatione tibi fingas: nam τῆλε voce in principio enuntiati posita efficitur, ut non tam verbi βάλε actionem ipsam, quam actionis finem et eventum animo concipias. Sed ne opus quidem est ulla emendatione; quis enim est quin sponte intellegat, hoc loco id, quod primum et summopere feriat audientis animum et in quo maxime cernatur irruentis undae vehementia, praemitti, cetera, quae simul vel etiam antea evenerint, posteriora narrari ex consuetudine illa loquendi, quam ὕστερον πρότερον sive πρωθύστερον grammatici appellant? Cuius figurae usus non solum apud Homerum latissime patet, sed adeo graecae linguae familiaris est, ut apud prosae quoque orationis scriptores saepissime inveniatur: de qua re ablegare iuvat legentes ad Classeni commentationem elegantissimam observationibus de HomERICA elocutione insertam, qua indè a p. 200 eum usum ex Graecorum sentiendi ratione ingeniose deduxit et persecutus est.

32 Huic loco subiungere placet v 274, ubi Rhianus eandem figuram videtur parum perspexisse: videtur, inquam; nam cum

---

tur, quod ad talem opinionem ansam praebeat. Cur autem illud scholion ad v. 313 demigraverit, in propatulo est: librarius enim aut spatii angustiis coactus erat aut voce κύμα deceptus scholion ad hunc versum pertinere falso opinabatur.

scholion mendo inquinatum sit, vera eius lectio certo explorari nequit. Sunt autem haec tradita:

τούς (Φοίνικας) μ' ἐκέλευα Πύλονδε καταστήσαι καὶ
ἐφέσαι

ἢ εἰς Ἥλιδα δῖαν, ὅθι κρατέουσιν Ἐπειοί.

Ad haec adnotatum est scholion: ἢ Ῥιανοῦ ἀποφάσαι, ἀποπέμψαι. H, ut nec unde descendat hoc inauditum Rhiani inventum nec cuius verbi in locum substituendum sit sciamus. Felici casu factum est, ut interpretamentum ἀποπέμψαι a Didymo adiunctum non intercideret: unde primo obtutu proclive est suspicari ἀποβάσαι pro καταστήσαι reponendum, quod et satisfaciat huic *dimittendi* notioni (cfr. Π 86 et sensu mediali B 629 ὅς ποτε Δουλίχιόνδ' ἀπενάσσατο, ο 254 ὅς ῥ' Ὑπερησίηνδ' ἀπενάσσατο) et a litterarum ductibus verbi ἀποφάσαι unius litterulae discrimine differat. At hoc propter metrum fieri non posse elucet — nisi vero v litteram pronuntiatione geminari volumus — cumque quid offensioni Rhiano fuerit, altero scholio haud obscure indicetur: Πύλονδε καταστήσαι· ἀντέτραπται. ἐπιβιβάσαι γὰρ τῇ νῆϊ καὶ καταστήσαι ἢ εἰς Πύλον ἢ εἰς Ἥλιδα δῖαν, dubium esse non potest, quin verbum ἐφέσαι a Rhiano mutatum sit. Hoc enim verbum significat ἐπιβιβάσαι τῇ νῆϊ sive, ut in cod. V explicatur, ἰδρῶσαι εἰς τὴν ναῦν (vide etiam lectionem 4 p. 36); cum autem rerum ordo postulet, ut Phoenices in navem Vlixem inponant, priusquam Pylum deducant, fugiendae huius discrepantiae causa Rhianus *dimittendi* verbum substituit. Ac Buttmanus verissime iudicavit hoc nihil aliud esse posse nisi ἀφήσαι⁴⁸⁾, quod scite admodum et ingeniose invenit Rhianus, cum ad litterarum quoque speciem simillimum sit verbo ἐφέσαι: vetustis enim elementis Ionicis hoc ΕΦΕΣΑΙ, illud ΑΦΕΣΑΙ exaratum erat. Nihilominus nemo hodie hanc coniecturam, natam illam ab usus pervulgati

48) Adnotavit Buttmanus in schol. editione: 'ἀποφάσαι' non potest quin pro ἐφέσαι Rhianus voluerit ἀφήσαι; quae non mala foret lectio, unde tamen quomodo natum sit istud ἀποφάσαι, equidem non dicam. Sed nonne hoc satis explicatur librarii oscitantis negligentia, qui cum insequens vocabulum ἀποπέμψαι cum ἀπό praepositione compositum esset, iam priori verbo eam addidit? Ceterum miror, quod La Rochius in edit. Od. ad hunc locum ἀφείσαι dubitanter ascripsit, nam hic infinitivus nullo, quod sciam, loco apud Homerum invenitur.

inscientia, necessariam esse affirmabit. Cfr. quae Ameisius ad h. l. et δ 476. θ 90 recte adnotavit.

33 ζ 10. Nausithous Phaeaces in insulam Scheriam deduxisse ibique novam urbem condidisse narratur:

είκεν δὲ Χερῆν ἑκάς ἀνδρῶν ἀλφηγετῶν,
ἀμφὶ δὲ τείχος ἔλασσε πόλει καὶ ἐδείματο οἴκους,
καὶ νηοῦς ποίησε θεῶν καὶ ἐδάσκατ' ἀρούρας.

Schol. θεῶν· Ῥιανὸς θεοῖς. H. Cur dativum Rhianus genetivo anteposuerit, non satis liquet. Cum νηός sive ναός sive Atticorum νεός nisi de deorum delubris non diceretur, fieri poterat, ut putaret genetivum θεῶν, qui nihil novi addit ad νηοῦς et cum hoc coniunctus significat id quod vernacula lingua dicimus 'Göttertempel', languidum esse vel adeo redundare, et pium Nausithoi animum, quo non modo sibi suisque, sed etiam deis consuleret, distinctius esse indicandum. Posteriorum enim Graecorum more, qui cum colonias deducerent, patriorum deorum cultum in novas sedes transferebant, ille ubi cum suis consedit murumque et domus aedificavit, deis qui pristinae patriae tutelam gesserant, Laribus et Penatibus templa exstruxit et consecravit, ut in nova quoque patria domicilium iis constitueretur. Fortasse Rhianus hunc dativum simul ad ἐδάσκατ' ἀρούρας pertinere voluit, ut Nausithous deis non solum templa exaedificasse, verum etiam ἀρούρας i. e. τεμένη, agros sacros dicavisse diceretur; nisi statuere mavis, eum hanc lectionem ex vetusto exemplari recepisse. Ita certe facillime explicatur, cur genetivum mutaverit, qui ceterorum librorum confirmatur auctoritate nec quicquam habet, quod iure reprehendas.

34 ζ 44, ubi Olympus, deorum sedes, uberius depingitur, legimus:

οὔτ' ἀνέμοις τινάσεται οὔτε ποτ' ὄμβρῳ
δεύεται οὔτε χιῶν ἐπιπλνεται, ἀλλὰ μάλ' αἴθρη
πέπταται ἀνέφελος, λευκὴ δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη.

Schol. αἴθρη· Ῥιανὸς αἰθήρ. H P. Cum αἴθρη idoneo sensu non careat neque alius umquam grammaticus dubitationem moverit, primo aspectu credideris, Rhianum haesisse in soni similitudine vocabulorum αἴθρη et αἴγλη in versuum fine positorum et hanc κακοφωνίαν sublatam voluisse; sed si ad notionem et usum eorum attenderis, haud scio an alia eum causa ductum esse tibi persuadeas. Talem enim perquisitionem Rhianum haud omisisse

credibile est, cum etiam alios veteres grammaticos et interpretes, quid discriminis interesset inter ἀήρ et αἰθήρ et οὐρανός, investigare conatos esse sciamus, donec Aristarchus diligenti observatione has quaestiones expediret, cuius doctrinam Lehrsus Arist. p. 164 sq. enucleate explanavit. Huius igitur vestigia secuti exordiamur a voce αἰθήρ, quae locis 24 apud Homerum legitur et a qua αἶθρη derivatum est.⁴⁹⁾ Ac perspicua est explicatio scholiastae Veneti ad B 458: καθ' Ὅμηρον πρῶτος ἀπὸ γῆς ἔστιν ὁ ἀήρ, εἶτα μετὰ τὰ νέφη αἰθήρ, ὃν καὶ δμωνύμως τῷ στερεμνίῳ οὐρανὸν καλεῖ. Cum his conspirant quae Hesychius tradit s. v. αἰθήρ· ὁ ὑπὲρ τὰ νέφη τόπος. Αἰθέρος· ἀέρος ἢ τοῦ ὑπὲρ τὸν ἀέρα ὄντος et Steph. Byz. ὁ ὑπὲρ τὸν ἀέρα πεπυρωμένος τόπος. Quare quae a terra in aethera escendunt, aëra percurrere dicuntur: Ξ 288 Somnus in abietem se confert, ἢ τότ' ἐν Ἴδῃ μακροτάτῃ πεφυῖα δι' ἡέρος αἰθέρ' ἴκανεν, et invicem T 350 Minerva in terram devolans οὐρανοῦ ἐκ κατέπαλτο δι' αἰθέρος, atque ubi Homerus poetica quadam ὑπερβολῇ utitur ad summam indicandam altitudinem, αἰθήρ eodem modo ponit, quo latini poetae sidera ponere solent, ut Ovid. met. VII 61 *vertice sidera tangam*, Verg. Aen. II 222 *clamores horrendos ad sidera tollit*, alia multa: O 686 Ajax μερδνὸν βοόων naves percurrit: φωνὴ δέ οἱ αἰθέρ' ἴκανεν, C 207 ὡς δ' ὅτε καπνὸς ἰὼν ἔξ ἄστεος αἰθέρ' ἴκάνει, ibid. 214 ὡς ἀπ' Ἀχιλλῆος κεφαλῆς céλας αἰθέρ' ἴκανεν, T 379 ὡς ἀπ' Ἀχιλλῆος κάκεος céλας αἰθέρ' ἴκανεν, N 837 ἡχὴ δ' ἀμφοτέρων ἴκετ' αἰθέρα καὶ Διὸς αὐγάς, τ 540 ὁ δ' ἐς αἰθέρα διὰν ἀέρθη, ubi de aquila agitur, quae volatu vel nubes excessit. Sed tamen discrimen intercedit inter αἰθέρα et οὐρανόν: hanc enim superiorem, illam inferiorem partem illius regionis caelestis esse, quae est ultra nubes, haec habes documenta: B 458 ὡς τῶν ἐρχομένων ἀπὸ χαλκοῦ θεσπε-

49) Cfr. Eustathius 1121, 39. 45 ὅτι ἐκ τῆς αἰθέρος γενικῆς γέγονεν, ὡς ἐκ τῆς γαστέρος γάστρη καὶ πατέρος πάτρη. Vocabuli αἰθήρ idem 697, 13 et 982, 34 duplicem profert originationem, cum αἰθήρ ἢ παρὰ τὸ αἰθεῖν, ὃ ἔστι καλεῖν καὶ λάμπειν ἢ παρὰ τὸ αἰεθῆν deducendum esse dicat. Quod hausisse videtur ex Aristotele, qui de caelo I 3 Anaxagoram dicit αἰθήρ ab αἰθεσθαι derivasse et ipse sequitur Platonem Cratyl. 410 B: τὸν . . ἀέρα . . ὅτι αἰεθῆν περὶ τὸν ἀέρα βέων, αἰθεθῆρ δὲ δικαίως ἀν καλοῖτο. Praeterea cfr. G. Curtius etym. gr. p. 225 n. 302.

κύριο αἴγλη παμφανώσα δι' αἰθέρος οὐρανόν ἵκεν et P 425
 κιδήρειος ὄρυμαγδός χάλκεον οὐρανόν ἵκε δι' αἰθέρος ἀτρυ-
 γέτοιο, ubi quae inde a terra in οὐρανόν penetrant, per aethera
 meant; cfr. etiam T 350. Hanc ob causam aether propius abest
 a terra quam οὐρανός et ab hominibus conspici potest, cum nu-
 bes, quae caeli portae appellantur (cfr. E 749. Θ 393 cum schol.)
 disiectae sunt: Π 300 et Θ 558 ἐκ τ' ἔφανεν πάσαι σκοπιαὶ καὶ
 πρόνεος ἄκροι καὶ νάπαι, οὐρανόθεν δ' ἄρ' ὑπερράγη ἄσπετος
 αἰθήρ, et P 371 οἱ δ' ἄλλοι Τρώες καὶ ἔκνημιδες Ἀχαιοὶ εὐ-
 κηλοὶ πολέμιζον ὑπ' αἰθέρι, πέπτατο δ' αὐγὴ ἡελίου ὄξεια,
 νέφος δ' οὐ φαίνεται πάσης γαίης οὐδ' ὄρεων. Simul ex his
 versibus manifestum est, αἰθέρα cogitari non posse nisi puram, sere-
 nam, aeterna luce splendentem, nec nubibus nec imbre nec ven-
 tis turbatam, ut Eustath. p. 729, 34 ὁ ὑψηλότατος καὶ φωτὶ
 λαμπρόμενος ἀήρ et 1110, 23, ubi αἰθέρα usurpari indicat ἐπὶ
 αἰθρίας καὶ καθαροῦ καὶ ἀνεφέλου ἀέρος παρ' Ὀμήρω, ἀήρ δὲ
 ἡ ἀορασία καὶ κόττωσις, quibuscum conferre iuvat locutiones sat
 frequentes ἐκάλυψε δ' ἄρ' ἡέρι πολλῇ (Γ 381) et κατὰ δ' ἡέρα
 πουλὸν ἔχευεν (Θ 50) et usum adiectivorum notissimorum ἡεροείς,
 quod est Tartari epitheton Θ 13, ἡεροειδής, quod de obscuro
 maris colore Ψ 744, de antro tenebricoso μ 80 usurpatur, ἡερο-
 φοίτις, qua appellatione Erinys I 571 et T 87 describitur: cfr.
 Doederlinus glossarii I p. 5 sq. n. 6 et 7.⁵⁰) Hinc etiam lux
 affertur versui Θ 556 ὡς δ' ὄτ' ἐν οὐρανῷ ἄστρα φαεινὴν ἀμφὶ
 κελήνην φαίνεται ἀριπρεπέα, ὅτε τ' ἔπλετο νήνεμος αἰθήρ,
 πάντα δὲ τ' εἶδεται ἄστρα· γέγηθε δὲ τε φρένα ποιμήν cet., ubi
 per pleonasmum vocis αἰθήρ epitheton νήνεμος tribuitur, ut inde
 non liceat concludere, αἰθέρα etiam ἡνεμόεσσαν dici posse. Cui
 rei non refragatur ο 293 τοῖσιν δ' ἵκμενον οὐρον ἴει γλαυκῶπις
 Ἀθήνη, λάβρον ἐπαγίζοντα δι' αἰθέρος, nam — ut rectissime
 observavit Lehrsus l. l. p. 170 — 'hoc de industria positum est, ut
 intellegamus acriter, sed iucunde flantem ventum fuisse caelo
 sereno navem celeriter impellentem.' Sed quattuor restant versus
 qui aegre dirigantur ad hanc interpretandi normam ac regulam,
 cum aether et aër inter se confundi videantur: nam O 20, ubi

50) Cfr. etiam schol. ad Soph. El. 87 «ἰσόμοιρον δὲ γῆς ἀέρα» τὸν
 κόκτον φησίν, ἵνα τὸ «φάος ἀγνόν» ἀντιδιατέλληται.

Iupiter irabundus Iunonem de poena admonet, qua eam pedibus manibusque vincitam de caelo suspensam fecerit: $\kappa\upsilon\ \delta'$ ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν ἐκρέμω, aut aether nubilus esse dicitur aut ad similitudinem Martis, qui ἐπτά ἐπέσχε πέλεθρα περών (Φ 407), Iunonis statura tam ingens fingenda est, ut ex aethere usque ad nubes pertineat; eadem fere verba legimus O 192 Ζεὺς ἔλαχ' οὐρανὸν εὐρὺν ἐν αἰθέρι καὶ νεφέλῃσιν, quod fortasse eo explicatur, quod cum nubes caeli portae sint eiusque aspectum occultent, hominibus sursum spectantibus caelum quasi in nubibus esse vel potius nubibus circumclusum esse videri potest; at quid facies his duobus versibus Λ 54 ἐν δὲ κυδοιμὸν ὤρσε κακὸν Κρονίδης, κατὰ δ' ὑψόθεν ἦκεν ἑέρσας αἵματι μυδαλέας ἔξ αἰθέρος et Π 365 ὡς δ' ὄτ' ἀπ' Οὐλύμπου νέφος ἔρχεται οὐρανὸν εἶω αἰθέρος ἐκ δίης, ὅτε τε Ζεὺς λαίλαπα τείνη? Quos quidem versus iam Aristarchus expeditum iri desperavit et Lehrsius umquam id fieri posse negavit.⁵¹⁾ — Iam vero cum Olympi cacumina, in quibus dei sempiternam sedem collocaverunt, nubes excedere cogitentur, deos necesse est versari in αἰθέρι: itaque Iupiter ἐν αἰθέρι ναίων in precibus sollemnibus nuncupatur B 412. Δ 166. ο 522, et quotiescunque dei de caelo in terram descendunt, ex aethere proficisci vel aethera permeare dicuntur: O 610 αὐτὸς γάρ οἱ (scil. Ἐκτορι) ἀπ' αἰθέρος ἦεν ἀμύντωρ Ζεὺς, Ξ 258 Somnus de Iove irato dicit: καὶ κέ μ' αἴτιον ἀπ' αἰθέρος ἔμβαλε πόντῳ, ε 50 (Ἑρμῆς) Πιερίην δ' ἐπιβάς ἔξ αἰθέρος ἔμπεσε πόντῳ. Atque haec quidem hactenus. Quid vero est αἴθηρη, qua voce praeter hunc de quo agitur versum bis tantum Homerus usus est? Hesychius explicat αἰθρία, αὐγὴ εὐδία, ἀήρ καθαρός (quamquam hoc quidem minus recte, cum sit potius αἰθήρ); eodem modo Eustathius p. 1121, 39. 45 λάμψις, εὐδία, αἰθρία; accuratissime vero et aptissime Lehrsius l. l. p. 170: 'quae hinc (aethere) efficitur claritas, ea est αἴθηρη', gravissimo usus

51) Certe Duentzerus quidem non existimabitur hanc quaestionem solvisse iis, quae adnotavit in edit. Iliadis ad h. l.: 'der Dichter unterscheidet die höhere Himmelsluft (αἰθήρ), in welche der Olymp ragt, von der niedern Luftschicht, in welcher die Wolken ihr Wesen treiben (οὐρανός). Die Himmelsluft führt das auch der Erde und dem Meere zukommende Beiwort δία, herrlich, wie τ 540. Zeus sendet diese Wolke eben, um einen Sturm am Himmel zu verbreiten.' Quae distinguendi ratio quibus argumentis nitatur, nescio.

testimonio P 646, ubi Ajax Iovem implorans precatur: Ζεῦ πάτερ, ἀλλὰ σὺ ῥύσαι ὑπ' ἡέρος υἱας Ἀχαιῶν, ποίησον δ' αἴθρην, δὸς ὀφθαλμοῖσιν ἰδέσθαι· ἐν δὲ φάει καὶ ὄλεσσαν cet. Nam cum hoc loco αἴθρη synonymum sit vocis φάος, contrarium caliginis vel tenebrarum, quibus Achivorum oculi occaecantur, non dubium est quin splendorem indicet eum qui αἰθέρος proprius est vel ab aethere proficiscitur, et idem valeat ac si Ajax Iovem roget: fac ut ὑπ' αἰθέρι pugnemus (P 371). Sed alterum versum Lehrsius non tractavit, qui difficilior est ad interpretandum: de Planetis enim legimus μ 75 οἱ δὲ δῶα κόπελοι· ὁ μὲν οὐρανὸν εὐρὺν ἰκάνει ὄξειη κορυφῇ, νεφέλη δὲ μιν ἀμφιβέβηκεν κυανή· τὸ μὲν οὐ ποτ' ἔρωει, οὐδέ ποτ' αἴθρην κείνου ἔχει κορυφῇ οὔτ' ἐν θέρει οὔτ' ἐν ὀπώρῃ. Hic cum rupis cacumen in ipsum οὐρανὸν penetrare dicatur, fieri non potest quin aethere eiusque splendore h. e. αἴθρην circumfundatur: ergo nisi repugnantiam intolerabilem in his versibus inesse volumus, statuendum est aut cacumen splendere quidem serenitate aethera, sed prae nubibus perpetuis, quibus media rupes (μιν) obvoluta teneatur, ab hominibus nunquam posse conspici, aut verba οὐρανὸν εὐρὺν ἰκάνει κορυφῇ sic intellegenda esse, ut cacumen non ultra nubes ipsum οὐρανὸν tangere, sed usque ad confinium illud nubium et aetheris pertinere ideoque ipsum nubibus coopertum et ab hominum aspectu occultatum esse cogitemus.

Ex his igitur omnibus haec videntur recte concludi: primum αἰθέρα esse aëra altissimum, serenum, splendentem, αἴθρην huius aetheris serenitatem et splendorem; deinde αἴθρην ut accidens a substantia, sic ab aethere separari non posse, sed necessario cum eo coniunctam esse; denique αἰθέρα longo interyallo h. e. nubibus et aëre interiectis a terra disclusam esse nec ullo modo eam contingere, αἴθρην ab aethere longe emanare et nubibus dissipatis et quasi caeli portis apertis usque ad terram pertinere et res terrestres serena luce collustrare. Quas ob causas fatendum est, lectionem αἰθήρ nostro loco non male a Rhiano substitutam esse, quoniam ubi αἰθήρ est, necessario etiam splendor eius h. e. αἴθρην esse debet, et quod deorum domicilium nec tempestate turbari nec imbre aut nive rigari dicitur et αἰθήρ appellatur ἀνέφελος, id eximie congruit cum iis, quae supra exposita sunt; nec vero ipsi Lehrsius Rhiani lectio non probatur, qui

eam ferri posse concessit, si μάλα *sane* explicares (p. 170 adn.). Simul autem apparet, cur Rhianus non acquieverit in vulgata scriptura αἴθρη. Putabat enim magis accommodatum esse ad deorum maiestatem, si non modo aetheriam claritatem, quae interdum etiam ad terram hominesque pertineret, sed aetherem ipsum, fontem et originem illius claritatis et lucis, in Olympo esse diceretur; et hoc vocabulum αἴθρη eo magis arbitrabatur ab hoc loco abesse posse, cum haec splendoris notio etiam gravius indicaretur verbis λευκή δ' ἐπιδέδρομεν αἴγλη. De his autem quidquid iudicaveris, infitiri certe non poteris, etiam hoc loco conspiciam esse Rhiani accuratam Homericæ dictionis observationem et scientiam.

ζ 57. Admonita a Minerva, ut ad fluvium vehatur et vestes³⁵ lavandas curet, Nausicaa patrem, ut sibi currum apparari iubeat, rogat verbis his:

πάππα φίλ', οὐκ ἄν δὴ μοι ἐφοπλίσειας ἀπήνην
 ὑψηλὴν εὐκυκλον, ἵνα κλυτὰ εἶματ' ἄγωμαι
 ἐς ποταμὸν πλυνέουσα, τὰ μοι βερυπωμένα κεῖται;

Schol. ἐφοπλίσειας· Ῥιανὸς ἐφοπλίσειαν, οἱ δὲ μῶες δηλονότι. H P. Iure Nitzschius II p. 97 hac coniectura facillime nos carere posse dixit: nam ut ipse Alcinous nullo adiuvante servo currum instruat mulosque submittat, hoc postulare Nausicaam nemo ex lectione vulgata colliget, atque haec breviloquentia, qua quis facere dicitur, quae fieri iubet, tam trita est, ut exempla conquirere opera perdita sit. Quare recte facit Eustathius p. 1551, 29, quod praestare dicit ἐφοπλίσειας, quamquam arcessita est eius explicatio et mirum in modum artificiosa: τὸ δὲ «ἐφοπλίσειας» γράφεται καὶ «ἐφοπλίσειαν.» δὴ μῶες γὰρ μετ' ὀλίγα κελευσθέντες, ὡς καὶ προεγράφη, ὀπλέουσι τὴν ἄμαξαν. ἔστι δὲ ἀκτεϊότερον κατὰ ἀφέλειαν νεωτερικὴν τὸ «ἐφοπλίσειας.» ὅθεν ὁ γέρων πατὴρ διορθούμενος τὸ ἀφελὲς ἐρεῖ ὅτι δὴ μῶες ἐφοπλίσειαν ἀπήνην, οὐ μὴν ἐγὼ δηλαδὴ. Quis enim putabit tale corrigendi studium subesse responso Alcinoi? Praeterea videtur in ultimis verbis Eustathii emendandum esse ἐφοπλίσειαι ἀπήνην, cum sine dubio afferat patris verba ex versu 69.

ζ 132. Vlixes, qui quamquam nudus est, in puellarum conspec-³⁶ tum venire non dubitat, cum leone comparatur, qui fame vexatus boum oviumve greges invadere audet:

130 βῆ δ' ἴμεν, ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, ἀλκι πεποιθώς,
 ὄστ' εἰς' ὕμενος καὶ ἀήμενος· ἐν δέ οἱ ὄσσε
 δαίεται· αὐτὰρ ὁ βουσί μετέρχεται ἦ δόεσσιν
 ἦε μετ' ἀγροτέρας ἐλάφους· κέλεται δέ ἐ γαστήρ cet.

Schol. Ῥιανὸς αὐτὰρ βουσί. P. Noluit Rhianus subiectum iterari; ac profecto omissis illo ὁ nemo subiectum desiderabit, cum leonem intellegi per se perspicuum sit et apud Homerum subiectum, etiam ubi non significetur singulari vocabulo, saepissime variari constat. Verum tamen quid Rhianum moverit, non satis liquet, praesertim cum versum mutatione eius depravari facile dicas; certe versus ceteris pedibus dactylicus inlato spondeo minus numerose cadere videtur. Sed aurium iudicio veteres non nunquam alio quam nos. usi sunt, nam habes exemplum simillimum ἰ 434 κείμην· αὐτὰρ χερσὶν ἄωτου θεσπεσίῳ, quem versum etiam minus volubilitatis habere patet.⁵²⁾

37 Θ 299. Mars et Venus sollertia Vulcani tam artis vinculis circumclusi sunt, ut effugium non habeant et deorum omnium conspectui et irrisui exponantur:

καὶ τότε δὴ γίγνωσκον, ὄτ' οὐκέτι φυκτὰ πέλοντο.

Schol. πέλοντο· Ῥιανὸς πέλοι γράφει. H. Pro hac scriptura, quae, cum metro plane repugnet, manifesta labe turpata est, Porson coniectando πέλοιτο reposuit, quod si re vera a Rhiano profectum est, is aut verbi numerum pluralem cum neutro genere coniunctum aut indicativum ferri posse negavit. At vehementer mirandum esset, si Rhianum, poetam illum epicum et Homericum dicendi generis peritissimum, fugisset, Homerum nondum teneri lege ea, qua subiectum neutri generis in plurali positum verbi singularem numerum asciscere solet, et metro coactum saepissime pluralem usurpare, de qua re cfr. larga exemplorum copia a Kruegero gr. gr. II § 63, 2, 1 collecta, qua πέλεσθαι verbum

52) Cfr. Maur. Schmidtius 'Arist.-Homer. Excursus' in Fleckeiseni annal. 1855 p. 221: 'Vergleicht man Υ 57 (Γ 18) mit ἰ 434 κείμην· αὐτὰρ χερσὶν ἄωτου, Ζ 132 nach Rhians Lesart δαίεται· αὐτὰρ βουσί, Φ 299 und findet daselbst sogar die Interpunction nach dem ersten Fusse wieder, so wird man wohl nicht zweifelhaft sein, dass an einer guten Anzahl von Stellen, deren Rhythmus uns nicht behagen will, unser Tadel, wenn er den Kritiker trifft, ihn wenigstens nicht als Metriker trifft, sondern vielleicht als zu consequenten Grammatiker.'

plerumque in plurali numero poni docemur. Neque solum hunc versum, sed ceteros quoque locos, qui eandem verborum coniunctionem praebent, Rhianum simili ratione commutavisse necesse esset, veluti Π 128 καὶ οὐκέτι φυκτὰ πέλωνται, Ξ 489 νῦν δ' οὐκέτι φυκτὰ πέλωνται, υ 223 ἐπεὶ οὐκέτ' ἀνεκτὰ πέλωνται et alios, quos videre licet apud Kruegerum gr. gr. II § 44, 3, 8—10 coll. I § 43, 4, 13. Sed fortasse Rhianus opinabatur Homerum singularem numerum non admisisse, nisi ubi metro cedendum esset, hoc autem loco optativo posito metricam hanc necessitatem commode posse evitari. At idem caderet in Π 128, ubi per metrum licet πέληται scribere; deinde vero indicativum huius loci conditioni multo aptiorem esse quam optativum, quo ea verba ex Martis Venerisque sententia dicta esse significantur, quis non videt? Quae cum ita sint, persuadere mihi non possum, illis Rhianum inPELLI potuisse causis, ac statuere malo, veram eius scripturam ignorantibus praecisam nobis esse de hoc versu iudicandi facultatem.

ι 491. Vlixes ut primum crudelitatem Cyclopi effugit, tem-38 perare sibi non potest, quin eum conviciis adloquatur; ille ira commotus immane saxum in mare deicit, ut navis ad litus usque repellatur; vehementissimo remigio cavendum est, ne iterum in potestatem monstri horrendi deveniant. Sed ubi duplo intervallo ab eo distat, Vlixes denuo hostem compellat:

ἀλλ' ὅτε δὴ δις τόσσον ἄλα πρήσσοντες ἀπήμεν,
καὶ τότε ἔγω Κύκλωπα προσηύδων.

Schol. πρήσσοντες· Πραγὸς πλήσσοντες. M H. Vna litterula scite mutata Rhianus lectionem procreavit haud contemnendam et quam quominus in textum reciperent, novissimi editores gravissima Buttmani et Doederlini auctoritate prohibiti esse videntur. Buttmannus enim, quem etiam Nitzschius ad h. l. et ad β 429 secutus est, lexilogi vol. II p. 197 quamquam Rhianum speciosam emendationem proposuisse confitetur, tamen cum primitiva et vetustissima vi verbi πρήσσειν parum perspecta mutavisset quae mutanda non essent, eam supervacaneam esse contendit. Atque hanc quidem primitivam et genuinam verbi πρήσσειν potestatem, epicorum tantum poetarum in monumentis inventam, eam esse dixit, ut πρήσσειν plane idem esset ac περαινείν h. e. *conficere* sive *perficere*. Munivit hanc significationem exemplis his: Α 552 ὁ δὲ

(sc. λέων) κρείων ἐρατίζων ἰθύει, ἀλλ' οὐ τι πρήσσει et C 357 ἔπρηξας καὶ ἔπειτα, βοώπις πότνια Ἥρη, quibus insuper addere poterat A 562 πρήξαι δ' ἔμπης οὐ τι δυνήσεται, Ω 550 οὐ γάρ τι πρήξεις, [β 191 πρήξαι δ' ἔμπης οὐ τι δυνήσεται], γ 60 δὸς δ' ἔτι Τηλέμαχον καὶ ἐμὲ πρήξαντα νέεσθαι i. e. re confecta redire, π 88 πρήξαι δ' ἀργαλέον τι μετὰ πλεόνεσσιν ἔοντα ἄνδρα καὶ ἴφθιμον, τ 324 οὐδέ τι ἔργον ἐνθάδ' ἔτι πρήξει, Ξ 197 οὐτι διαπρήξαιμι λέγων ἐμὰ κήδεα θυμοῦ i. e. 'non ad finem perducam malorum meorum narrationem.' De hac igitur significatione haudquaquam potest dubitari. Porro concedendum est, verbo πρήσσειν in hanc sententiam accepto commode explicari non modo eos quos Buttmannus attulit versus Ξ 282 ῥίμφα πρήσσετε κέλευθον et β 213 οἱ κέ μοι ἔνθα καὶ ἔνθα διαπρήσσωσι κέλευθον, verum etiam β 429 ἢ δ' (scil. νηῦς) ἔθειεν κατὰ κύμα διαπρήσσωσα κέλευθον, hymn. Merc. 200 εἶ που δῖωπας ἀνέρα ταῖσδ' ἐπὶ βουκί διαπρήσσοντα κέλευθον, Ψ 501 ὑψός' ἀειρέσθην ῥίμφα πρήσσετε κέλευθον, ν 83 ὑψός' ἀειρόμενοι ῥίμφα πρήσσωσι κέλευθον, hymn. Apoll. 421 ἢ δὲ (scil. νηῦς) πρήσσωσα κέλευθον, hymn. Ven. 67 θοῶς πρήσσωσα κέλευθον, hymn. Merc. 203 πολλοὶ γὰρ ὁδὸν πρήσσωσιν ὁδίται, Ω 264 et ο 219 ἵνα πρήσσωμεν ὁδοῖο, γ 476 ἵνα πρήσσωσιν ὁδοῖο, ο 47 ὄφρα πρήσσωμεν ὁδοῖο, quem genetivum propter hanc ipsam verbi vim ac potestatem pro partitivo habendum esse statuo cum Doederlino gloss. II p. 133 et Naegelsbachio adnot. ad Iliadem Γ 15 (p. 340), ubi Autenriethius simul indicavit eos homines doctos, qui aliter sentiunt. Haec autem quid valent ad locutionem ἄλα πρήσσειν? Illi enim versus diversi sunt et probe seiungendi ab eo, de quo nunc agimus. Illis quidem in versibus a verbo πρήσσειν pendent nomina κέλευθος et ὁδός, quae non tantum iter, sed etiam actionem sive eundi sive navigandi indicant, nec dissimilis est v. I 326 ἤματα δ' αἵματόεντα διέπρησσαν πολεμίζων: tale enim iter, talis actio, tale temporis spatium perfici sive ad finem perducere potest, at ἄλα πρήσσειν i. e. *mare perficere* quis est qui intellegat? Nonne hoc aequè absurdum est atque ipse Buttmannus absurdum esse dixit, si quis vellet interpretari: 'atque iam bis tantum, *mare facientes*, aberamus'? Vna succurrit interpretatio, qua si quis verbi causa Pontum Euxinum 'perfecisse' dicatur, eum hoc fretum reliquisse et in Propontidem vel etiam mare Aegaeum

intrare cogitemus, sed haec ratio ab hoc loco plane abhorret. Et hoc quoque ferri possit, si dicas δις τόσσον ἀλὸς πρήσσοντες ἀπῆμεν, ut sit duplum spatium maris sive iter duplae longitudinis; sed *ipsum mare perficere* recte dici haud concesserim. Nam ut afferam, quae praeterea afferri possunt, Β 785 et Γ 14 μάλα δ' ὤκα διέπρησσαν πεδίοιο, Ψ 364 οἱ δ' ὤκα διέπρησσαν πεδίοιο, ex his praesidii nihil quaeri potest, primum quod non accusativus localis quem vocant positus est (cfr. Kruegerus gr. gr. II § 46, 1, 2), deinde quod illa notio se movendi vel percurrendi, quam desideramus, non verbo simplici, sed praepositione διὰ exprimitur; omnia autem verba a Kruegero l. l. collecta motum significant praeter λιλαίεσθαι α 315 et ἔλδεσθαι Ψ 122, quae aliam habent genetivi rationem, et πρήσσειν ὁδοῖο, quem genitivum supra explicavimus. Quapropter hac Buttmani interpretatione nihil profici cum luculenter appareret, contrariam fere viam ac rationem iniit Doederlinus gloss. II p. 133 n. 621 perficiendi notionem non primitivam, sed derivatam potius significationem verbi πρήσσειν esse ratus; intensivam enim verbi περῶω formam dicit περάσσειν sive πρήσσειν esse ac proprie valere id quod 'durchbohren, durchschneiden', ut ἄλα πρήσσοντες idem sit ac κύματα πείροντες et θάλασσαν περῶντες. Quod Ameisius consensu suo probavit. Esto; at vereor equidem, ne vir doctissimus transitum sibi obstruxerit ad significationes quas vocamus derivatas. Qui fit, ut verbum istud, quod de aequore secundo proprie dicatur, perficiendi notionem assumat? Intellegimus sane quid sit διαπρήσσειν πεδίοιο, cum quod proprie ad mare pertineat, translate etiam de terra dici possit, sed πρήσσειν κέλευθον vel ὁδοῖο quo modo indicare possit *iter perficere*, difficile est intellectu, difficilius etiam πρήσσειν ἔργον τι, cui cum secandi notionem nullum est consortium. Sic igitur res se habet: Buttmani ratio ceteris verbis explicandis idonea est, huic uni ι 491 ἄλα πρήσσοντες adhiberi non potest; Doederlinus hunc unum versum satis facile et commode expedit, ceteros fere omnes et universum verbi πράσσειν usum, qui postea invaluit, vel artificiis interpretandi usus aegre explicare potest. Ac videtur hanc primitivam significationem nullo alio consilio excogitavisse nisi ut uni versui eam adhiberet; certe nisi is exstaret, vix eam ficturus fuisse putandus est. Cautius de hac re agit G. Curtius etym. gr. p. 246 n. 358, qui περῶω

(*vendo*) πιπράσκω πρίαμαι πράσις componit cum πρήσσω πρήξει πρηκτήρ et in fine addit: 'mit no. 356 (περάω *dringe durch*) ist περάω ursprünglich identisch, erst allmählich vertheilte sich wohl Wandel und Handel auf verschiedene Formen gleiches Ursprungs.' Sed cum apud Homerum nullum supersit huius communis originis vestigium, eo tempore, quo carmina HomERICA condita sunt, non solum illa significationum separatio perfecta esse, sed etiam pristinae huius communionis memoria iam diu evanuisse videtur, nam cum apud Homerum verbum πρήσσειν saepissime inveniatur et permultae locutiones ad navigationem pertineant, non credibile est, hoc uno in versu quasi residuum quoddam vetustissimae illius communis significationis servatum esse. His omnibus perpensis non mirabimur, quod Rhianus sprete vulgari lectione posuit πλῆκοντες, quod etiam magis arridebit, si consideraveris, quam apte arduus remigandi labor designetur, quo opus erat, nisi Vlixes in summum discrimen iterum incidere vellet. Proxime enim antecedunt versus, quibus ille se socios hortatum esse narrat, ut naviter strenueque remis incumberent, eosque incumbentes remigavisse: οἱ δὲ προπεσόντες ἔρεσσον. Sic Rhianea emendatio rei describendae etiam plus coloris et lucis affert.

- 39 Similem in re simili fecit emendationem κ 130, ubi Vlixes a Laestrygonibus paene oppressus socios diligenter remos ducere iubet, quo citius miseram mortem subterfugiant. Socii ei obtemperant:

οἱ δ' ἅμα πάντες ἀνέριψαν δείσαντες δλεθρον.

Haec erat lectio vulgaris, quae etiam codices omnes occupavit praeter DL, qui ἄρα habent, et Didymus in suo exemplari idem legit, ut elucet ex eius scholio: οἱ δ' ἅμα· τοῦτο μὲν ἐμφαντικόν. ἔνιοι δὲ γράφουσιν οἱ δ' ἄρα πάντες. Καλλίστρατος δὲ καὶ Ῥιανὸς διὰ τοῦ λ οἱ δ' ἄλλὰ πάντες. H. Illud ἅμα, quod contra Rhianum Didymus tueri conatus est, cum emphaticum esse diceret, vix aliud quicquam indicare potest quam remiges eodem tempore eodemque ordine remis insurgere et navem impellere, sed hoc quidem cum per se intellegatur, tum Homerus sicubi verbis exprimit, plerumque hac utitur locutione ἐξῆς δ' ἐζόμενοι, ut δ 580. ι 104. Neque vero attinet id hoc loco verbis efferi, sed Homerus satis habet voce πάντες designasse, cunctos socios et duci dicto audientes et mortis effugiendae studio incensos officio

suo non defuisse. Itaque ἅμα sententiarum conexu non tam necessario postulatur, ut abesse posse negemus, si propter alias causas in hac voce mutari aliquid necesse sit. Hoc autem fieri oportet, cum verbo ἀναρριπτεῖν sine obiecto absolute posito merito offendamur. Nam Eustathius cum p. 1651, 17 dicit: ὄρα τὸ ἀνέρριψαν ἔλλιπῶς λεχθέν· ἀλλαχοῦ δὲ (ν 78) ἐντελῶς ἐγράφη «ἀνερρίπτουν ἅλα πηδῶ», offensionem significat, non tollit, neque Nitzschius neque Duentzerus, qui ex omnibus editoribus nunc solus ἅμα retinuit, cuiquam persuadebunt hanc ellipsin tolerabilem esse, quia mare non posse non intellegi manifestum sit. Huic enim argumento aliquid tribui posset, si eiusdem verbi sic usurpati crebra nobis exempla suppeditarent, velut verbi causa ἐλαύνειν frequentissimum est non adiecto ἵππον (cfr. Kruegerus gr. gr. I § 52, 2, 1): nunc cum tria apud Homerum exempla sint, duobus autem in versibus η 328 et ν 78 plene dictum sit ἀναρριπτεῖν ἅλα πηδῶ, non recte videtur insolens haec et dura ellipsis uno loco agnosci posse. Scilicet eadem ratione dicere licet etiam τύπτειν, quod semper obiectum asciscit (ἅλα τύπτειν ἐρετμοῖς), absolute usurpari posse, ubi mare cogitari ex sententiarum nexu et consilio eluceat, ac tali modo vix haberemus, quos fines ac terminos ellipsis usui constitueremus. Quare multo satius duco, cum omnibus fere editoribus recentissimis et cum Kaysero, qui Philol. XVIII p. 665 de hoc versu docte disputavit, Rhiani emendationem probare, quam ἅμα frustra defendere, quod non mirum est iam antiquissimis temporibus ex ἅλα natum esse, cum A duobus A circumdatum facile oculum decipere et cum M confundi potnerit.

κ 188. In insulam Circes cum advenissent, Vlixes sociorum 40 contione advocata quid optimum factu esset declaravit:

185 ἦμος δ' ἥλιος κατέδου καὶ ἐπὶ κνέφας ἦλθεν,
 δὴ τότε κοιμήθημεν ἐπὶ ῥηγμῖνι θαλάσσης.
 ἦμος δ' ἠριγένεια φάνη ῥοδοδάκτυλος Ἥως,
 καὶ τότε ἔγνων ἀγορὴν θέμενος μετὰ πάντων ξείπων.

Schol. Ῥιανός δὴ τότε ἔγνων ἀγορὴν θέμενος μετὰ μῦθον ξείπων. H. Cum 1 168 sqq. iidem versus eodem ordine legantur, Rhianus sine dubio huic quoque versui eandem mutationem adhibuisse putandus est, nam hi loci non ita inter se differunt, ut quod hic apte positum esse videatur, illic male et perperam dictum

iudicaveris. Ac primum quidem quod in principio versus δὴ pro καί substituit, id factum est non tam ut apodosis magis insigniretur, quam ut duo enuntiata eiusdem structurae ac formae etiam verborum specie accuratissime sibi responderent, nam cum in priore enuntiato ἦμος particulam in protasi positam δὴ τότε exciperent, easdem voluit particulas in altero poni. Obscurius vero est et minus facile ad indagandum, cur dativo πᾶσιν reiecto μῦθον scripserit. Nam hoc quidem Rhianus cogitare non potuit, Vlixem iniuria dici cunctos socios adloqui, quoniam 1 168 sqq. septuaginta duo periissent proelio cum Ciconibus commisso, κ 188 autem e Laestrygonum portu una ipsius navis incolumis evasisset, ceteris navibus fractis sociisque omnibus interfectis; quam imbecilli enim esset iudicii ignorare eos intellegi socios, quos tum cummaxime haberet, non quos unquam habuisset. Neque vero illud, puto, in causa fuit, quod cum verba ἀγορὴν θέμενος satis perspicue exprimerent cunctos contioni interesse, πᾶσιν per pleonasmum additum esse arbitratus est: haec enim epicae orationis ubertas, si qua est, cui offensionis esse potest? Verum enimvero usum verborum μετέειπον μετάφημι μεταφωνέω μεταυδάω perlustranti in verborum structura mihi videtur Rhianus haesisse. Nam ubicunque contionari quis dicitur, haec verba composita Homerus ponit aut absolute, ut H 94. η 155, aut cum dativo personae coniuncta, ut A 73. β 95 ἄφαρ δ' ἡμῖν μετέειπεν, τ 140 ἄφαρ δ' αὐτοῖς μετέειπον, aut tmesi admissa accusativum rei interponit, ut I 623 τοῖσι . . Τελαμωνιάδης μετὰ μῦθον ξείπεν, κ 561 τοῖσιν ἐγὼ μετὰ μῦθον ξείπον. In nostro autem versu, ut vulgo legitur, cum tmesin apte statuere non liceat (cfr. Kruegerus gr. gr. II § 68, 50, 5), simplex ξείπον usurpatum est et πᾶσιν pendet a μετὰ praepositione, cuius constructionis apud Homerum exemplum novi nullum praeter π 336 κῆρυξ μὲν ῥα μέσῃσι μετὰ δμωήσιν ξείπεν et θ 433 Ἀρήτη δὲ μετὰ δμωήσιν ξείπεν. Similiter cum ingens sit versuum numerus, in quibus τὸν δὲ . . προέφη vel similia leguntur, non solet dici πρὸς τὸν . . ἔφη. Hanc igitur ob causam Rhianus a vulgata scriptura recessit et μῦθον posuit, quod haustum est ex versibus supra allatis I 623 et κ 561 et ad similitudinem accedit locutionis καί μιν πρὸς μῦθον ξείπεν δ 803. ζ 21. ρ 74. c 169. ψ 4. Personae autem dativus non desiderabitur, quippe cuius locum obtineant

verba ἀγορῆν θέμενος. Cui Rhiani sententiae postea alii grammatici astipulati sunt, nam, ut Dindorfius ascripsit, in cod. V in ed. Schrevelii servata est adnotatio haec: μετὰ πάντων ἔνιοι μύθων, et eandem scripturam exhibent codd. FKRS; quamquam ex his etiam colligi potest Rhianum suam lectionem sumpsisse ex veteribus exemplaribus.

Ξ 317. Vlixes in narratione, qua ne ab Eumaeo agnoscatur, ⁴¹ se advenam peregrinum esse simulat, varias fortunae vicissitudines expertum, dicit se in terram Thesprotorum pervenisse:

ἔνθα με Θεσπρωτῶν βασιλεὺς ἐκομίσατο Φεῖδω
ἥρωα ἀπριάτην.

Schol. ἀπριάτην· ἐπίρρημα, ὡς ἄντην, μάτην, ἀντὶ τοῦ ἀπριάτως, ὃ ἔστι προῖκα. B P Q. οὐδὲ χρήματα, ὃ ἔστιν ὡς ἐλεύθερον. B H Q. Ῥιανὸς γράφει ἀπριάδην. H. Idem vocabulum, de quo veteres grammatici saepe multumque disceptantes in diversas sententias abierunt, praeter hunc uno in versu apud Homerum invenitur A 99, ubi Calchas praedicit Apollinem non prius Achivos pestilentia liberaturum esse, πρὶν γ' ἀπὸ πατρὶ φίλῳ δόμεναι ἑλικώπιδα κούρην ἀπριάτην, ἀνάποινον. Hic cum de Chryseide agatur, non est cur Apollonii⁵³) cedamus auctoritati, quem adverbium intellexisse adnotavit scholiasta: ἴν' ἢ χωρὶς πριαμοῦ, ἀντὶ τοῦ ἀπριάδην, sed hanc formam ab adiectivo ἀπριάτος deducere licet, ut non modo legitur in Etym. M. 132, 45 ἀπριάτην· ἢ ἐπίρρημα δεῖ ἀκούειν, τουτέστιν ἄνευ πράξεως, ἢ θηλυκῶς ἀπὸ τοῦ ἀπριάτος καὶ ἀπριάτη. πριῶ, πριάω, πεπριάται, πριατὸς καὶ ἀπριάτος μετὰ τοῦ στερητικοῦ Α, sed etiam Lobeckius paral. p. 458 et Doederlinus gloss. II p. 136 n. 626 statuerunt; nam de legitima feminini forma dubitari non posse arguunt ἀδμήτη, ἀσβέκτη, alia exempla a Lobeckio l. l. et Kruegero gr. gr. II § 22, 3, 1—3 congesta. Neque aliter explicandum est, quod hymn. Cer. 132 legitur: λάθρη δ' ὄρηθεῖσα δι' ἠπείροιο μελαίνης φεῦγον ὑπερφιάλους σημάντορα, ὄφρα κε μή με ἀπριάτην περάσαντες ἐμῆς ἀποναίατο τιμῆς, et Pindarum adiectivum tale intellexisse aperte declarant verba in fragm. 151 (Boeckh.) ἐπεὶ Γηρυόνα βόας Κυκλωπίων ἐπὶ προθύρων Εὐρυσθέος ἀναιτήτας τε καὶ ἀπριάτας ἤλασεν. Et sic

⁵³) Hunc fuisse Apollonium Rhodium conicit Rud. Merkelius prol. ad Apoll. Rhod. p. LXXVI.

Rhianus quoque haud dubie de A 99 sensit, cum nihil eum in hoc versu mutavisse e scholiastarum silentio colligendum sit. Sed versus is, de quo disputamus, obnititur huic interpretationi: nam quoniam Vlixes de se ipso narrat, masculinum autem ἀπριάτων non positum est, nihil restat, quam ut ἀπριάτων pro adverbiali forma habeatur. Haec autem forma repugnat graeci sermonis legibus ac regulis; cfr. Buttmannus gr. gr. max. § 119, 83 (II p. 452) et Lobeckius paral. p. 458, qui dicit: 'pro ἀπριάτων, ut Rhianus scribebat, ἀπριάτων dici posse nullo exemplo comprobatur, quamvis abundante adverbiorum in δην exeuntium copia'; idemque rhemat. p. 192 not. 4 affert Apollonium de adv. 612 τῷ ἦδω τὸ ἦδην παράκειται καὶ ἄδην καὶ παρὰ τῶν εἰς μὴ βίβημι βάδην, ἦμι ἀέδην καὶ ἀνέδην· ἔδει οὖν παρὰ τὸ πρίαμι (vel potius πρίημι) πριάδην. Neque aliud docet vetus ille grammaticus, cuius doctrina servata est apud Etym. Magn. 133, 17, sed idem praepropero iudicio removeere studuit discrepantiam hanc, in qua est omnis difficultas, cum δ in τ mutatum esse affirmare haud cunctaretur: ἀπριάτων· πρίημι, τὸ παθητικὸν πρίαμαι· τὸ ἐπίρρημα ἀπριάδην· καὶ τροπῇ τοῦ Δ εἰς Τ ἀπριάτων. Cfr. Cramerī Anecd. I p. 23, 16 ἀπριάτων· πρίημι, τὸ παθητικὸν πρίαμαι, τὸ ἐπίρρημα πριάδην καὶ μετὰ τῆς α στερήσεως ἀπριάδην· ὡς ἴσταιμι ἴσταιμι στάδην συστάδην, τροπῇ τοῦ δ εἰς τ ἀπριάτων. Rhianus vero tam temere analogiae legem violari noluit, sed ut A 99 adiectivum agnovit, sic hoc loco legitimam adverbii formam recepit.⁵⁴⁾ Attamen eius sententia non probata est nostrae aetatis hominibus eruditis, qui tralatitiae scripturae variis explanationibus succurrere tentarunt. Ac Doederlinus quidem, qui gloss. II p. 136 postquam A 99 adiectivum suo loco esse iudicavit, hic (Ξ 317) substantivum finxit ἀπριάτης 'der ungekaufte Sklav', non multos invenisse videtur qui eum sequerentur, neque id mirum: nam haec interpretatio, etsi solius huius versus causa excogitata est, tamen non bene ei convenit, cum servitutis notio ab eo plane abhorreat. An potest ἀπριάτης appellari (h. e. servus non emptus, quem quis dono accepit vel nescio qua ratione

54) Ne Crates quidem ἀπριάτων pro adverbio sumpsit, sed adiectivum ἀπριάτης sensu activo praeditum praeeoptavit, unde Apollon. lex. Hom. 39, 28 eum improbat: Κράτης κακῶς γράφει ἦρωα ἀπριάτης.

nactus est), si quis, ut Vlixes, a rege benigno hospitio excipitur (ἐκομίσατο 316), ab ipso regis filia manu sublevatus domum ducitur, vestimentis donatur, ad alium denique regem cum cura et diligentia mittitur (πέμψαι ἐνδοκέως v. 337)? Saltem ὡς particula adicienda erat: 'quasi ἀπριάτης esset'. Multo praestat G. Curtii ratio, qui etym. gr. p. 571 hoc vocabulum forma adiectivum, significatione adverbium esse statuit: feminini enim adiectivi ἀπριάτη accusativum quidem intellegit, sed qui adverbii partes subierit, collatis ἄντην, ἀντιβίην, exemplis aliis, quae Lobeckius paral. p. 363 protulit. Cuius vestigiis novissimi ingressi sunt editores Ameisius et, si recte eius verba intellexi, Duentzerus. Verum de hac re existimatio sua cuique sit: mea non tam intererat quaestionem perdifficilem solvere quam difficultatem ipsam indicare et Rhianum non sine sagacitate et veri sensu egisse demonstrare.

Ξ 343. In eadem narratione Vlixes, cum in alto esset, se a⁴² perfidis nautis Thesprotis vestimentis exutum et pannis indutum esse dicit:

ἐκ μὲν με χλαῖνάν τε χιτῶνά τε εἶματ' ἔδυον,
ἀμφὶ δέ μοι ῥάκος ἄλλο κακὸν βάλον ἠδὲ χιτῶνα,
ῥωγαλέα, τὰ καὶ αὐτὸς ἐν ὀφθαλμοῖσιν ὄρηαι.

Schol. Ῥιανὸς ῥωγαλέον. H. Hoc adiectivum commate quod praecedit deleto ad χιτῶνα rettulit. Quod quamquam per metrum fieri licet, tamen criticus noster hic quodam modo a se descivisse putandus est et temere vulgatam scripturam mutavisse, nam duae illae causae, quibus eum impulsus esse facile perspicitur, non idoneae sunt, quibus nobis persuadeat. Ac priorem causam e metro petiit, quia ultima syllaba vocabuli ῥωγαλέα, quae natura brevis est, in versu producta usurpatur: at huius usus non rara esse exempla, id quod poeta epicus, qui permultos versus condidit, scire poterat, ex iis intellegitur, quae Ameisius ad γ 230 adnotavit. Altera causa in eo posita est, quod orationis concinnitati consulere sibi videbatur, si efficeret, ut non modo ῥάκος, sed etiam χιτῶνα epitheto ornaretur. Sed si hoc ubique efficere voluisset, plurimi versus in Homero mutandi erant, nec tamen omnes tam leni remedio sanasset, nam versui, qui huic est similis, v 434 ἀμφὶ δέ μιν ῥάκος ἄλλο κακὸν βάλεν ἠδὲ χιτῶνα ῥωγαλέα, ῥυπόωντα, κακῶ μεμορυχμένα καπνῶ eandem curationem

adhibere non licuit, cum si ῥυπόων et μεμορυχμένον scripsisset, et metrum violasset et orationis formam reddidisset inconcinnam. Quare haec coniectura, quamvis ferri possit, non digna est, quae editoribus commendetur. Nihilō setius ex Rhiani editione in alias transisse videtur; certe codex Venetus N, quem La Rochius inter praestantissimos numerat, eandem lectionem servavit.

43 c 386. Eurymacho, qui contumeliosis verbis eum perstrinxit, Vlixes se nec viribus illi nec virtute cedere respondet et minitabundus extrema haec verba addit:

384 εἰ δ' Ὀδυσσεὺς ἔλθοι καὶ ἴκοιτ' ἐς πατρίδα γαίαν,
αἰψὰ κέ τοι τὰ θύρετρα, καὶ εὐρέα περ μάλ' ἔοντα,
φεύγοντι στείνοιτο δι' ἐκ προθύροιο θύραζε.

Schol. δι' ἐκ μεγάροιο Πιανός. H. Articulo praeposito evidenter ostenditur, τὰ θύρετρα notare ianua[m] conclavis (μέγαρον), in quo proci commorantur: per hanc ire oportet eum, qui ex aedibus in aulam tendit; θύρα est porta aulae saepimento circumdatae, per quam ex aula foras discedunt, id quod cum alii versus docent, tum α 120; itaque θύραζε φεύγειν idem est ac domo relicta foras fugere. Iam vero quid est πρόθυρον, quod inter τὰ θύρετρα et τὴν θύραν interiectum cogitandum est? Hoc vocabulum Rhianus non falso interpretatus esset, si iam cognitum habuisset quod nunc debemus sobriae et circumspectae H. Rumpfii doctrinae, qui de aed. Hom. I p. 10 accurata disquisitione demonstravit, duo esse πρόθυρα: alterum esse transitum ab aula ad domum (Thürweg), alterum transitum a via ad aulam (Thorweg) et complecti eas quoque viae partes, quae ante forium introitum proxime adiaceant. Rhianus autem vocabuli compositione et nonnullis versibus, ut α 119, innixus solum id spatium, quod extra aulam ante portam est, intellexisse videtur, ut si quis e domo θύραζε fugeret, eum ex aulae porta demum egressum ad πρόθυρον accedere putaret. Sic fieri non poterat, quin discrepantia in hoc versu offenderetur, quam scite et perquam apte conciendo δι' ἐκ μεγάροιο sustulisse eum concedendum est, quod si antiquitus vulgatum esset, nemo esset qui reprehenderet. Sed cum vulgata lectio non destituta sit commodo intellectu, tum gravior acerbitas inest in fuga ac trepidatione Eurymachi describenda, si totius spatii, quod percursurus est, singulae partes indicantur.

c 420. Amphinomus procos adhortatus, ut postquam liba-44
verint, domum profecti decumbant, orationi finem inponit his
verbis:

τὸν ξεῖνον δὲ ἐώμεν ἐνὶ μεγάροις Ὀδυσσεύς
Τηλεμάχῳ μελέμεν· τοῦ γὰρ φίλον ἴκετο δῶμα.

Schol. Ῥιανὸς δὲ ἐνὶ μεγάροις ἐκκλον. H. Aptissima etiam
haec quidem lectio ad sensum, cum Amphinomus v. 416 dixerit:
μήτε τι τὸν ξεῖνον τυφελίζετε μήτε τιν' ἄλλον δμῶων, sed
quid Rhianum ad hanc mutationem impulerit, in obscuro est. Nam
tam ineptum eum fingere non licet, ut offensioni ei fuisse opine-
mur, quod Vlixis domus in versu insequenti Telemachi esse dice-
retur; neque vero hanc repugnantiam removisset, cum idem Am-
phinomus in eadem hac oratione v. 417 κατὰ δῶματ' Ὀδυσσεύς
θεῖοιο dicat. Quae cum ita sint, iudicium de hoc versu in sus-
penso relinquendum erit, nisi vetustae editionis auctoritati eum
obsecutum esse statuere malumus.

τ 113. Penelopae interroganti quis sit quibusque parentibus45
oriundus, antequam respondet, Vlixes felicitatem eius ita praedi-
cat, ut cum rege eam comparet, quem dei gloria et bonorum
omnium affluentia exornaverint:

φέρρι δὲ γαῖα μέλαινα
πυροῦς καὶ κριθάς, βριθῆσι δὲ δένδρεα κάρπῳ,
τίκτει δ' ἔμπεδα μῆλα, θάλασσα δὲ παρέχη ἰχθῦς cet.

Schol. Ῥιανὸς ἄσπετα. H. Etiam hoc loco illud, quod Rhiano
scrupulum iniecit, non id est, de quo facile interpretes omnes
inter se consentiant. Primum enim ambigi potest, quid in enun-
tiatione τίκτει δ' ἔμπεδα μῆλα subiecti vice fungatur. Interpretes
quidem plerique γαῖα tacite subaudiunt ex antecedentibus supple-
tum; Maur. Schmidtius Didymi p. 210 μῆλα pro subiecto, pro
obiecto ἔμπεδα haberi vult, quam interpretationem etiam Vsch-
nerus amplexus est, qui vertit: 'stets wirft Junge das Vieh', quod
quamquam a ratione grammatica nihil habet quod vituperandum
sit, tamen, cum melior et aptior videatur esse oppositio inter γαῖα
et θάλασσα facta, terram equidem intellegere malim. Atque ita
etiam Rhianus sensisse videtur, cum ἄσπετα ab μῆλα haud bene
separari queat. Deinde vero quid sibi vult ἔμπεδα? Videamus,
qualis sit usus eius vocabuli Homericus, quem iam Doederlinus
gloss. III p. 252 n. 2340 paucis illustravit. Originem vocabuli

si spectes, ἔμπεδος proprie est ἐν πέδῳ ὤν sive πεπηγμένος, in solo stans sive fixus: itaque de muro dicitur M 9. 12 τεῖχος Ἀχαιῶν ἔμπεδον, et de columna P 434 ὥστε κτήλη μένει ἔμπεδον, ubi eius synonymon est ἀσφαλῆως (v. 436), de Vlixis lecto in olivae trunco condito ψ 203 εἴ μοι ἔτ' ἔμπεδόν ἐστι, γύνοι, λέχος. Multo saepius translate dicitur de iis, quae quasi in solo fixa moveri aut mutari non possunt: ut coniungitur cum χρώς T 33, ubi Thetis Achilli pollicetur, Patrocli corpus incorruptum, integrum, incolume mansurum esse: αἰεὶ τῷδ' ἔσται χρώς ἔμπεδος, et cum γέρα I 335, ubi ab iis quae sequuntur accipit explicationem: ἄλλα δ' ἀριετήεσσι δίδου γέρα καὶ βασιλευσιν· τοῖσι μὲν ἔμπεδα κεῖται, ἐμεῦ δ' ἀπὸ μούνου Ἀχαιῶν εἴλετο: frequenter de hominis robore, voluntate, animo firmo semperque sibi constanti usurpatur, veluti Ξ 468 βίη τέ μοι ἔμπεδος εἴη, λ 393 ἴς ἔμπεδος, Ε 254 ἔτι μοι μένος ἔμπεδόν ἐστιν, Z 352. c 215 φρένες ἔμπεδοι, Λ 813 νόος γε μὲν ἔμπεδος ἦεν, K 94 οὐδέ μοι ἦτορ ἔμπεδον, quibus exemplis transitus paratur ad Υ 183, ubi Priami constantia laudatur: ὁ δ' ἔμπεδος οὐδ' ἀσπίφρων. Cum igitur nullum sit exemplum huius vocabuli de animalibus sive proprie sive translate usurpati, nondum expedita est quaestio, quid sit ἔμπεδα μήλα. Veteres quidem interpretes explicant ἰσχυρὰ καὶ δυνάμενα κατὰ τὸ πέδον ἴστασθαι i. e. pecudes, quae in solo firmiter stare possunt vel quae firma valetudinae utuntur, validae, robustae⁵⁵); et sic Doederlinus quoque interpretatur: 'kernfest, gesund.' At vero haec notio parum convenit his versibus, quibus Vlixes regis opulentiam omniumque rerum affluentiam describit: laudat terrae feracitatem, non quia bonas, sed quia varias fruges (πυροῦς καὶ κριθᾶς) ferat; laudat arborea, non quia praestantes et eximios fructus procreent, sed quia ampla fructuum copia onustae sint; quare nonne epitheton desiderabis, multitudinem quod significet? Hoc autem est illud ἀσπετα, quod Rhianus voluit.

Verum aliam fortasse dixeris interpretationem magis ad sensum accommodatam esse. Nam cum ἔμπεδος etiam ad temporis no-

55) Similiter Eustathius ad h. l. τὸ δὲ ἔμπεδα διατέλλει τὴν ἀγαθὴν γέννησιν τῶν μήλων πρὸς τὰ ἀμβλούμενα, ἐκεῖνα γὰρ πίπτει νεκρὰ καὶ οὐχ οἷα περὶ γῆν πεσόντα εἶτα ἔμπεδα στάντα ὑποκιστᾶν.

tionem traducatur, ut sit id quod *durabilis, perpetuus* (cfr. Θ 521 φυλακή δέ τις ἔμπεδος ἔστω et Θ 453 τόφρα δέ οἱ κομίδη γε θεῶ ὡς ἔμπεδος ἦεν), Ameisius explicavit 'dauerhaftes Kleinvieh', ad quae in editione altera adiecerat: 'die Dauerhaftigkeit der Viehzucht in Ithaka hat selbst durch die Freier nicht vernichtet werden können'; haec autem recte postea missa fecit, nam Vlixis verba non ad ipsius regnum referenda esse, sed in universum dicta latius patere coniunctivi manifesto arguunt. Sed quid significat ista durandi notio de pecudibus dicta? Pecudes aut morbis conficiuntur aut a feris lacerantur aut ab hominibus comeduntur: itaque si in perpetuum durant nec prorsus absumi aut deleri possunt, id aliter fieri non potest, quam quia ingens earum est numerus. Quare etiam haec interpretandi ratio redit ad notionem multitudinis, quam indicat ἄσπετα.

Denique perlustremus Vschneri versionem, qui ἔμπεδα de tempore adverbialiter positum putat, quamquam Homerus sic singulari numero uti solet, ut N 141 ὁ δ' ἀφάλεως θέει ἔμπεδον, cfr. ν 86 et Π 107 ἔμπεδον αἰέν. Pecudes igitur dicit perpetuo pullos gignere. Esto: at certe non saepius quam aliae aliarum terrarum pecudes, sed ita ut in natura earum situm est. Haec autem in re nihil inest, quo rex, qui propter felicitatem insigni laude extollitur, aliis praestet aut divitiae eius dilucide efferantur. Si vero statuamus, pecudes perpetuo gignere sic dici, ut non omnes eodem tempore gignant, sed aliae alias excipiant, necesse est eas per multas esse, ut etiam hac via ipso rei ductu perveniamus ad istud ἄσπετα, quod quam Homericum sit quamque feliciter a Rhiano excogitatum vel unus versus docet Λ 245 αἶγας ὄμοῦ καὶ δῖς, τὰ οἱ ἄσπετα ποιμαίνοντο.

VI.

Congestis et singillatim pertractatis Rhianeae editionis reliquiis restat ut quae inde cognoscantur ad indolem et rationem artis criticae a Rhiano factitatae recte diiudicandam, breviter complectar et quasi uno in conspectu ponam.

Atque Alexandrinorum quidem criticorum in ordine, temporum ratione habita, eum Rhiano locum assignavimus, qui inter Apollonium Rhodium est et Aristophanem Byzantium, illumque primum post Zenodotum, qui πρώτος τῶν Ὀμήρου διορθωτῆς exstitit, Iliadis et Odysseae carmina recognita et emendata edidisse diximus. Iam cum Zenodotus apud homines eruditos, qui tum Alexandriae erant, auctoritate plurimum valuerit, facile expectaveris Rhianum aut totum se applicavisse ad praeclari magistri exemplum, ut in verba eius iuraret et ea, quibus ille laudem et admirationem consecutus esset, etiam superare studeret, aut ut suam in iudicando libertatem et integritatem testificaretur, doctrinam et rationem eius criticam dedita opera inpugnasse, id quod Apollonium Rhodium libro πρὸς Ζηνόδοτον pedestri oratione conscripto fecisse veri simile est: cfr. Sengebuschius Hom. diss. I p. 42. Quorum Rhianus neutrum fecit, sed sobrio et moderato iudicio usus modo consensit cum Zenodoto eiusque vestigiis institit, modo ab eo recessit et, ubi iusto fervidius egisse videretur, rationem eius inprobavit. Nam vidimus eum ξ 295 (4)⁵⁶ et Υ 331 (18) nonnulla mutuatum esse ab iis, quae iam Zenodotus praeiverat, eiusdemque ad auctoritatem haud dubie se contulit, cum ξ 522 (5) et α 124 (22) Ionicis vocabulorum formis restitutis Homerum Ionicae stirpi vindicaret: cfr. Sengebuschius Hom. diss. II p. 64 et 65. Ac praeterea hoc quoque cum eo commune habuit, quod varias editiones antiquas, quas critico ne-

---

56) His uncinis inclusi numeros eos, quos in capite quinto singulis lectionibus in margine ascripsi.

gotio admovit, nondum diligenter inter se contulisse et pro dignitate earum in censum quendam et ordinem digessisse, sed in diiudicandis lectionibus variis versibusque et genuinis et subditiis inter se dignoscendis suo ingenio, doctrinae et rerum et dictionis poeticae cognitioni plus quam accuratae et iustae veterum librorum aestimationi tribuisse videtur. Nam diplomaticam quae vocatur fides, ad quam Aristarchus demum Homericorum carminum textum exigendum esse intellexit et exigere summo studio 57), Rhianus in sua editione curanda ita tantum sectatus est, ut inter quadraginta quinque lectiones, quae eius nomine feruntur, octo ex variis fontibus hauriret, ceteras coniectando inventas suo Marte poneret. Quamquam, quae est scholiorum condicio, minime ignoro hos numeros non vacare ab omni dubitatione: quis enim est qui sciat, num lectiones, quibus scholiastae praeter Rhiani nomen nihil adiecerint, omnes re vera coniecturae sint? quis contendet, si plures lectiones eius ad nos propagatae essent, hanc quam nunc statuimus rationem et coniecturarum et lectionum aliunde susceptarum plane eandem permansuram fuisse? At contra hac re Zenodoto dissimilis fuit et singularem in iudicando firmitudinem comprobavit, quod in universum iudicio temperatiore et multo minus audaci quam ille utebatur et veterum editionum memoriae magis tenax erat, id quod cum ex A 97 (7), ubi Rhianus contra Zenodotum Massiliensem editionem secutus Aristarchi assensum tulit, tum vero ex athetesibus elucet, in quibus grammaticus ille ingeniosissimus inter omnes editores maxime sibi indulsit et iustos fines nonnunquam evagatus est; nam in versibus omnibus a Zenodoto aut eiectionibus aut obelo apposito damnatis Rhianus non ausus est ei assentiri et ipse non plus quam tribus locis nonnullos versus ab Homero abiudicavit, in quibus quamquam non est cur ei prorsus obsequamur, laudabile tamen est eius studium, quo impedire voluit, ne Homerus secum pugnancia aut supervacanea et languida loqueretur, et uno loco ð 158 sq. (2) praeter cetera etiam Zenodoti argumentis videtur motus esse. 58)

---

57) De Aristarchi rationibus criticis deque Zenodoti ab Aristarcho differentia cfr. Lehrsius *Arist.* p. 348—386.

58) Hinc patet parum recte iudicare Sengebuschium *Hom. diss.* I

Ex his apparet Rhianum illius sectatorum in numerum ascribi non posse; neque omnino grammatici munere ita functus est, ut ceteri Alexandrini, qui glossaria HomERICA composuerunt, *Ἰλιάδης* et *Ὀδυσσεᾶς* dierum computationem instituerunt, de Homeri vita et patria, de geographia eius et multiplici scientia disputaverunt, de recta carminum interpretatione *ὑπομνήματα* et *συγγράμματα* ediderunt, denique scholas habuerunt, quibus doctrinae rationem et praecepta discipulis traderent. Sed Rhianus grammaticae artis eam tantummodo partem exercuit, quae in critico officio versatur, quae in studia ut incumberet, eo potissimum videtur adductus esse, quod operam dabat, ut ipse Homeri summi poetae dignitatem et praestantiam recte aestimaret et poeticae elocutionis naturam et leges penitus perspiceret. Et cum Aristophanes et Aristarchus suas Homeri editiones 'scholae atque extra scholam nemini' pararent (v. Lebrsius Arist. p. 361), Rhianus potius 'in elegantiorum hominum usum' HomERICA carmina recensuisse putandus est. Etenim in critico negotio conficiendo poetam magis quam grammaticum se praestitit, et quamvis haud uno loco eximiam ingenii aciem et subtilem quandam doctrinam comprobaverit, magis tamen eius iudicii elegantiam, vividum pulchri sensum, denique eas virtutes agnoscimus, quae poetam quam quae grammaticum faciant. Atque ut ipsius carmina emendatae dictionis laude et nativa quadam et amabili simplicitate excellunt, sic in Homeri quoque carminibus recensendis maxime orationis simplicitatem, perspicuitatem, venustatem ita sectatus est, ut simplicissimam quamque structuram ceteris anteponeret, res narratas quam accuratissime et clarissime verbis exprimi nec quicquam in oratione inesse vellet, quod aut leges grammaticas usumve Homericum violaret aut obscuri quid et ambigui haberet aut insolentiae et meditatae doctrinae speciem prae se ferret. Velut ζ 46 (6). Υ 188 (9). δ 12 (14). ζ 10 (33). ξ 343 (42) verborum structurae

---

p. 47, cum dicat: 'Videtur Rhiani opera posita fuisse maxime in reseandis versibus iis, qui supervacanei (περιττοί) viderentur esse.' Eidem vero affirmanti Rhiani atheteses audacissimas quidem, sed elegantissimas esse meliore iure assentiri licet. Ceterum Sengebuschio iam La Rochius l. l. p. 44 oblocutus est, quamquam is quidem duas tantum atheteses commemoravit, tertiam α 279 (3) omisit.

concinnitatem conciliare, Φ 607 (10). ε 393 (16). Ω 85 (19). ib. 584 (20), α 95 (21). β 241 (24). ib. 311 (25). c 386 (43) sententiam accuratius et aptius et magis perspicue significare sibi visus est; δ 788 (29) orationem molestae tautologiae, Π 59 (8) et γ 24 (26) ambiguitatis nota liberare voluit; A 553 (11) et θ 299 (37) verborum cum legibus grammaticis convenientiam desideravit; A 97 (7). ι 491 (38). κ 130 (39). ib. 188 (40) locutiones insolentes remove et magis Homericas substituere, Τ 41 (12). δ 702 (28). τ 113 (45) aptiora epitheta ponere, Υ 331 (18) orationi plus coloris addere, ζ 44 (34) fortasse *κακοφωνίαν* tollere studuit. In quibus quamquam interdum ita erravit, ut causis non idoneis nixus traditam orationis formam castigaret, velut ζ 57 (35) ultra quam necesse erat perspicuitati consulere et ε 315 (31). ν 274 (32) inmemor figurae pervulgatae, quam ὑστερον πρότερον grammatici appellaverunt, naturalem rerum ordinem verbis accuratius indicare voluit aliisque locis arbitrio suo indulsit, ubique tamen quae ipse substituit ea sunt, quibus gratia non desit quaeque si antiquitus scripta essent, facile arriderent; plerisque locis laudabilem epici dicendi generis cognitionem prodidit, et quanta diligentia et animi attentione sententiarum conexum et progressum observaverit, vel una lectio egregia 24 docet, qua versum β 241 foede corruptum certissime sanavit.

Minus autem curae Rhianus iis studiis impendit, quae ad dialectum, prosodiam, orthographiam, verborum augmentum, similia pertinent, quibus rebus investigandis recteque constituendis Aristophanis demum et Aristarchi sagacitatem et industriam intentam fuisse constat. Attamen ne harum quidem plane neglegens et incuriosus fuit, nam ξ 522 (5) et α 124 (22) eum Ionicas formas praetulisse iam supra monui; Ψ 81 (13). ε 296 (15). β 152 (23). ε 253 (30) vocabula, quae falsa ratione conformata videntur, removet aut mutavit; ξ 295 (4) in augmento inusitato offendit, γ 178 (27) et ξ 317 (41) analogiae strenuum defensorem se praebuit.⁵⁹⁾

59) Hoc loco subiungere placet indicem lectionum earum, quas alii grammatici et editores post Rhianum probaverunt: atque Aristophanes quidem novem lectiones probavit: 1. 5. 9. 11. 12. 13. 14. 15. 16. Callistratus 39, Aristarchus 7. 11. 20. 25, fortasse etiam 22; e re-

Haec fere sunt, quae de natura et ratione artis criticae a Rhiano factitatae cognosci posse arbitrer. Quae si consideraveris, confirmari videbis et explicatius probari cum laudem, qua Wolfius Rhianum ornavit⁶⁰), tum La Rochii verba l. l. p. 44, quibus excepto Aristarcho praestantissimis eum criticis adnumerandum esse praedicavit.

---

centioribus editoribus Imm. Bekkerus in textum recepit 4. 7. 10. 11. 13. 20. 24. 25. 39, paene omnes editores receperunt 7. 11. 20. 25. 39, Duentzerus et La Rochius probaverunt etiam 13.

60) Cfr. proleg. p. 188 not. 57: 'duo vel tria ex his speciminibus habent quod valde displiceat; cetera modestum viri ingenium produunt', nec Wolfius tamen plus quam decem lectiones Iliadis noverat. Ad haec verba Saalius p. 65 Wolfii iudicium quodam modo correcturus addidit: 'scilicet hoc fateamur necesse est (quantum quidem ex locis supra allatis colligere possumus), fuisse eius artem criticam nimis anxiam rationesque in diiudicandis et eligendis scripturis saepius haud sufficientes speciem magis quam veritatem prae se ferre.' Hic nonne una verborum comprehensione duas res eloquitur sibi plane contrarias? Nam qui in arte critica 'nimis anxius' est, is quam rarissime traditam codicum memoriam mutare audebit, gravissimis causis commotus, at non iis quae 'haud sufficiant speciemque magis quam veritatem prae se ferant.'

CONSPECTVS

---

	pag.
Praefatio	5— 7
I De vita et aetate Rhiani	7—14
II De Rhiani imitatione Homérica	15—23
III De Rhianea Homeri editione	23—26
IV De subsidiis doctrinae quibus Rhianus usus esse videtur	26—29
V Recensio lectionum Rhianearum	29—89
1. Atheteses	30—35
2. Lectiones aliunde susceptae	36—45
3. Coniecturae	44—89
VI De Rhiani artis criticae natura et ratione	90—94

INDEX VERSVVM

DE QVIBVS HOC LIBELLO DISPVTATVM EST

	pag.		pag.
A 97 (7)	38	δ 788 (29)	65
553 (11)	45	ε 253 (30)	67
Π 59 (8)	39	296 (15)	50
559 (17)	53	315 (31)	67
C 10. 11 (1)	30	393 (16)	52
T 41 (12)	46	Z 10 (33)	70
Υ 188 (9)	41	44 (34)	70
331 (18)	54	46 (6)	37
Φ 607 (10)	42	57 (35)	75
Ψ 81 (13)	47	132 (36)	75
Ω 85 (19)	55	θ 299 (37)	76
584 (20)	56	ι 491 (38)	77
α 95 (21)	57	κ 130 (39)	80
124 (22)	57	188 (40)	81
279 (3)	35	μ 75	74
β 152 (23)	59	ν 274 (32)	68
241 (24)	60	Ξ 295 (4)	36
311 (25)	61	317 (41)	83
γ 24 (26)	62	343 (42)	85
178 (27)	63	522 (5)	37
δ 12 (14)	50	ς 386 (43)	86
158—160 (2)	33	420 (44)	87
702 (28)	64	τ 113 (45)	87

CORRIGENDA

- pag. 15 v. 26 pro largum scr. largam
 pag. 22 v. 30 pro λειμῶνος scr. λειμῶνας
 pag. 31 v. 19 pro Λόκρος scr. Λοκρός

